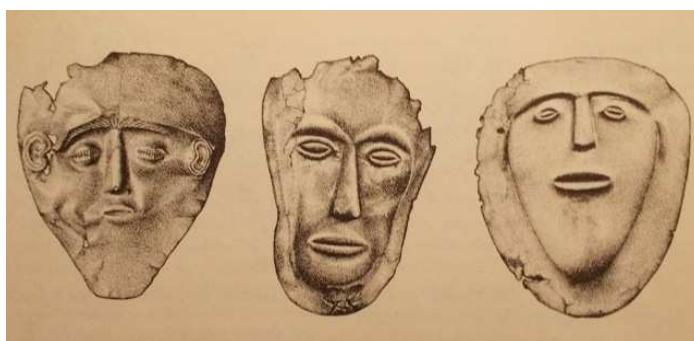

Az etruszkok nyelve

Annak, aki pontos képet akar kapni az etruszk nyelv feltérképezettségének mai állásáról, segítségére lehet egy, a mai világban is könnyen előforduló esetből vett (és talán éppen ezért hatásosabb) hasonlat. Tegyük fel, hogy valakinek kezébe kerül egy latin betűkkel nyomtatott, de számára ismeretlen és más, ismert nyelvekkel egyenes rokonságban nem álló nyelven: például magyarul (!!)

vagy törökül írt újság. Feltéve, hogy művelt, értelmes és valamelyes általános nyelvi felkészültséggel rendelkező emberről van szó, valószínű, hogy az újságban nyilván szereplő tények és hírek általános ismerete, a személy- és helynevek, a nemzetközileg használt szakkifejezések, valamint okiratokból vagy ismert szerzők műveiből vett és felismerhető idézetek, esetleg az illusztrációk segítségével is sikerül majd több-kevesebb fáradsággal megértenie a címetet, lefordítania egy-két rövidebb híradást, rájönnie nem egy cikk általános értelmére. Lényegében ilyen a modern értelmezők helyzete az etruszk szövegekkel kapcsolatban.¹ Pallottino szemléltetése tökéletes, de ha ezt nevezik nyelvészeti módszertannak az indoeurópaiak, akkor nem csak azt nem tudják, mit csináljanak, de azt sem, hogyan kellene. Akinek ez a tudományos módszere a kutatáshoz, talán azt jelzi, hogy a kérdést nem szerencsés kézzel fogta meg.

99. kép. Halotti maszkok: 1. Mükéné, Kr. e. XVI. század, 2. és 3. Etruszk Chiusiból, Kr. e. VI. század.²

Pallottino is érzi talán, hogy eredményei igen soványak, ezért az indoeurópai nyelvészkedés módszereivel próbál meg etruszk szótárt készíteni, amelyben azonban több a kérdőjel, mint a pont. Szemmel láthatóan ő is indoeurópaivá nyilvánítaná az etruszkokat szíve szerint, az indoeurópai szókincs azonban nem akar engedelmeskedni a fellelt szövegek azonosításában, sőt keményen ellenáll. Nyilván igen jelentős akadályt képez számára egy ragozó nyelv fel nem ismerése, pedig rengeteg ragot is elkülönít munkája során. Eszébe sem jut - pedig vak tyúk módjára példálózik a magyarral is, és akár szerencséje is lehetne, - hogy érdemes lenne megpróbálni ezt a lehetőséget is, ez azonban a fent részletezett kényszerpálya miatt szóba sem jöhet, hisz nyugaton sincs magyar nyelvész, aki rájöhetne bármire is. Az elődök pedig sok mindennel próbálkoztak már, hogy az etruszkot szóra bírják.

Ismeretes, hogy a múlt század utolsó negyedéig az etruszk szövegek magyarázata zömében a más nyelvekkel vagy nyelvcsoportokkal való etimológiai összehasonlításokon alapult. Ennek az eljárásnak irányelvei a XVIII. századi etruszkizálásra vagy éppen a reneszánszra nyúlnak vissza, Annio di Viterbo és Pier Francesco Giambullari munkásságára.

¹ M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 190. o.

² Kenediné Szántó Lívía: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 137. o.

Csak éppen a héber etimológiák keresését - eleinte ugyanis azt hitték, hogy minden nyelv a héberből ered - lassanként, az általános nyelvészeti ismeretek fejlődésével párhuzamosan, felváltotta az etruszk-italicus rokonság elmélete (hirdetői L. Lanzi, A. Fabretti, W. Corssen, E. Lattes voltak) vagy a különféle elképzelések az etruszk rokonságáról a göröggel, az örménnyel (S. Brugge), a baszkkal és kaukázusival (V. Thomsen), a finnugorral (J. Martha), sőt még a dravida nyelvvel is (S. Konow). Nem zárkóztak el a szövegek belső vizsgálata, epigrafikai, hangtani, alaktani, szókészleti sajátásaik kutatása elől - csírájában alkalmazva a későbbi "kombinatorikus" módszert -, de a kutatás vezérelve az volt, hogy jelentéstani és nyelvtani értékeket kívülről kell kikövetkeztetni, annak a nyelvcsoporthoz a nyelvi sajátosságaiból, amelyhez az illető feltételezése szerint az etruszk is tartozott. Az etimológiai összehasonlítás terén tett egyes próbálkozások csődje - ezeket ugyanis természetüknél fogva a maguk egészében kellett vagy elfogadni, vagy elvetni - és a tudományos kritika fejlődése elkerülhetetlenül ellenhatást váltott ki. Előkészítője az a lassú, lelkiismeretes, gyakran észrevétlen munka volt, amit elsősorban olasz gyűjtők és feliratkutatók, mint L. Lanzi, G. B. Vermiglioli, M. A. Migliarini, G. C. Conestabile és Farbetti folytattak. ... De az etimológiai módszer elégtelenségének csak akkor ébredtek pontosan tudatára, mikor a jeles latinista, Corssen megjelentette *Über die Sprache der Etrusker (Az etruszkok nyelvéről)* (1874) című munkáját; ebben leszögezte, hogy az etruszk az indoeurópai nyelvcsoporthoz, közelebből az itáliai nyelvek közé tartozik, és bizonyos előzményekből kiindulva látszólag szigorú módszerességgel, általános alaktani meghatározással és szövegértelmezéssel is megpróbálkozott. W. Deecke harminckilenc oldalas munkája: *Corssen und die Sprache der Etrusker (Corssen és az etruszkok nyelve. Bíráló, 1875)* elegendő volt ahhoz, hogy Corssen hatalmas építménye kártyavárként összeomoljon. A jelentős kritikai mozzanatnak új tudományos irányzatban kellett kiteljesednie. Maga Deecke és más kutatók, így C. Pauli, G. Herbig, A. Torp, teljesen felhagytak a külső összehasonlításokkal, és maguknak az etruszk szövegeknek és kölcsönös összefüggéseiknek tanulmányozására szorítkoztak. ...

Az említett tudósok működéséhez csatlakozik más etruszkológusoknak (A. Rosenberg, G. Sigwart, S. P. Cortsen, Eva Fiesel, E. Wetter, F. Sloty és mások) ... munkássága. Az etimológiai módszer, amelyet a tudomány így túlhaladott, felbukkant még egyes "kombinatorista" tudósok (például Deecke, Pauli, sőt még Torp, majd pedig Vetter) kutatásaiban is, és makacs követőkre talált továbbra is Lattes és E. Goldmann munkásságában, de főleg a műkedvelő jellegű rögtönzések tere maradt; ezek csökönyös szívóssággal virágoznak még mindig az etruszkológiai kutatások peremén, s meg-megújuló, hiábavaló kísérleteket tesznek, hogy az etruszkot a görögből, a hettitából, az örményből, a sémi nyelvekből, az egyiptomiból stb. magyarázzák.

A szövegértelmezés feladatától függetlenül folytak közben az eredményes kutatások az etruszkok rokonságáról; az általános nyelvészet által felvetett új problémák szélesebb körű és biztosabb támpontokat nyújtottak a megoldáshoz. A megállapítható, bár nem mélyen gyökerező hasonlóságok az etruszk és az indoeurópai, kaukázusi, ázsiai nyelvek között vagy az A. Trombetti értelmezése szerinti preindoeurópai nyelvcsoporthoz létezésével magyarázhatók, vagy egy protoindoeurópai alapnyelv-rétegre - vagyis részleteiben még nem véglegesen kialakult archaikus indoeurópai nyelvre - vallanak, ahogy Kretschmer elképzelte, vagy pedig, ahogy G. Devoto javasolta, az "indoeurópai körüli" fogalma körébe tartoznak, amellyel az archaikus földközi-tengeri nyelvi szubsztrátumnak későbbi ismételt indoeurópai beszivárgások hatására történt felbomlását és átalakulását jelölte.³ A végeláthatatlan indoeurópai próbálkozások közben Baráth Tibor új utat választott. Rovásnak tekintve az etruszk írást - igen helyesen - magyarul olvasott el nem egy feliratot, forradalmasítva az

³ M. Pallottino: *Az etruszkok*. Gondolat, 1980. Budapest. 190-191. o.

etruszk kérdés megoldását. Erőfeszítései visszhangtalanok maradtak, mert nem indoeurópai megoldással hozakodott elő.

Fejtései tiszták és érthetőek, mi pedig azon csodálkozunk, hogy másnak ez miért nem jutott eszébe. Ugyanezt bizonyítja Németh Gyula: A magyar rovásírás⁴ c. munkájában is és ugyanezen az úton haladt Dr. Szabó Károly is,⁵ aki felismeréseit jobbra a magyar-etruszk műveltség közös elemeinek felhasználásával sikeríti ki. Ő az általa megfejtett etruszk szövegeket nem közvetlenül értelmezte magyarul, hanem zseniálisan felismerve az ősnyelvi jelleget, először egy köztes - talán a jó 2000-1000 évvel ezelőtti feltételezett állapotú etruszk-magyar - ősnyelvre fordította át az etruszk szövegeket, majd onnét továbblépve mai értelmét adja. Lépése több haszonnal is járt, egyrészt könnyebben megérthető szöveghez jutott, másrészt bizonyította a magyar nyelv azon ősnyelvi jellegét, hogy az igen kevésbé változott az évszázadok során, magyarul meglehetősen nagy állandóságot mutat. Kihangsúlyozta eképpen azt is, hogy ezer - kétezer évvel ezelőtti elődeinkkel megértettük volna magunkat jelentősebb értelemzavaró tényezők nélkül. Kis összpontosítással megbeszélhetnénk napi ügyeinket akár Szent Istvánnal, vagy jobbágyaival is, ugyanez viszont egyáltalán nem mondható el Európa más nyelveiről, népeiről. Ha pedig a magyar nyelv alig változott az elmúlt ezer évben, ugyanezt kellett tegye az azt megelőző évezredekben is. Ezzel dr. Szabó Károly kijelölte a követendő utat minden magyar nyelvész számára, akik ezután az etruszk kérdéshez nyúlnak. Ezért tehát, ha a Kincsestárban e tény, a korai magyar nyelv alakulást igen erősen korlátozó tényként ismertem fel a régebbi korok magyar nyelv alakulását illetően, akkor általában is gondolhatunk a ragozó nyelvek jelentős állandóságára, még évezredekken keresztül is. Ha ezt így vesszük, magyar nyelvű ősi szövegeink értelmezése is könnyebbé válhat. Ehhez persze előbb minél alaposabban kellene helyreállítanunk a Kr. u. 1000 táján beszélt magyart, mint összehasonlítható nyelvet, együtt tárgyalva azt a sumérral, mint jól ismert vivőnyelvvél, sőt még ide, az alaposabban megkutatandók közé számíthatnám Kis-Ázsia vezető nyelveit is, a hettitát, a hurrit és urartuit is.

Gyakorlatias szempont lehet a fellelt etruszk szövegeket keltezhetőségük szerint csoportosítani. Ha a letelepedés idejéből, vagy a kezdeti etruszk műveltség idejéből vett szöveggel van dolgunk, az más megközelítést igényelhet, mint a késői, latinnal már valamelyest felülrétegzett nyelvi állapotú szövegek esetében. A korai szövegeknél a hosszú időtényező hatásainak kiszűrésére kell talán nagyobb gondot fordítani, míg a későieknél még a latin elemek kiszűrésével nehezedik a feladat. Az oszk és umber nyelvek, mint az ellatinosodófélben lévő etruszk későbbi változatai, szintén érdeklődésre tarthatnak számot a kutatók számára.

A tisztázatlan körülmények miatt bőséggel van lehetőség arra is, hogy az etruszkok származásával kapcsolatban egymásnak homlokegyenest ellenkező elméletek élhessenek. Valójában azonban fel kell tennünk azt a kérdést, hogy az indoeurópai szempontok szerinti kutatói magatartáson kívül más megközelítésben kutattak-e egyáltalán e nyelv után? A szokásos kordivatnak megfelelően Herodotoszt, a mai kortársak egyszerűen félreállítják, hogy saját okoskodásaikkal pótolhassák. Nagy hiba Herodotoszt mellőzni, - szinte érthetetlen ez indoeurópai gőg, - mert a vele vitatkozóknak sokkal több érv kellene legyen ehhez a bugyraikban. E nézet jeles képviselője B. Nogara,⁶ aki északi származásúnak tartja őket azzal, hogy ami bennük keleti tulajdonság, az nem feltétlenül keleti származású is.⁷ Fából vaskarika ez a javából – gondolhatnánk e vélekedésről, ha Pallottino közegében keresgéljük a megoldást. Ha viszont tekintetbe vesszük a keleti műveltségek részbeni Kárpát-medencei kiáramlását, de ugyanakkor ismerjük a magyar Európa benépesülését, akkor Nogara

⁴ Budapest, 1934.

⁵ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 12. o.

⁶ B. Nogara: Gli Etrusci e la loro civiltà. Milánó. 1933.

⁷ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 5. o.

elgondolásáról megváltozik véleményünk. Nogara el tudja képzelni az etruszok északi (közép-, kelet-európai, kárpát-medencei) származását is, és ezt az elgondolást talán érdemes megfontolni éppen azon nyelvészeti fejtegetéseimre hivatkozva, melyeket a keltákkal kapcsolatosan folytattam - nevezetesen a latin nyelv túlnyomó ősnyelvi átvételeire gondolok. A latinra nézve ez igen kemény tény, ellene hadakozni már nem érdemes, de szellemi ellenfeleink munkásságában is bőven találhatunk használható gondolatokat a megfejtéshez. Elképzelhető, hogy Etrúria a Kárpát-medencéből is kapott népséget Herodotosz lyd-jein, a kisázsiaiakon kívül, erre már csak ugyanezen nyelvi ügyek miatt is gondolnunk kell, sőt nem kizárható az sem, hogy mindkettőjüknek is igaza lehet. Ha meggondoljuk a Kárpát-medence masszív és igen régi magyar nyelvűségét, ez egyáltalán nem megalapozatlan elképzelés, és rögtön tegyük is hozzá, Nogara mindarról semmit sem tudhatott, hogy e tényt valaki később kimutatja majd. Ne felejtjük el, a Kárpát-medence évezredek óta népségekibocsátó szerepet töltött be, - miközben szép számmal jöttek is ide - bár e tényt inkább csak a sokkal korábbi évezredekre szokták érteni. Ha a Kr. e. X. századtól fogva találunk olyan Kárpát-medencei műveltségeket, amelyek műveltségüket kisugározni voltak képesek, netán helyet változtattak, erősen meggyengültek, vagy éppen megszűntek, gondolhatunk arra, hogy elköltöztek valahová. Netán éppen Etrúriába (is), ha megjelenésük és leleteik erre utaló adatokat mutat(hat)nak. Van olyan adatunk, amely ebbe az irányba tereli gondolatmenetünket. Az első egy kunyhó alakú hamvveder Etrúriából, amely: *ház alakú urna, a "halottak háza", amely ... a halott földi és túlvilági élete közötti kapcsolat megteremtését szolgálta.*⁸

⁸ Kovács Tibor: A bronzkor Magyarországon. Hereditas. Corvina, Budapest, 1977. 53. o.

105. kép. Kerek kunyhó alakú [bronz hamvveder](#). Dél-etrúriai Villanova-kultúra (Kr. e. VIII. sz. közepe) (Róma, Museo Nazionale di Villa Giulia: Vulciból)⁹

106. kép. Kétfülű bronzedény Veiiből, a Quattro Fontanii temetőből (rajz). A díszítés motívumai a Villanova-kultúra kapcsolatait mutatják Közép-Európa és a Kárpát-medence koravaskori kultúráival (Kr. e. VIII. szd.)¹⁰

⁹ M. Pallottino: Az etruszok. Gondolat, Budapest, 1980. III. tábla.

¹⁰ M. Pallottino: Az etruszok. Gondolat, Budapest, 1980. III. tábla.

Fig. 11. Il cinerario (1), l'elmo (2), lo scudo (3), la lancia (4), la spada (5), l'ascia (6), il rasoio (7) e un morso di cavallo dalla tomba AA1 della necropoli dei Quattro Fontanili di Veio (da Potter).

106a kép. A fenti edénnyel együtt talált darabok. Kr. e. VIII. szd. közepe. Veii.¹¹

Bemutatok két etruszk bronzedényt a Kr. e. VIII. századból, és éppen az etruszk törzsterület szívéből. Egyik sem áll egyedül, hamvvedret sokat ástak ki, a Veii lelet pedig egy készlet része. Nézzük meg, hogyan is kellene értsük Pallottinonak a fenti képhez fűzött azon megállapítását, hogy az Kárpát-medencei kapcsolatokat mutathat. Az egyik egy hamvveder, a másik egy kétfülű bronzedény. Pazar, szemet gyönyörködtető darab mindkettő, minket azonban most nem csak a lelet általános leírása érdekel. Van mindkettőn egy motívum, valamilyen csőrös madár rajzolata, bár első látásra kígyónak is nézhetnének. Meglepetés ér bennünket, ha e motívum képét elraktározva hazafelé indulunk Magyarországra, meglátogatjuk a debreceni Déri Múzeumot, ahol igen nagy kincset őriznek. A hajdúböszörményi bronzkincsből előkerült szitula oldalán hajszállra ugyanezt az ábrát látjuk közel két évszázaddal korábbra keltezve. Az ábrázolást tekintve megállapíthatjuk, hogy szinte

¹¹ Mario Torelli: Storia degli Etruschi. Gius. Laterza & Figli, Roma-Bari, 1997. 51. o.

ugyanazon mester keze munkáját látjuk, csak a tárgy változott meg időközben etrúriai divatú bronzedényre. Görögösnek éppen nem nevezhetnénk, mert jóval szélesebben veszi az edény szabását, ahogy azt ismerjük a görögöktől. Kérdésem, ha Pallottino tudja a Kárpát-medencei kapcsolat mikéntjét, miért csak a képalírásban veti oda?

107. kép. A hajdúböszörményi bronz szitula. Kr. e. X. század második fele – IX. század eleje (Patay, 1990.)¹² Debrecen, Déri Múzeum.

A fenti kép forrásául szolgáló pécsi kiállítási kiadvány¹³ szerkesztői további ajándékkal lepnek meg, a címlapon mécsessé alakított állatunk immár saját madár mivoltában lép elő. Igazi műremek, kecses vonalvezetése, bájosan együgyűnek ható, de mégis arányos, biztos kezű megfogalmazása nyilvánvalóvá teszi madárságát. A madár nyaka és feje bámulatos kifejezőkészséggel idézi elénk azt a karcsú nyakú, de helyenként totyogós madarat, amelyet ábrázol. A lábak kidolgozását már ne kérjük számon alkotóján olyan szigorúan, a néhány kiló bronzot szilárd alapra kellett helyezze.

108. kép. A bronzmadár.¹⁴

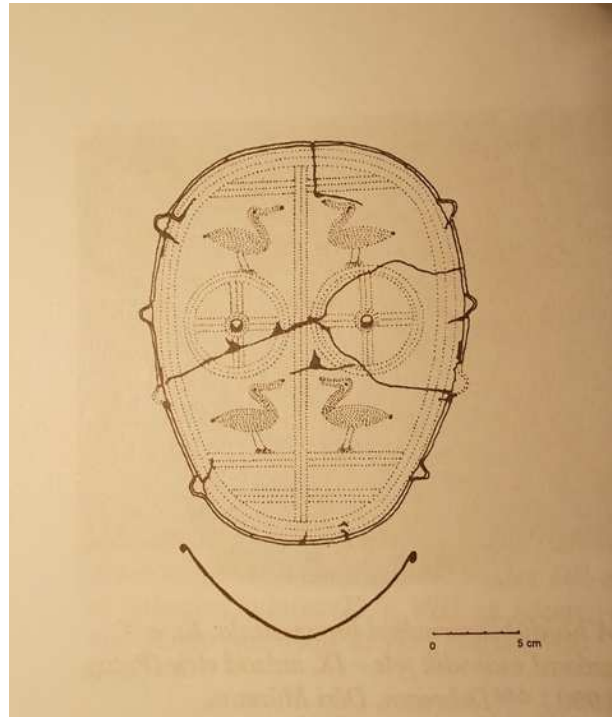
Madarunk “kalandja” még nem ért véget, sőt most kezdődik igazán. Jankovits Katalin¹⁵ régész nő még további, ezúttal úgy tűnik, eredeti példányát ismerteti. A szerző

¹² A bronzkor kincsei Magyarországon. Kiállítási katalógus, Pécs, Janus Pannonius Múzeum, 1995. 80. o. 34. kép.

¹³ A bronzkor kincsei Magyarországon. Kiállítási katalógus, Pécs, Janus Pannonius Múzeum, 1995

¹⁴ A bronzkor kincsei Magyarországon. Kiállítási katalógus, Pécs, Janus Pannonius Múzeum, 1995. Címlapkép.

későbronzkori magyarországi lábvértokról írt tanulmányában egy Tolna-Fejér-Somogy megyei gócpontú európai lábvért-elterjedést elemez. E vértet kiásták Dunántúl más helyein is, de jutott belőlük Etrúriába, Bajorországba, Lengyelországba, Franciaországba is. Eredeti elszármazása feltehetően déli, Kréta és Mükéné jó előképeit adja. A sokféle vértrajzolat közt ott van madarunk is, ezúttal eredetiben, stilizálás nélkül. E momentum mindenképpen figyelemre méltó. Sőt, a vértén rögtön négy madár is látható, köztük két, szem-idolként is tekinthető kerékábrázolással, napszimbólummal, miután a pajzs formája kísértetiesen hasonlít az emberi archoz. Feltehetően madarunk a későbbiek során, de még itthon, a bronzkori Ó-Magyarországon került össze a körmotívum ábrázolásával, amelynek képeit éppen fentebb láthattuk. Legalábbis erre kell gondoljunk a hajdúböszörményi szitulára tekintve.

109. kép. A pajzs madara Rinyaszentkirályról egy későbronzkori lábvértől.¹⁶

“A rinyaszentkirályi lábvért vékony lemezből áll, amely visszahajlik a szélei mentén, és vékony bronzhuzal veszi körül. Négy pontban, minden oldalon, ugyanabban a magasságban a huzal hurkot alkot, ezeken a lyukakon dugták át a kötőket. A lábvért díszítése lyukakból és kis domború díszveretekből áll.

A lábvért szélei mentén 3 sorban domború, pontszerű díszítés helyezkedik el. A figurális mezőt két részre osztja egy függőlegesen elhelyezkedő, 3 sorban lévő pontszerű díszítés. Fent horizontálisan elhelyezkedő domború pontthalmaz határolja a figurális mezőt, lent ugyanez csak két sorban. A két rész szimmetrikus, a díszítő motívum a lábvért közepén van és három díszveretsorból álló kereket ábrázol, amelynek a közepén egy díszveret található. A kerék alatti és feletti részt két, a természetben is előforduló madár díszíti, melyek egymással szembefordulnak. Ezeket is díszveretpántokból alkották meg. Ez a fajta

¹⁵ Jankovits Katalin: La ricostruzione di due nuovi schinieri del tipo a lacci dall’Ungheria. Acta Archeologica, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997.

¹⁶ Jankovits Katalin: La ricostruzione di due nuovi schinieri del tipo a lacci dall’Ungheria. Acta Archeologica, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997. 2. o.

madárábrázolás a lábvértéken egyedülálló. ...(*Jankovics Katalin régész nő később más darab vizsgálatával folytatja*): ... A Nadapról származó lábvért-töredékeken stilizált madárfej-ábrázolás van. Olyan ábrázolásról van szó, amelyen kacsacsőr található, és ez kifelé hajlik. Ez olyan szimbólum, amely gyakran megjelenik és őstotemet ábrázol, melynek az a szerepe, hogy a veszélyeket távol tartsa. ... Több horvátországi és észak-itáliai leleten találtak ilyen erősen stilizált madárfejet.¹⁷”

Az egyesített motívum hazai létrejötte arra mutat, hogy, gyakorta előforduló madárral állunk szemben. Madarunk azonosítása szerencsére könnyebb az átlagos viszontagságoktól, ugyanis a csőre felfelé hajlik. E jelenség a madárvilágban igen ritka, jószerével csak kivételként tekinthetjük ilyen madár előfordulását. A nagy időtávolság ugyanakkor – 3000 év, - arra vezet, hogy nagy területen honos madarat keressünk magunknak, ne egy kis elterjedésű, visszavonulófélben lévő reliktumfajt, amely időközben kipusztulhatott. Van ilyen, ez a bütykös ásólúd,¹⁸ Afrika, Ázsia és Európa közös életterű madara, otthon van a Duna-mentén is régóta, és eléggé nagy területen él ahhoz, hogy ne visszaszoruló fajnak tekintsük, hanem évezredek tanujának.

110. kép. [A bütykös ásólúd.](#)¹⁹

Nem tudom ma még megmondani, hogy a bütykös ásólúd, vagy az ahhoz igen hasonló ókori-mai madár – a fenti totem-szerepen kívül még - milyen szereppel bírt az itt élők

¹⁷ Jankovics Katalin: La ricostruzione di due nuovi schinieri del tipo a lacci dall'Ungheria. Acta Archeologica, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997. 1. és 3. o. Olaszból fordította: Arnoldné Horváth Stella

¹⁸ Vajai László FVM osztályvezető szíves közlése

¹⁹ Colin Harrison - Alan Greensmith: A világ madarai. Határozókönyv. Panem Kft., Budapest, 1994. 77. o.

szemében: urnák díszállata volt-e, pajzsok elejére illő szellemiséggel ruházták-e fel, netán a halott szellemét vitte-e magával a hátramaradók hite szerint, vagy valami más, különleges tulajdonságokkal rendelkezett-e a nép számára. Szemidol-szerű ábrák, netán az isteni figyelő szemekre való utalás melletti megjelenése mindenesetre erősen ebbe az irányba mutat. A rinyaszentkirályi lelettel és a bronzmadárral Kovács Tibor is foglalkozik, és így ír: A korai osztálytársadalmak vallásában és a természeti népek hiedelemvilágában is a madár sok helyütt a földtől vízzel elválasztott túlvilág szimbólumaként szerepel. Több kutató véleménye szerint hasonló gondolat megtestesítői lehetnek a bronzkori madárábrázolások is, legalábbis azok, amelyek temetkezésekből kerültek felszínre, vagy halotti kultusszal voltak kapcsolatban, mint pl. a halotti kocsi hármas madárfejekkel díszített bronz kerékagy-tartozéka. A rinyaszentkirályi kincsből származó bronz lábvért felületét díszítő, ovális mezőbe komponált jelenet is ide sorolható, még akkor is, ha a küllős kerekek formájában megelevenített nap és a rajta, illetve alatta álló madáralakok tartalmi összefüggését nem ismerjük. A Kárpát-medence magas szintű fémművességének legértékesebb készítményei közé tartoznak az európai ritkaságnak is nevezhető madár alakú bronzedények. ... A hattyúra emlékeztető, kecsesen ívelő nyak, a megnyújtott test, a hosszanti és körbefutó bordák ellenhatása olyan belső dinamikát kölcsönöz az ábrázolásnak, amelyet csak az esetlennek tűnő, szétálló lábak törnek meg.²⁰ Ez utóbbi mondat fentebb közreadott bronzmadarunkról szól. Talán nem is ez a legfontosabb most, mert egy következtetésünk biztosan van. A bütykös ásólúd bronzba vert ábrázolása okkal feltehetően innét, itteni feldolgozásban a Kárpát-medencéből áradt széjjel Európába szitulán, lábvértén, hamvvedren, bronzedényen szellemet hódító útjára, hiszen az időrend ezt mutatja. *A Fejér, Tolna és Somogy területéről szétáradó háromezer éves bronzvérték madara ma is itt pihen meg Magyarországon, a Sárrét, netán a Hortobágy szikes tavain hosszú vándorlásai közben észak és dél közötti útjain. Évente kétszer jön, egyszer oda, egyszer vissza, rövid időre.*²¹ Vagyis van különleges ismertetője, a ritkasága. Kézenfekvő a következtetés, hogy itt találták fel a motívumot, és ennek azonosait használták azután máshol is. Ugyanakkor ezzel nem bizonyítok mást, csak amiről szó van, hogy a Kárpát-medencéből egy ábrázolás teljes azonosságában eljutott Etrúriáig is. A bütykös ásóludat most, most csak óvatosan, de mégsem félve említem fel érvként, és jobb időkre elteszem a hátsó udvarba, hadd érjen kicsit tollában. Nem alapozhatok még ilyen kerek adatra sem olyan feltételezést, hogy a bütykös ásólúd nyomában ómagyarországi bronzkori népesség is előzőnlötte volna Itáliát, vagy hogy nyelvét kölcsönadta volna etruszkjainknak. Ez a két térség kapcsolatát viszont valóban alaposan alátámasztja, ráadásul tőlünk odafelé irányban. Pallottinonak ezt tudnia kellett, ha utalt rá, és most már igen érdekel, miért rejtette el előlünk szépen sejtetni engedett kerek ismereteit könyvében. Maradjunk abban, hogy nem tudta, mert különben szándékos elhallgatással kellene gyanúsítanunk. Ez erről most elég, mert amikor Etrúria népének elszármazásáról gondolkodunk hangosan, akkor nyitva kell hagynunk e lehetőséget is ahhoz, hogy elegendő adat birtokában majd biztosan jelenthessük ki a két terület közti népességvándorlás lehetőségét. Ha volt ilyen, annak okának is lennie kellett, és az okot meg kellene tudnunk találni az eddig kiásott régészeti anyagban. Az oknál még nem tartunk, csak a "volt ilyen" kifejezésnél.

Vegyük a későbbben Gallia Cisalpina római provincia néven ismert Észak-Olaszországot, mely a Kr. előtti századokban kelta bój népességet mutatott. A Kárpát-medence számít szerintem kelta törzsterületnek, megjelenhettek Etrúriában is. Megjelentek, a fentebbi etruszk időrendből szerzett ismereteink szerint a kelta bójok bizonyosan, és ott is éltek Populonia (Etrúria közepe) és Telamon (Pó-völgye) környékén, amíg a rómaiak le nem győzték őket.

²⁰ Kovács Tibor: A bronzkor Magyarországon. Hereditas. Corvina, Budapest, 1977. 75. o.

²¹ Vajai László FVM osztályvezető szíves közlése.

Az Olvasó már nem is lepődhet meg, mert van olyan más adatunk is, amely újabb oldalról bizonyítja a Kárpát-medencei Ómagyarország és Etrúria úgynevezett "kapcsolatát". A bütykös ásólyúd és persze a tökéletesen azonos bronzábrázolások azt bizonyítják, hogy **valami** vagy valamik eljutottak innét Etrúriába, - a bronzok és a gondolat mindenképpen. Ha korábbi elgondolásomhoz tartom magam, akkor újra rámutathatok, hogy a gondolat szállításához ember kell, valamennyi biztosan. Felteszem hát, ez történhetett. Forrai Sándor helynévelemzésével azt igazolja, hogy **valakik** is mozogtak a két helyszín között. Olyannyira, hogy ma is azonosítható helyneveket hoz elő a két terület között. Úgyszintén tőlünk odafelé irányban.

"... Etrúria

Az a tény, hogy a magyar rovásírásnak az etruszkéval szoros kapcsolata van, valamint az etruszk-magyar számrovás teljes azonossága, belső szerkezete is azt bizonyítja, hogy a két nép valamikor szoros kapcsolatban volt egymással. Ennek egyik bizonyítéka, hogy Olaszország etrúriai területén, tehát Rómától északra számos olyan magyar hangzású földrajzi nevet találunk, mely nevek ma is megtalálhatók a Kárpát-medencében. Ezek között több az olyan apróbb település, mely csak az igen részletes térképeken van feltüntetve, így többek között az Imola melletti Buda helység is.

Aba Aba helységnév Fejér megyében.

Dia Diakovár a mai Jugoszlávia területén Eszéktől délnyugatra, Diaszó egy völgy neve Balatonzamárdi mellett.

Turf Nálunk a Túr folyó nevének egyik változata; (Egyiptomban Tur és Turra)

Vára Várad Baranya megyében, Nagyvárad a Sebes-Körös mellett, valamint több Vár összetétellel kapcsolatos helynév ismert. (Japánban Odavára helység.)

Futa Futak Újvidék mellett.

Fara Farád helység Győr-Sopron megyében.

Tar + Kán Tar helység Nógrád megyében, Tarpatok a Tátrában, Kán helység Baranya megyében. (Tarkán udvari méltóság volt.) *Tarquini tagja volt a 12 etruszk város szövetségének! – megjegyzés tőlem*

Tisza + Nána, Tiszanána helység Heves megyében.

Imola Imola helység a volt Gömör megye putnoki járásban, ősi női személynevünk is.

Luka (olasz írásmódja Luca) Luka helység Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 1927-től Bodroghalomnak nevezik.

Buda számos Buda összetételű helységnévünk ismert, Atilla (nem Attila) hun király öccsét Budának hívták. (Lásd: Arany János: Buda halála c. eposza.)

Sienna Szenna Somogy megyében, Szenna Egyiptomban, Szenna egy patak neve Olaszországban.

Alma folyó lásd a palesztinai Almá helységnél.

Baj folyó Baj helység Komárom megyében, Baja város Bács-Kiskun megyében. (Baján avar fejedelem nevéből.)

Rigó folyó és Rigó hegycsúcs Rigómező Szerbiában, a magyar történelemben a rigómezei csata néven ismert.

Kana folyó Kán kisközség Baranya megyében, a palesztinai Galileában szintén Kána, melyhez Jézus első csodatétele fűződik, amikor egy menyegzőn a vizet borrrá változtatta.

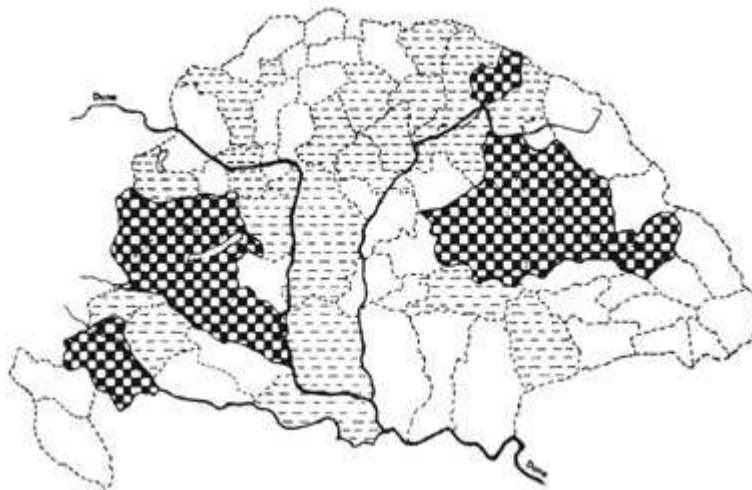
Sovata (olasz helyesírással) Szováta Erdélyben a Székelyföldön kisközség a volt Maros-Torda vármegyében.

Padan Padány helység Pozsony megyében a dunaszerdahelyi járásban.

Horka patak Kraszna-Horka kisközség a volt Árva megyében (ma Szlovákia); Horka régi személynevünk, Anonymus szerint Tuhutum (Töhötöm) fia, I. Gyula vezér, valamint Zsombor atyja.

Bana helység Komárom megyében.²²

Jellemző, hogy az elszármazók jobbára a bronzkori Ómagyarország sűrűbben lakott területeiről érkeztek új lakóhelyükre.

112. kép. A történelmi Magyarország ókori helynevei szerint az ország lakossága a bronzkor végén legsűrűbben Dunántúl és az Erdélyi-medencében lakott, a kockákkal jelzett területen. Közepes sűrűségű lakossággal rendelkeztek a szaggatott vonallal jelzett megyék. A fehéren hagyott területeken csak gyér lakosság élt.²³

Ezen immár két jelentős adat, az ásólúd története és a helynevek birtokában csak arra gondolhatunk, - ha figyelembe vesszük a gondolat terjedésének elsődlegességét, amely nem egyedül közlekedik, hanem emberek viszik magukkal, - hogy itt Etrúria felé irányuló Kárpát-medencei ómagyar népességmozgással kell számoljunk igen erős valószínűséggel. Visszafelé azért nem lehetséges elgondolnunk a közlekedést, mert a Kárpát-medence majd ezer évvel előbb járt náluk, vagyis onnét áradt szét Európa nagy területeire a technológia, a népesség és a nyelv. Más oldalról, vagyis Kis-Ázsia vagy Szíria felől ugyanezt Etrúria felé feltennünk akkor lehetne, ha az etrúriai helynevek, vagy egy részük ott is fellelhetők lennének. A felhozott példák közül csak Szenna van meg Egyiptomban és Kána Palesztinában, ugyanakkor itthon is. Forrai Sándor helyneveinek eloszlása két területet érint. Az egyik Etrúria szíve, a másik azonban a keletiek (kelták) Pó-völgye, vagyis mindkét helyre érkeztek, és ott letelepedésre alkalmas helyet találtak. Ez nem is csoda, hisz a Pó-völgyiek a felvidéki bójok voltak jelentős részükben, és amint fentebb az időrendben láthattuk, Kr. e. 420-400 táján jöttek új lakóhelyükre. Ezek után már nem is lepődünk meg, hogy Forrai helyneveiből jónéhány a bój területekről, a Felvidékről való, éppen Pozsony és Kassa környékéről! *A Pozsony melletti Padány helynév különösen izgalmas, mert a mai olasz Padan nevének felbukkanását rögzíthetjük a közelmúlt egyik észak-olasz függetlenségi törekvésben, sőt e mozgalom éppen Padánia néven nevezte meg önmagát és a leendő új ország nevét, mintha az a bizonyos keltamagyar bój szabadságeszmény született volna újra valami különös sugallatra.* Padány nevének felbukkanása más miatt is érdekes. A rómaiak a kelták lakta Észak-Itáliát Gallia Cisalpina vagy Citeritor néven ismerték. Az már kevésbé ismert ma, hogy az Alpokból eredő, valószínűleg kelta nevű Padus folyó további két részre osztja e tájat, ezek Gallia Cispadana és

²² Forrai Sándor: Több ezer éves, magyar hangzású földrajzi nevek a Közel-Keleten és a Kárpát-medencében. Turán, 1999. augusztus-szeptember, 61-62. o.

²³ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III/120. o.

Transpadana. Vagyis a rómaiak a tájnevekben nemcsak tudják az itáliai kelták padányi elszármazását, de azt földrajzi névként használják! Általában nézve a bójok jobbra a Pó-völgyében telepedtek le, azazhogy oda származtatták helyneveiket, ezzel szemben a dunántúliak és erdélyiek jobbra a ma ismert etruszk törzsterület felé igyekeztek. Kivétel persze akad, ezért használom az általában szót. Ez azért tűnik furcsának, mert ezek szerint nem mondhatjuk, hogy a bójok határozottan a keletiek (kelták) által lakott területre érkeztek volna. Ugyanakkor azt sem, hogy a többi dunántúli és erdélyi mind Etrúriába ment volna. Eszerint majdnem mindegy volt nekik mit választanak a két terület közül, mert ugyanazok a véreik éltek mindkét helyen! Ez azonban még nem minden. Jankovits Katalin egyik késői bronzkorból való fentebb tárgyalt pajzsa éppen Limone-ba, Pisa környékére, vagyis bőven Etrúria törzsterületére származott el Dunántúlról, ugyanúgy ahogy a dunántúliak jobbra oda is mentek.

113. kép. A dunántúli bronz lábvérték elterjedése Európában. (Jelmagyarázat: kör: urnatemetők, kereszt: késői mükénéi kultúra lelőhelyei.)²⁴

E lábvértéken látni az ásólúd eredeti, még a szemidolokkal (kerekekkel) össze nem olvadt ábrázolását, (lásd fentebb) ezért véleményem szerint még a hajdúböszörményi szitulán látható ábrázolás elé kell keltezzük mindenképpen. Amikor ugyanis egyesítve jelenik meg a

²⁴ Jankovits Katalin: La ricostruzione di due nuovi schinieri del tipo a lacci dall'Ungheria. Acta Archeologica, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997. 1-3. 16. o. Schauer 1982 után. (P. Schauer: Die Beinschienen der späten Bronze- und früheren Eisenzeit. JRGZM 29 (1982) 100-155.

körábrázolással, akkor már összevont vagy tovább fejlesztett ábrázolásnak kell tekintsük. Ennek az időrend megállapításakor lehet még jelentősége. Figyelemreméltó, hogy a lábvérték elterjedése мүкénéi kezdetekre mutat, sőt Dunántúlra (is) elszármazott мүкénéi hatást enged meg. Mindez összevág a Kárpát-medence népességének részben égei, ciprusi elszármazásának korábbi tényeivel, amint arra Baráth már rámutatott magyarországi helynévelemzése során.²⁵

Ha egy pillantást vetünk az időrendre, további elgondolások is felvetődnek. Közismert, hogy az etruszk név alatt értett terület korán, a Kr. e. kb. 1000 és 500 között népesedett be a később etruszknak nevezett néppel, és itt a kutatók általában valóban lazábban kezelik az időhatárokat egyéb kapaszkodók híján. A bójok költözései szűkebb idő alatt valósulhattak meg. Ha tehát meg akarjuk határozni, mennyi idő alatt zajlott le Forrai Sándor Ómagyarországról elszármazott itáliai falvainak létrejötte, akkor azt *legalább* a dunántúli és hajdúböszörményi bütykös ásólúd ábrázolásának etrúriai megérkezése és a bój népmozgás megtörténte közé kellene helyezzük, vagyis a Kr. e. (800)-750-es évek és a 420-400-as évek közé, meglévő adataink ugyanis ezt megengedik feltennünk. Eszerint legalább jó háromszáz évig zajlott a Kárpát-medencéből Itália felé történt, a Kincsestárban megfogalmazott ötezer éves magyar nyelvűség folytán kifejezetten magyar nyelvű népmozgás. Ezt nyugodtan nevezhetjük folyamatosnak. Ha minderről még többet szeretnénk megtudni, akkor Forrai Sándor most azonosított olasz helységeit kellene “felássuk”, és a mai olasz tájnyelveket, illetve maradványait kellene összehasonlítani a magyar szóbokrokkal, és végül minden etruszk helységnevet mindennel össze kellene hasonlítani a teljes Régi Keleten. Mindenekelőtt persze saját Magyarországunkat illene rendesen “felásni”, mert annak is igen itt az ideje. Ha pedig az itteniek még 400 táján is áramlottak Itália területére, az a későbben hódító latin(?) - etruszk Róma akkor még semmiképpen sem lehetett ijesztő valóság, ami eltántoríthatta volna eleinket egy ilyen letelepedéstől. Azt pedig végképp nem tételezhetjük fel e költözőkről, hogy vaktában indultak volna el új lakhelyet keresni ennyien és ennyi időn keresztül, ha már évezredekkel korábban városokat építettek, és igen jól tudtak tájékozódni a világban. Még most sincs azonban vége az ásólúd és a lábvérték történetének. Utolsó képünk Rómából magából származik, egy római tiszt viseli lábán a lábvértet. A dolog érdekessége most újabb csavarral megint más, hogy ezúttal eredeti (magyar)-szkíta-kelta spirálmotívumokkal díszített lábvértben pompázik az etruszk műveltségen felnőtt római katonánk. Végezetül már csak egy észrevétel, lábvértünket a német **Beinschien**, vagyis lábsín néven ismeri, az olasz is a magyar sín szót használja (**schiniere**), és miután a sípcsontnál erős törés van a sínben, valóban úgy néz ki, mintha ma törött lábat tettünk volna sínbe.....

²⁵ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III/105-120. o

114. kép. A lábvért vagy helyesebben lábsín Rómában.²⁶

Az itáliai nyelvi körképbe beletartozik még más ősnépi tényező is. Nevezetesen a székelyek hosszú vándorlására gondolok, akik Szicília lakói lettek a Kr. e. X. század táján, - nagyjából az etruszk betelepülés kezdetével egyidőben - és a szíriai Hárán (Carrhae) környéke szabir törzseinek szomszédságából indulva telepedtek meg új hazájukban. Bíró Lajos írja a székelyekről: “A szekelesek vagy szikuluszok adták meg Szicília végleges nevét. Thuküdidész szerint háromszáz évvel a görögök előtt foglalták el a szigetet. Várkonyi Nándor írta: *Minthogy az első hellén gyarmat, Naxosz alapítása Kr. e. 735-734-ben történt, a szikuluszok foglalása Kr. e. 1035-1000 közé esik.*²⁷ Fáy Elek: *Szicília-sziget azon őslakói, akik a szigetet az ott előttük élt szikanoktól elhódították, s akikről a sziget nevét is nyerte: Szikel vagy Szikul nevet viselték. Ez a két népnévalak pedig azonos a mi székelyeink régebbi sziköl, valamint a latinoknak tartott szikul neveivel. Az kétségtelen, hogy Szicíliában már ősidőktől fogva folytak kár és feníciai gyarmatosítások s Bockhardt ... a szikulok nevét a kánaáni Eszkol-völgyre vezette vissza, mely Mózes IV. könyve 24. versében fordul elő, mint ahonnan a lemetszett szőlőfürt való volt, amelyet a Kánaánba előre küldött kémek vittek Mózes elé. Bockhardt szerint ugyanis a héber eszkol (szőlőfürt) szíriai nyelven szegul vagy szegolnak hangzik.*²⁸ Az Eskol-völgy Hebron közelében, attól északnyugatra van.

Tehát e székely nép egy része az egyiptomi kaland és a kánaáni betelepülés után Itália egy részét is meghódította. Itália nevét a *szikeloszok egyik királya, Italosz után kapta.*²⁹ (Ez az Italosz név feltűnően hasonlít az Etele és az Itil nevekre.)

Az sem lehet véletlen, hogy éppen a székelyeknél terjedt el az ún. szombatos vallási felekezet. Ugyanis az ókori Kánaánban a székelyek sokkal erősebb zsidó hatás alá kerültek, mint a magyar és szabir törzsek.³⁰ Ugyanígy igen érdekes lehet még a szárdok ügye is, akiket az etruszkok testvéreiknek neveztek. Igenis van tehát kézzelfogható, kiterjedt ragozó nyelvű ősnépi jelenlét Itália területén – legalább négy is egyszerre: kárpát-medencei betelepülés (többféle is), etruszk (lyd-hurrita), székely (szikul), szárd (sardan) előzmény, – semmiképpen sem véletlen tehát a latin nyelvben kimutatott nagyfokú gyökegyezés a magyarral, és a ligurokról, - LigaUrakról – még nem is emlékeztünk meg. Ezekhez csatlakozik majd Nogara északról vonuló népe is, róluk lesz még szó a későbbiekben. Sőt, ezek után fel kell vetni a

²⁶ Larousse Új Képes Történelem. Róma és a római világ története. Officina Nova, Budapest, 1991. 62. o.

²⁷ Várkonyi Nándor: Szíriai oszlopai. Magvető, Budapest, 1972. 235. o.

²⁸ Fáy Elek: A magyarok őshona. Budapest, 1910. 104. o.

²⁹ Várkonyi Nándor: Szíriai oszlopai. Magvető, Budapest, 1972. 235. o.

³⁰ Bíró Lajos: A magyar Jézus és Izrael elveszett törzsei. Magyar Ház, Budapest, 1999. 43-44. o.

szinte egybefüggő ragozó nyelvű magyar Itália létezésének kérdését is a Kr. e. 400 táján. Ennyi adat mindenképpen elegendő az etruszk magyar nyelven, rováson való olvasásához. Részben itt érthetjük meg, hogy 900 évvel később a hun Odoaker mit keresett Itáliában királyként, mert eszerint még akkor sem volt szerinte túl késő ősei maradványainak újbóli összefogására, egy birodalom dúlása után sem.

Van még az eddig felemlítettekén kívül is jó néhány megfontolandó tény. Ha az etruszkokról esik szó, csak szőrmentén említetnek az itáliai bronzkor szereplőit, akik ott a Kr. e. 1800-1000 közötti Terramare-kultúra néven ismertek. Ma az európai bronzkor elindítóit a kutatók nagy része két lehetséges helyről látja valószínűnek, az egyik a Kaukázus, a másik a Kárpát-medence. A Kincsestárban éppen e két táj élenjáró szerepét mutattam be úgy az emberi művelődés, mint a ragozó nyelvek lehetséges kiáramlásának helyszínéeként. Ezért ha a bronz Itáliába is eljutott, - amint azt fentebb igen szépen láthattuk, - annak olyan oka is lehet, ami onnét elszármazó népességet is feltételez. Magyarul, a Terramare népessége valamiképpen szoros kapcsolatban kellett álljon a ragozókkal, hacsak nem maga volt az. Itália bronzkora száz évvel később követi a Kárpát-medencei bronzkort, eszerint a technológia áramlási iránya nyilvánvaló, Itália a tanuló. Terjedésének gyorsasága viszont jelentős itáliai fáziskésést mutat a régészeti adatok szerint. Makkay János igen jó adatokat hoz ezen időszak alatt történt kisázsiai elszármazású betelepülésről (*később idézem is*).

Megfontolandó továbbá a későbbi latinra nézve az a kevésbé hangsúlyozott tény is, hogy a Kr. e. VIII-VII. században Latium etruszk fennhatóság alatt állt. Miután Pallottino maga is hangsúlyozza az Itáliában megjelenő etruszkok vitathatatlan kultúrfölényét a helyben találtakhoz képest, okkal gondolhatunk már ekkor a ragozó ősnyelvi anyagnak a latinba való tömeges átvándorlására, amely egészen az I. századig, az etruszkok beolvadásáig folytatódhatott. Vagyis teljes hat évszázadig élt egymás mellett latin és etruszk. További találgatásra az átvételek ügyében nincsen szükség, csak meg kellene állapítani a legfontosabb 600 latin alapszó származását, amelynek alapján megállapítható lehet a latin saját, eredeti alaprétege. Ebből következtetni lehet az őslatinok műveltségének színvonalára, és véget érhetnek a találgatások. A munkához Götz László hozzáfogott, munkájának eredményéről beszámolok e nyelvi fejezet későbbi részében.

Nem kevésbé lehet lényeges az a tény, miszerint az etruszkok saját magukat *rasena* névvel illették, ami viszont az északi elszármazás szem előtt tartását (is) teszi szükségessé. E néhány felvetéssel, amit eddig tettem, és ezután hozok elő, távolról sem gondolhatja senki, hogy megoldódik az összes etruszk kérdés. **Arra viszont mindenképpen gondolnunk kell, hogy az eddigi eredménytelenséget hozó módszereken változtatni kell, mert önmaga körül forgó zárt rendszerré változtatta a kutatást. A legkevesebb az lehet, hogy a további előrehaladáshoz egységes szemléletben a teljes ural-altáji nyelvkincset – beleértve a sumért, hettitát, urartuit, hurrit, lydet, magyart – fel kell végre dolgozni indoeurópai előítételek nélkül.** Ennek birtokában tényszerű közelkép lesz megállapítható az indoeurópai nyelvek szókincsének származásáról, hisz ami nem ural-altáji bennük, az lesz a saját eredeti szókészletük. Ha mindezzel megvagyunk, már csak arra a kérdésre kell válaszolni, hogyan tűnik el a ragozók nyelvtana az átvételek során. Arra már gondolni sem merek, hogy az a gyakorlat, amely jó száz év óta szünetelteti a sumér és az ural-altáji nyelvek kutatását Magyarországon, nemcsak magunknak okozott súlyos lemaradást és károkat, de európai méretű kérdések megválaszolása elől is elvette a lehetőséget. Hunfalvi, Reguly, Miklosits és Trefort, nyomukban az összes mai finnugrista áldásos ténykedése most “érik” nemcsak a magyar, de az európai tudományos haladást is gátló falóvá, de ne legyünk igazságtalanok, legalább ennyit az ortodox indoeurópaiak is hátráltattak a dolgon. Magyarul az elszánt tiltakozás a magyar és a sumér nyelvek összehasonlítása ellen ma már nem csak kis helyi belmagyar ügy, hanem világtörténeti kérdések tárgyalását is hátráltató vaskos tényező. Ha pedig arra gondolunk, hogy itt Etrúria közepén 2500 évvel ezelőtti nyilvánvaló magyar

ügyeket tárgyalunk, akkor más oldalról támogatjuk meg a magyar történelem kérdéseit, és az Olvasó igen elcsodálkozhat a ma honfoglalásnak nevezett esemény körül dúló ásatag vitákon. Már nem is említem, hogy ha az egész világ Hunország (Hungary, Ungarn, Unkari, Hongrie stb.) néven ismeri mai országunkat, honnan az elszántság ennek mindenáron való tagadására. Eszerint mindenki tudatlan lenne, kivéve a Hungária létét tagadókat?

Most kissé előreszaladtam a gondolatfűzésben, ezért lassítsunk és nézzük meg az etruszk nyelvi ügyeket kicsit közelebbről. Itália ősnépi elszármazású népeiről fentebb számoltam be, a valóság az etruszk etnogenezist illetően azonban jóval árnyaltabb részleteiben. A néven nevezett etrúriai bevándorlókon kívül bőséggel lehettek olyan kisebb néptörödékek is az új jövevények között, akik név nélkül olvadtak be az etruszk név alatt egyesülőkbe. Kenediné Szántó Livia összefoglalást készített az Etrúriába érkezők lehetséges elszármazási helyeiről. A valószínűbbnek ítélt népmozgásokat vastagabb, a vélt, vagy gyengébb népmozgásokat vékonyabb nyilakkal jelzi. Mindezt a saját maga által áttanulmányozott hatalmas történeti anyagra alapozza, ugyanakkor sorra fedezi fel egyenként azokat a szellemi szálakat Etrúria és a Régi Kelet különféle helyei között, amelyeket dokumentálni is tud. Az általa megrajzolt kép alig különbözik attól, amit magam is képviselek. Szántó Líviát nem érheti az a "vád", hogy magyar érdekű történelmet írt volna 1977-ben, miután azonban nem politizál és nem tért el a bevett indoeurópai nézőponttól egy élesszemű szerkesztő szerint sem, könyvét kiadhatta. Az a néhány eldugott szép párhuzam, amelyek egy akkor számunkra teljesen érdektelen nép elszármazásának részleteit igazolták, senkinek sem tűnt fel. Ez a szerencsénk most, amikor újra elővesszük munkáját. "Az etruszkok államalkotó, magas szintű kultúrát létrehozó tevékenységéről miért csak a lerombolt városok föld alól kiásott emlékei beszélnek? Miért nem tud erről a római történetírás? Ahhoz, hogy évszázadokon keresztül csaknem egész Itália politikai, gazdasági arculatát alakítsák, a támadó római impérium ellen időnként bizonyára sikeres harcokat is kellett vívniuk. Miért nem tud erről a győztes Róma történetírása? Évszázadok során királyaik, hőseik voltak, mint minden népnek, miért nem tudunk róluk? ... Az egyiptomi történetírásból ismeretes, hogy ha a fáraók elődjüket végérvényesen meg akarták semmisíteni, nevüket kivésték szobraik talapzatából, és a sajátjukkal helyettesítették. Ősi hiedelem, hogy az hal meg végleg, akinek neve, tetteinek emléke feledésbe merül. Ez történt az etruszkokkal"³¹ A feltett kérdésekre van már válasz, e fejezetben később meg is adom azokat. Most itt arra hívom inkább fel a figyelmet, hogy az etruszk etnogenezis összetevő népeit kis (vagy nagyobb) szakirodalmi kutatással rövid idő alatt bárki megállapíthatja saját maga is, és mindig ugyanarra az eredményre jut majd, ahogy magam és Szántó Livia is. Kérdésem az, ha ezt bárki bármikor megteheti, miért mondják még ma is az indoeurópai "hivatalosok", - azaz az ottani nagy történelemformálók - rég begyakorolt elméleteiket, mondataikat a "tisztázatlan eredetű és nyelvű" etruszkokról? Erre a kérdésre most válaszolok. Azért, mert ha elismernék a valódi, ragozó nyelvű etruszk elszármazásokat, Róma összetákolt nagy történelme azonnal összedőlne, mint egy kártyavár. Kiderülne mindaz, ami nemsokára itt ki is derül. Miután Róma nimbuszát, indoeurópai pedigrijét mindenáron fenn kell tartani, azért bármire képesek. Ebben mindenestre pontosan úgy viselkednek, mint magyarországi finnugor testvéreik.

Mindenekelőtt Herodotosz lyd név alatt ismert etruszk elszármazását kellene alaposabban megvizsgálni. Götz László korábban már foglalkozott e kérdéssel éppen Pallottino vizsgálódásai miatt, aki az etruszkok keleti lyd származását kívánta felszámolni nyelvészeti összehasonlításokkal. Götz megállapítja, hogy a lyd származtatás valóban nem pontos, de nem azért, mert Herodotosz valótlan állított volna. A lydiai elszármazásnak más

³¹ Kenediné Szántó Livia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977.

története van és sokkal korábbi időkbe visz. “A Régi Kelet kisázsiai, illetve anatóliai szakasza ősrégi bányavidék. Itt terült el a Lyd Királyság és ezt megelőzően a Hétita (*Hétországi*) Birodalom. A hettiták egyik népi részlege a Kr. e. II. évezred elején a Levante néven ismert, Egyiptomot és Kisáziát összekötő sáv északi és északnyugati részéből, Szíriából vándorolt be az anatóliai őslakos nép közé és minden valószínűség szerint a levantei sáv csiszolt kő- és csonttárgyakat készítő újkőkori népesség egyik ágának a leszármazottja volt. ... A hettita állam a régészek és a történészek általános nézete szerint a hurrita, illetve északmezopotámiai határból fejlődött ki, amely hatás Trójáig terjedt. (Trója II.) Ez azt jelenti, hogy az újonnan alakult birodalom alapjaiban hurrita berendezésű volt, csupán az államvezetés került hétita kézre, vagyis hét rokon törzsnek a közös vezetése alá.

K. Bittel német régész, a hétita birodalmi főváros, Hattusa egyik kiásója szerint a hétita domborműves ábrázolásokon az istenek nevei hurrita eredetűek. Több hétita királyné hurri fejedelmi házból származott. Hattusa a “Budaközű” nevű folyó széles völgyében terült el, amelynek mellékvölgyeiben is igen fontos városi települések romjai kerültek a felszínre. A legrégebbi itteni épületek romjai kerültek a felszínre, - (amelyek) – a hurritákat megelőző időből, a Kr. e. III. évezred első feléből egy bennszülött lakosságtól származnak, mely úgy tűnik, egy, a hurritákhoz közel álló, hasonló fajú nép volt.

A hurriták a Kr. e. III. évezred utolsó századaiban tűntek fel Észak-Iránban. A Káspitó alatt említik őket a 2300-as évek táján, ahonnan Kisázsia felé vonultak úgy, hogy Észak-Mezopotámiában kis államokat és uralkodóházakat alapítottak. Terjeszkedésükkel Dél-Palesztináig értek. Államuk központi területének az Amanusz-hegy tövétől a felső Eufrátesz, Habur, a felső Tigris és a két Zab-folyó által határolt hegyes vidéket tekinthetjük, vagyis Szubartu (Szabir-ki) területének az északi részét, illetve Észak-Mezopotámiát. Egyik központjuk Urkis városa volt, ahol egy remekbe öntött, Tisári király részére készült bronzoroszlán került a felszínre, amely az állatábrázolásnak felülmúlhatatlan értékű művészi alkotása. Az állat a mancsaival egy bronzlapot tart, mely alatt szumér jellegű képírással felírt ellátott kőpárna, alapító oklevél van. Az állat mélyen kinyitja a száját, üvölt, mintegy riasztásként azok felé, akik az általa védett okmányt és a királyságot ellenségesen megközelítenék. Az oroszlán a Régi Keleten a magyarok jelképe volt és magyar eredetű népek hozták be ezt a jelképet Európába is. Szent István esztergomi palotájának a tróntermét is napjegyű-tomporjegyes oroszlánok díszítik. Az urkisi oroszlánnak a jegye a hátán van: hajtincsekből alkotott csillag alakú napjegy.

A hurriták eredete még nem teljesen tisztázott dolog. Általában az “északi (Kaukázus-vidéki) hegyi népek” közé sorolják őket. Annyi bizonyos, hogy a hurrita nyelv ragozó és a sumér nyelvvel hozható kapcsolatba.³² ... A fentiek alapján úgy látjuk, hogy a Hétita Birodalom és ennek bukása után kialakult Lyd Királyság nemcsak a levantei-szíriai ősnépesség bevándorolt utódainak és az anatóliai csiszolt eszközöket készítő, városokat építő, hasonló fajúnak mutakozó újkőkori népesség leszármazottainak, hanem jelentős hurrita elemeknek, vagyis a Régi Kelet egyfajú, ragozó nyelvet beszélő, különböző nevű törzseinek az alkotása volt. A történészek általában a lydek eredeti hazájának nem Lydiát tekintik, hanem egy előbbi őshazát tételeznek fel, ahonnan később Kisázsia nyugati részébe vándoroltak. Talán ennek a vándorlásnak egyik nagyobb állomáshelyét őrzi mai nevében a Kaukázus vidéki Van-tó körzetéhez tartozó és attól délre lévő Tirsin nevű magasfelföld, amelyen keresztül ma is pásztorkodó, vándorló kurd törzsek járnak. G. A. Wright és A. Gordus szerint ez az út már Kr. e. 6500 körül ismert volt, ezen keresztül bonyolódott le az áruforgalom a Van-tótól Palesztináig. A Van-tó körül akkor fontos kereskedelmi árut, a csiszolt kőeszköznek használt kemény obszidiánt bányászták. Az ércekben gazdag Van-tó környéke később fontos bronzipari központ volt. Tehát a lydek, akik az etruszkok egyik jelentős népi részlegét

³² Ld. Csöke Sándor: A sumér ősnyelvtől a magyar élőnyelvig. Turul kiadás, New York, 1969, valamint Sumér-magyar egyeztető szótár. Turáni Akadémia, Buenos Aires, 1973.

alkották, részben hétita-hurrita-turs eredetűek lehetnek. Mindenesetre helyesen nevezik őket egyiptomi nyelven tursa népnek, a név: (t)-úr-(s), szintén az ur-árja származást jelöli. Következetes dolog, hogy a tursa-(lyd) etruszk nép a magyarság úr-ágához tartozó, testvérnépnek tekinthető. És mint ilyen, az ugor nyelvcsaládhoz tartozó népek egyik törzse.³³ A hurrik igen nagy számban telepedtek meg Mezopotámiában is korábban, nemcsak Asszíriába, de a Tengeremellékre, Káldeába is került közülük igen sok. Személyneveik alapján már régen azonosították őket az agyagtáblákon talált feljegyzések elemzésekor. Mint hegyvidéki nép, természetes szaporulatát eltartani nem tudván a hegyek közötti országokban, minden időben népességkibocsátó volt, és a környező országok szinte folyamatosan kaptak utánpótlást soraikból. Szereplésük mindenesetre némi magyarázattal szolgál a Götz által észrevételezett sumér gyökök fölös számára az etruszkban.

Az eddigiekben felhozott etrúriai bevándorlók egy közös tulajdonsággal rendelkeznek: mindegyiknek hajóznia kellett új hazája eléréséhez, a magyaroknak pedig átkelniük az Alpok hágóin. Nem lehetetlen egyik sem, mint látjuk, de a rend kedvéért most mégis Nogara *rasena* népével zárom a sort, annál is inkább, mert eredetüket tekintve ezek is magyarok lehetnek. Magyar Adorján - akitől most hosszabb idézetet veszek, csak amiatt teszem, mert fentebb éppen a kelta-etruszk műveltségi kapcsolatok napfényre kerülése erősebb arányú európai elszármazásukat feltételezi, - a magyar őstörökként tárgyalt néprészünk történetét látja az északnak nevezett eredetben. Az etruszk Turán istennő létezése mindenesetre ezt támogatni látszik. Emiatt nem Magyar nyelvészeti fejtegetése érdekel bennünket elsősorban, hanem az etruszkok európai beágyazottságára találhatunk talán további használható elképzeléseket. Azt mondja: az etruszkok a valóságban a svájci és tiroli hegységek körül ereszkedtek le Itáliába. Amely Itáliától északra fekvő hegyvidéket az ottani *raeti* (réti) nevű népről Raetia (Rétia) néven neveztek. Amely római tartomány a mai Svájc és Tirol nagy részét foglalja magába. A réteket pedig már a rómaiak is az etruszkok rokonainak tartották, és amit az újabb kutatások mindinkább igazolnak is. Mindenesetre a *rét* (é magánhangzóval) őstörök, de nőelvű népre vall, aminthogy az etruszkok is, legalábbis egyrésztük *razenna* neve is nőelvűségre vall. (Az ismert *t-sz* hangváltozás, és *a* magánhangzó.) Följegyzés is maradt pedig arról, hogy ezen Rétiában még a Kr. u. II. században is beszéltek etruszk nyelven, mindaddig, amíg az oda betörő harcias germánok e népet leigázták. De némely nyelvész véleménye szerint az ottani és észak-olaszországi rétoromán, ladins és furlán nyelvjárások, habár latin-germán keverékek is, de alapjukat az ott egykor beszélt etruszk nyelv képezte volt.

³³ Bornemissza Katalin: Etruszkok, a Régi Kelet népe. Táltos, II. évf. 3. szám, 1999. május-június, Toronto. 6-9. o.

115a kép Farkasfejjel ábrázolt férfi a dell'Orco sírból, Tarquinia, III-II. szd.³⁴

Svájc mellett ott van *Tirol*, amely név amellett, hogy szintén török szócsoporthoz tartozik, a mi *turul* szavunkkal azonosul, Tirol címe pedig ma is a sas, vagyis tehát a *turul*. Tiroltól délre van *Trento* vagy *Trient*, a rómaiak idejében *Tridentum* nevű tartomány, ami szintén östörök név, habár árja módra belőle az első magánhangzó már ki is maradt. Ugyancsak Svájctól délre áll *Torino* vagy *Turin*, a rómaiak által *Tourinum* avagy *Taurasia* néven nevezve, amely város címe ma is a bika. Olaszul *toro*, latinul *taurus* = bika. De Rétiától délre van *Trieszt* városa is, amelynek régibb neve *Tergeste* vagy *Tergesta* volt. Legújabban Maiani francia tudós megállapította, hogy az etruszk nyelvben *tarkszte* = vásártér. De mivel az etruszk írásban is szokás volt, miként a magyar rovásírásban is, a magánhangzókat, különösen pedig az e-t kihagyni, eszerint a szó *tarkeszte*-nek is hangozhatott. A mai albán nyelvben, amelyről ismeretes, hogy a régi illír nyelv maradványa, *treg*, a szláv nyelvekben pedig *targ*, *terg*, *trg* = vásártér, vásárhely. Honnan tehát e szó? Hiszen mi magyarul ma is beszélünk vásár-*tér*-ről. E vásártér szavunk az olasz eredetű piac szó magyar megfelelője (olasz *piazza* = tér, vásártér). Mi más pedig ezen szláv *trg*, *terg*, *targ* avagy az albán *treg* szó, mint a magyar *tér* szó származéka? Amely szó hiszen ősnyelvünkben gyökerezik, mert megfordított alakja *rét* szavunkban ma is él. Továbbá: holott *tér* és *rét* szavunk két kiterjedésű (kétdimenziós) terjedelmet jelent, de *tár* szavunk viszont háromdimenziósat. (*Tár*, *táru*, *kitár*, *feltár*). Holott a szlávban, albánban az említett *terg*, *treg* szó egyedül áll, rokotalanul, aminthogy a nyelvekben az idegenből átvett szavak mindig rokotalanul állanak. Tény pedig, hogy az é magánhangzó ejtésekor szájunkat *széthúzzuk* (két kiterjedés), de az á hang ejtésekor *tárjuk* (három kiterjedés). A magyar *tér* szónak tehát nyelvünkben nemcsak hogy rokonai vannak: *tér*, *rét*, *réteg*, *terül*, *elterül*, *léterül*, *terület*, hanem a *tér* és *tár* szavak, amellet, hogy egymással okszerűen viszonylanak, még a száj nyitásmódja révén természetileg is megokoltak! Vagyis e szavak a magyarban nem idegen elemek.

De miért toldja meg (a nála már a magánhangzós) *tark* szót az etruszk nyelv még egy *k* hanggal, a szláv pedig még egy *g* hanggal (*terg*, *targ*)? Íme, ezt is csak a magyar nyelvből fejthetjük meg: Ma is mondjuk, hogy *réteg*, ugyanúgy mint ahogy mondjuk, hogy *kéreg*, *tőzeg*, *méreg*, mélyhangzóval *hólyag* stb. Bizonyos tehát, hogy amint ma is létezik a *rét* szavunkból származólag *réteg*, úgy létezett régen a *tér* szavunkból származólag *téreg* szó is, amelynek értelme tehát *vásártér* is volt, és amelyből azután úgy az albán *treg* mint a szláv *terg*, *trg* származott, de ami az etruszkban már *tark* alakúra romlott.³⁵

Teodoro Mommsen³⁶ már igen régen megállapította, hogy az etruszkoknál az *-ena* vagy *-enna* szó- vagy névvégzés nőági származást jelentő rag volt és hogy például a Vive nemzetség Vivenna (latinosan Vivenius), valamint a Raz nemzetség (latinosan Rasenius) Razenna neve azt jelentette, hogy ők egy Vive, illetve Raz nevű anyától vagy ősanyától származnak. Ami azután más adatokkal együtt arra is mutat, hogy az etruszkoknál is még megvolt, ha csak maradványa is, a nőelviségnek és az anyajogi társadalomnak. Magától értetődő, hogy ha a felhangos *-ena* vagy *-enna* nőiségi jelentésű volt, úgy ennek mélyhangú *-ana* vagy *-anna* megfelelője is meg kellett legyen, ahogy Mommsen meg is állapítja miszerint az etruszkoknál Venus-Afrodite istennő neve Turan volt. ... Venus-Afrodite istennő, akit a rómaiak is hitregei ősanyjuknak tekintettek, azonos a mi Tündér Ilonánkkal vagyis a magyarság regebeli ősanyjával és egyúttal Föld-, Víz-, Lég- és Holdistennőjével. Ezek szerint azután már egészen magától értetődik, hogy ha török östörzseinknél a Napisten Turuk nevet viselt, akkor a Földistennő neve érthetőleg Turán kellett legyen, mert hiszen már azt is láttuk, hogy ha valamely szó vagy név magában véve hímségi volt is, de ha hozzá a nőt, nőiséget,

³⁴ Ugo di Martino: Gli Etruschi. Mursia S.p.A., Milano, 1982-86. 120. o.

³⁵ Magyar Adorján: Az ősműveltség. Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1995. 600-601. o.

³⁶ Teodoro Mommsen: Storia di Roma. Róma, Aequa Societ. Anonima. Edizione Quattrini. I. 136. o.

anyát jelentő –en vagy –an végzés volt téve, akkor mégis nőiséget kellett jelentsen. ... Ezek szerint tehát világos, hogy Turuk, azaz Török is hímségi, míg Turán nőiségű jelentésű név volt.³⁷ A Turán névnek ismert volt más alakja is. ... az *r* hangnak különösen a törököknél is gyakori *z* hanggá változásával ... még *Tezan* illetve *Thezan* kiejtése is létezett. Miután pedig az őstörökök magukat e nőistenségük után nevezték – természetesen csak nőelvi törzseik, - úgy tehát az etruszkok *türén*, *tireнна*, vagy az első szótag megfordításával *rét*, *retenne*, *razenna* nevet is megfejtve látjuk, de fölismerjük ezekben a latin *terra*, *terrenum* = föld szavak etruszk eredetét is. Mivel pedig a *t* hangnak *z*-vé, ennek pedig *r* hanggá változhatása jól ismert jelenség, ezért a *türenna*, *razenna* és Turán neveknek a *rutén* névvel azonos voltát is elfogadhatjuk. Az asszír emlékek ékiratai is emlegetnek egy *rutennu* nevű népet, amellyel az asszírok harcoltak, mi pedig jól ismerjük a ma szláv nyelvű *rutén* népet, amelynek ősei azonban ezek szerint őstörökök kellett legyenek. De voltak bizonyára az őstörököknek, és így az etruszkoknak is, hímelvű törzsei is. Az olaszok az etruszkokat és ezek mai, már olasz nyelvű utódait *toscana*, *tosco* és *tusco* néven is nevezik. Ha pedig tudjuk, hogy az *r* hang sziszegő *sz*, *z*, *zs* hangokkal váltakozik, akkor észrevesszük, hogy hiszen e nevek nem egyebek a török név *torkán*, *torko*, *turko*, azaz *turk* avagy *török* nevével, sőt tudjuk, hogy a törökök olasz neve ma is *turco*. Úgyhogy e nevek alatt tehát az etruszk törzsek hímelvi része neveire kell ismernünk.³⁸ Rendelkezésre álló adatainkból pontos elszármazási arányokat az etruszkban kimutatni még nem tudunk, egy biztos kapaszkodónk azért mégis van. Az etruszkok rovással írtak, ami két dologra mutathat: egyrészt az írást hordozó magyar népelem igen korai megtelepedésére utalhat, - amely a Kárpát-medencein kívül föniciai elszármazású is lehet, - másrészt viszont az írást hozók nagy számarányára. A rovás megléte magyar vagy abból eredő származást erősít Kr. e. 1000 táján, az északnak mondott elszármazású néprészek az Alpokból és a Kárpát-medencéből viszont a legközelebbiekként tekinthetők az Etrúriába hajón érkezőkhöz képest.

Az etruszk etnogenezis közvetlen lefolyását útjelzőként mutató fontosabb népek szereplését áttekintettük az eddigiekben. Most jelzem az utolsó, helyesebben az időben első itáliai benépesüléssel kapcsolatos helyzetet. Akár a Kincsestárban felvázolt európai benépesülési folyamatát tekintem, akár az e könyvben is már ezzel kapcsolatos leírásokat, mindenképpen utalnom kell Itália indoeurópaiak előtti vélhetően ragozó nyelvű népességére. Nemcsak azért, mert ami Európára igaz, itt is az. Még csak azért sem, mert Kr. e. 2000-et megelőzően indoeurópaiak nem létező ragozó nyelvűek kellett ott lakjanak. Egyszerűen azért, mert akár a Meszlényi féle, általa finnugornak – valójában magyar - nevezett rénszarvasvadászok³⁹ költöztek volna oda, akár elismerve a Kárpát-medence magyar és népességkibocsátó voltát egyszerűen a magyarhoz közeli nyelvet kellett beszéljenek ott is. Mindez felette kicsire csökkenti északról történt indoeurópai bevándorlás korai feltételezésének lehetőségét, amelyet az eddig említett Pallottinon kívül F. Altheim⁴⁰ német történész is vall. Ebben tehát nem értek egyet velük, míg az etruszk etnogenezis helybeli kialakulásában viszont az eddig felhozottakra alapozva igen. E folyamat indoeurópai részességének alig számottevő feltételezhetőségét leszögezhetjük, épp a rovásírás alkalmazása miatt, ugyanis a rúnán kívül – amelyet a hunoktól tanultak a germánok – indoeurópai nép rovással nem írt ilyen korán. A kialakult latin nyelvet szemlélve, amely elképzelhetetlen mennyiségű európai ősnyelvi szókincset vett át, legalább ennyit fel kell tételezzünk az előzményekről általában.

³⁷ Magyar Adorján: Az ősműveltség. Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1995. 582. o.

³⁸ Magyar Adorján: Az ősműveltség. Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1995. 587. o.

³⁹ Meszlényi Róbert Imre: A magyar nép etnogenezise. Kézirat, Bazel, 1999. 6. o.

⁴⁰ Ferenczy Endre-Maróti Egon-Hahn István: Az ókori Róma története. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 26-27. o.

Végeredményben látnunk kell azt a 3000 évvel ezelőtt megkezdődött, jobbra ősnyelvi – beleértve a magyart is - alapokon lezajló etruszk egyesülési folyamatot, amely elszármazását tekintve kiterjedt a teljes keleti Földközi térségre és a már bőven benépesült Európára is. Az etruszk etnogenezis alapos elemzése más szempontból is fontos számunkra. A rendszeres történetírást megelőző korból ez lenne az első nagyobb európai szellemi gyülekezőhely, amelynek létrejöttét már megközelítően fel tudjuk vázolni. Később látjuk majd, hogy saját Kárpát-medencénkkel távolról sem állunk ilyen jól, igaz ott legalább a vonaldíszes műveltségig kellene visszahátrálnunk az időben. Most már ezek után mégsem teljesen csak a régészet eredményeire támaszkodhatunk, de az itt feltárt szellemi bizonyítékok is támogatják az ottani helyzet felvázolását.

Nagy keresztet vesz hát a nyakába az, aki az etruszkok nyelvének titkait kutatja. Aki indoeurópai vagy ismeretlen eredetű nyelvként írná le, az a tévedés ódiümát vállalja, viszont nem lóg ki az indoeurópaiak kötelező gyakorlatából, miszerint jobb mindent gyorsan átminősíteni indoeurópaivá, netán ködössé, mielőtt mások más eredményre jutnának. Aki a ragozó ősnyelv egyik leszármazottjaként állítaná be, az előbbieket haragját vonná magára, nem beszélve a honi ortodox berkekben gyakran használt ún. “tudománytalanság” bűnéről. Nem tudom melyik lenne a nagyobb bűn e kettő közül, az viszont biztos, hogy a történelem iránt érdeklődők tudatlanságban tartása vagy megtévesztése nagyobb lenne mindkét előző bűnnél. Voltak magyarok is, akik megkísérelték meg a megfejtést. Baráth Tibor,⁴¹ dr. Szabó Károly⁴² és Kúr Géza⁴³ kézenfekvőnek tűnő megfejtést ad az etruszk feliratokról, és mindezt a magyar nyelvre alapozva. Az eredmény számunkra, akik tudunk magyarul, igen meggyőző lehet. A felismert azonosságok közös töről való származást mutatnak. A magyarhoz való hasonlítás ez esetben nem a magyar ősiség bizonygatását célozza, - bizonyítottuk már korábban eléggé, - hanem egyszerűen annak a ténynek a figyelembe vételén alapszik, hogy a magyar nyelv földrajzi - Kárpát-medencei - védettsége és elkülönültsége folytán a ragozó ősnyelv leszármazottai közül a legkisebb változásoknak, külső hatásoknak volt kitéve. Ez annál is inkább igaz, mert 800-1000 éves szövegeinket értelemzavaró tévedések nélkül vagyunk képesek olvasni és megérteni - ugyanezt mondja Szentmihályi Szabó Péter is édesapja könyvének előszavában is.⁴⁴

Itt természetesen az ellenvetések is elvárhatók, de mielőtt valaki ezzel élne, meg kellene válaszoljon néhány fontos kérdést. Például: gesztáink eredeti magyar részleteit milyen szempontok szerint írták át a jóval szegényebb latin karakterkészletre, ugyanez fordítva is kérdés. Hogyan olvasták akkoriban az átírt szövegeket helyes kiejtéssel? Tovább menve fel kell tenni azt a kérdést is, hogy a sumér ékjelek hangzósítása ma is megállja-e a helyét azon oknál fogva, hogy annakidején nem magyarok hangzósították a jeleket, tehát magánhangzóink valódián korrekt azonosítása máig sem történt meg. Ha egy sok jelentéssel bíró rögzített ékjel hangzósítása ugyanaz, mégis mi a különbség köztük? Mind rokon értelmű szavak lennének? Természetesen nem, akár Deimel (Anton Deimel: Sumerisches Lexikon), akár René Labat szótárain rájuk át magunkat, ilyet nem állíthatunk. A magyar ugyanis nem ismer olyan variációs lehetőségeket, mint pl. a kínai, vagyis nem a hangsúly és a kiejtés lejtése mutatja a változatot, hanem a magánhangzók változtatása. Mindezzel arra célok, ha egy ékjelet pl. su értékkel adtak meg a régiek és tízféle jelentést párosítottak hozzá, az korántsem biztos, hogy csak su - ként több értelemmel bír, hanem elvileg lehet sú, sü, sö, sű, ső, sé, sá is, ami már egy másik szó lenne. Mivel azonban a megfejtők nem tudtak magyarul, ritka és kevésbé ritka magánhangzóink elvesztek e művelet során eddig. Meglehet, éppen a mai magyar nyelvre - és most már a keltára is, és persze a sumérra is, de a latinra is - alapozva lehet visszafelé hátrálva

⁴¹ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993.

⁴² Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok, Design és Quality, Budapest, 1997.

⁴³ Kúr Géza: Etruszk-magyar rokonság. Warren, Ohio, USA, 1966.

⁴⁴ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok, Design és Quality, Budapest, 1997.

a nyelv alakulását is felhasználva a korrekt hangzósítást végérvényesen elvégezni. Az meglehet, hogy olyan ellenvetés is felmerülhet, miszerint éppen az indoeurópaiaknak sem sikerült valami ehhez hasonló módszerrel az indoeurópai ősnyelvet rekonstruálni, de itt nem is erről van szó. A mi ősnyelvünk megvan legalább ötezer éves állapotában. Az etruszkkal kapcsolatos kutatásban mindenesetre figyelembe kell vegyük mind a sumér, mind az etruszk törökös jellegét is, de nem abban az értelemben, ahogy azt ma tanítják, hanem magyar gyökérből. A korrekt hangzósítás kérdése kerül előtérbe, sőt, a magánhangzók kalandja és új karrierje lehetne ez. Más nem is várnánk igazából, mássalhangzóinkkal nagyjából tisztában vagyunk. A korrekt hangzósítás elvégzése kezünkbe adhatná az eurázsiai nyelvekbe átszüremlett ősnyelvi anyag pontos körülhatárolásának lehetőségét is, kizárva egyúttal a bármilyen szempontú találgatásokra épített nyelvészkedés létjogosultságát és szélesebb alapot adna nemcsak a mai magyar, de éppen az etruszk nyelv feltérképezéséhez is. Ez a gondolatmenet itt most csak elvi lehetőségeket vesz sorra. A kérdés alaposabb, nyelvészetileg is megindokolt kibontását Dudás Rudolftól veszem.

A felismerés valós voltát mutatja, hogy e kérdéskör már másnak is eszébe jutott. Dudás Rudolf amerikai sumerológus tudós a sumér hangrendszer kiértékelése közben nézett szembe először a most felvetett kérdéssel és rögtön kézzelfogható példákat is adott hozzá. "Amikor a sumér nyelvet Assurbanipal asszír király az akkád-asszír nyelvre lefordította, kiderült, hogy a sumér nyelvnek már akkor olyan hangzói voltak, amiket az asszír nyelv hangzóinak segítségével nem lehetett visszaadni. Így jött létre az a bonyodalmas helyzet, hogy a modern nyelvészek egy bizonyos asszír magánhangzónak többféle értéket adtak, amiket a melléjük írt római számmal érzékeltettek. Ez az eljárás még ma is elfogadott: némely ilyen homonimának egy tucatnál is több értéket tulajdonítanak. Pedig a magyar nyelvben is vannak homonimák elég szép számmal, amikbe mi mégsem zavarodunk bele, mert értelmük attól függ, hogy egy gondolat kifejezésekor a mondat melyik helyén, milyen szó előtt vagy után, milyen gondolat-vonatkozásban használjuk. Ezek a követelmények a sumér nyelvben is ugyanilyen mérvadóak voltak. Még több ezer év eltelte után is léteznek a magyar nyelvben olyan mondatok, amelyeknek fonológiája rámutat az annak értelmileg, szemantikailag megfelelő sumér mondat helyes hangtani kiejtésére. Például, ha azt a sumér nyelvtan szabályai szerint vizsgáljuk, a magyar kifejezések:

SZOKÁS illetve SZOKÁSOS sumér etimológiája így néz ki:

ZU – UK(U) – Á – AŠ – *népi ismeret ereje szerinti*; illetve:

ZU – UK(U) – Á – ŠU – UŠ - *népi ismeret erejét követő*

ZU – ismeret, tudat, értelem (Labat 6); UK(U) – nép (L. 312), -A , - U – -ért, szerint, - képpen (L. 1.); Ū – követni, ūzni (L. 211); (us-tor / os-tor)

Az -AŠ, -ŠU irányítótagok használatára és értékére példa:

U – DU₁₀ – A – RÍ – AŠ - jó úrhoz illően, udvarias.

Ezek és ezekhez hasonló több ezer más, közeli azonosság fedi fel a két nyelv egymáshoz való közelségének a titkát. Úgyszintén a gyökszavak, gyökök, ragok, igék azonosságának nagy számával találkozunk a szótárakban. Ismételten, ha a magyar szót a sumér mondatszerkesztés és hangtan szabályaiból kiindulva szótagról szótagra elemezzük, rájövünk arra, hogy a vizsgált magyar szó értelme, gondolata ugyanaz, mint az általunk sumérul megfejtett szöveg értelme. Mindennek azonban előfeltétele a sumér nyelv igazi hangrendszerének, nyelvtanának, gondolatmenetének az ismerete. Vagyis tudni kell sumérul.

Nem szükséges ahhoz se finnugor, sem nemzetközi törvényekbe merevedett nyelvészeti tudás, mert a sumér-magyar rokonság meghatározásának problémája nem más, mint a két testvérn nyelv kizárólagos belügye.

A nemzetközi akkádos irányzatú nyelvészet erőfeszítései reménytelennek látszanak. A homonimákat sikeresen szétválasztani nem képesek annak ellenére, hogy minden egyes számmal jelölt homonimának a sumér szövegekben külön-külön ékjelcsoport felel meg. Tehát minden logogramnak, jelcsoportnak külön értelmi jelentése is kellett, hogy legyen. Ezt a gordiuszi csomót szétbontani csak magyar nyelvészek lesznek képesek. Ennek a ténynek fontosságát bele kell vinni a köztudatba, ez pedig a magyar honpolgár saját belügye, nem pedig zavart agyú, idegen szellemű politikusoké, vagy idegen nézeteket valló tudósoké.

Régi írásos emlékeink még mindig olyan tendenciát mutatnak, ami inkább a sumér hangrendhez húz, amikor a mai értelemben vett “sz” mássalhangzót kell kifejezni. Földrajzi neveink elemzése is rávezet erre, amikor a mai “sz” hang kifejezésére “z”-t használ. Ugyanígy kellett, hogy legyen még régebbi rovásírásos írásrendszerünkben is. Még a latin betűkre való áttéréskor is tudott dolog volt, hogy mai “sz” diftongusunk tulajdonképpen egy ősi “z”-vel egyenértékű.

Az imént felhozott szavak: “szokásos”, “udvarias” valamelyest arra is rávilágítanak, hogy az “u” magánhangzó mikor tartja meg “u” értékét és mikor lágyul “o”-vá.

Továbbá a “szokásos” és “népi ismeret erejét követő” kifejezések között semmi szemantikai különbség nincs: a sumér kifejezés mintegy “körülmagyarázza” a magyar szó belső értelmét.

Ezek után az is világossá válik, hogy a sumérrel azonos formájú és értelmű magyar szógyökök csodálatosan tömör kifejezőképessége sumér, vagy még inkább közös bölcsőre vezet vissza. A közös nyelv eredete a történelem előtti évezredek kódében látszik elveszni. ...

Most azonban vegyünk egy másik példát a sumér és a magyar szellem azonosságának bizonyítására. Sok esetben a magyar “SZER” szó a sumér “ZUR”-nak regisztrált szóra megy vissza olyan szavakban, mint pl. “SZÖR, SZÖRIVEL, SZÖRZETÖS, SZÖRTARTÁS, SZÖRELOM”. – SZER-E-TEM – SZÖR-E-TÖM – ZUR-E-TUM - “gondját viselem”.

ZUR – gondozni, imádkozni, kérni (L. 437); E – tárgyeset rag (Galgóczy János); TUM – viselni, vinni (L. 434).

Alapértelme tehát nem *szerelem*, hanem *gondviselés*. Íme egy árnyalatnyi különbség, ami más nyelvekben nem létezik. A SZÖR / ZUR szó értelméből az is kitűnik, hogy amikor őseink “SZERT ÜLTEK”, az állami ügyek intézését Istenhez való kérelmekkel és imádságokkal is elősegítették. Népünk hagyományainak maradandóságára építve nem lehetetlen, hogy a ZUR szót már maguk a sumérok is SZÖR-nek ejtették. A SZÖR szót regisztráló akkád-asszír nyelvnek ugyanis Ö hangja nem volt.⁴⁵ Van viszont mind a mai napig igen szép Ö-jük a jó szögedieknek, akik édös szörelömmel szeretik az arra érdemeseket és eközben bámulatos következetességgel beszélnek őseik nyelvét. Éppen ilyen betűket, ősi hangzókat kell majd feltérképezni, ha egyszer valóban meg akarjuk ismerni ősnyelvünk rejtelseit. De nem feledve etruszkjainkat éppen a SZÖR-SZER szavakkal, Caere – kiejtése SZER, ma Cervetri – etruszk városának nevével kanyarodhatunk vissza a felvett szálhoz. Dudás egy idézettel folytatja: “Itt kell most megemlékezzek Dr. Szabó Károlyról, aki a SZER szó meglétét az etruszkoknál is felfedezte. Szerinte a SZER szó a tartani igével áll kapcsolatban (szert tartottak, szertartás), tehát elsődleges formájában valami olyan tárgyhoz fűződhetett, amelyet a szertartás alatt felemelni, fenntartani kellett.”⁴⁶ Hittel jár Szabó Károlynak azért a megállapításáért is, hogy véleménye szerint az a nép, amelyiket mi magyarok és az etruszkok is közös ősnek tekinthetünk, az a szkíták népe volt. Ha felismerte volna azt, hogy a SZER szót a sumérok is

⁴⁵ Dudás Rudolf: Ósszkíta nyelvi összefüggések. Táltos, 1999. március-április, 4-6. o.

⁴⁶ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design and Quality, Budapest, 1997. 10. o.

használták, azzal a tudottan szkíta eredetű népek számát háromra növelhette volna. Etimológiailag kimutatható, hogy az ősi szkíta szógyökök némi elváltozásának az oka két (másik) okra vezethető vissza: az új keletű sumerológia esetében egyrészt az akkád nyelv magánhangzókbani szegénységéből ered; amint láttuk, pl., hogy Ö helyett U-t voltak kénytelenek behelyettesíteni, másodsorban egy újabb keletű magánhangzó elváltozást a könnyebb kiejthetőségre való törekvés hozta magával, amikor pl. az U magánhangzóból O lett, pl. ZU – UK – ÁS-ból SZOKÁS.

Idegen sumerológusok szüntelen azon vitatkoznak, hogy a hosszú magánhangzók két egymást követő rövid magánhangzó egybeolvadásából keletkeztek-e, vagy sem. Véleményem szerint a sumér írásrendszer, ugyanúgy, mint a magyar, van olyan gazdag, hogy a hosszú magánhangzót külön jelölje, amikor az tényleg hosszú. Már az ékírásból is kiviláglik, hogy két egymást követő E (E-E) hang sohasem lesz É-vé; U-U nem lesz Ú-vá; I-I nem lesz Í-vé; A-A nem lesz Á-vá. Kivétel az, ha az egyik magánhangzó rövid, a másik pedig hosszú, amikor is a rövid magánhangzó elveszik a hosszúban. Mindezekre a magyar nyelv vezet rá a legjobban. Már ez a rejtelmes belső kapcsolat is rávezet a két, szilárd szógyökökből felépített nyelv valamikori azonosságára. Tény az, hogy az idegen nyelvészek ezeket a nyelvünkben lévő titkokat nem képesek fölfogni, amiért is a sumér nyelv fonetikáját nem is tudják megoldani; így az náluk a mai átírt állapotában van megrekedve. Samuel Noah Kramer professzor erről így vélekedik: “ A sumér átírási rendszer tudományos alapokra épített megreformálására az idő még nem érkezett el, ezért legjobb követni a most érvényben lévő gyakorlatot.⁴⁷”

Merjem-e felvetni azt a lehetőséget, hogy ez a meghátrálás céltudatos: a sumér nyelvet a magyarral együtt izolálni akarják, nyilván politikai indíttatású okokból. Ki hiszi el, hogy nem tudna valamelyikük megtanulni magyarul, amikor John Bowring és John McCartney meg tudták magánúton tanulni, és elég szépen beszéltek is.

Mi tagadás benne, a sumér hangrendszer és a homonimák megoldásának a munkája elsősorban miránk, magyarokra vár. Különösen a homonimák kérdésének megoldását a magyar nyelv szabályai, mondatszerkesztési rendje és kifejezőképességének gazdagsága útján kell megközelítenünk.⁴⁸

Dudás Rudolf összegzése tökéletes, a szívünkben szól. Két további felvetéssel támogatom gondolatait. **Nem baj az, ha Kramer professzor nem akarta a sumér nyelvet megreformálni.** Megtesszük mi magyarok, előbb-utóbb biztosan. Isten őrizzen egy indoeurópai ízlésű sumér nyelvreformtól, rágondolni is rossz, mivé forgatnák ki, hisz ismerjük képességeiket Schachermeyrtől! **Az Olvasónak pedig tudnia kell: saját történelmünk helyreállításának ez volt az ára: az indoeurópaiság téveszméinek teljes szétrombolása és felszámolása.** Lássuk be, ép ésszel senki sem számíthatott arra, hogy majd ezt vagy azt a történelmi adatunkat elismerik a túloldalról. Helyreállt a rend és a szabadság, a világhódítók új történelem után kell nézzenek. Ezt a gondolatot küldöm Dudás Rudolfnak is ajándékkul nagyszerű munkálkodása eredményeiért cserébe, hogy jobban tudjon ezután a sumérra összpontosítani, és ne kelljen neki is és a többi magyar tudósnak is az egyik kezével a hordalékot takarítani maga körül, miközben a másikkal a mi ragozó múltunk rejtelmeit kutatja.

Miután a turáni ragozó ősnyelvről közvetlen dokumentumaink nincsenek, annak leszármazottjaként az ötezer évvel ezelőtti állapotában viszont milliónyi agyagtábláról ismert sumérról annál inkább, teljesen nyilvánvaló, hogy e téren csakis a sumért kell elővenni. Mondhat bárki bármit, lesajnálhatja és szidhatja a sumérokat, gúnyolódhat is rajtuk kedvére - bár ezzel csak saját magát és tudatlanságát minősíti, - kikerülni őket nem lehet. Annál is inkább sem, mert a sumér – és vele együtt a magyar is - minden eurázsiai nyelvben jól

⁴⁷ A Manual of Sumerian Grammar and Texts. John L. Hayes, UNDENA, 1990, 22. old.

⁴⁸ Dudás Rudolf: Összkíta nyelvi összefüggések. Táltos, 1999. március-április, 6-7. o.

kimutatható alapnyelvi réteggként funkcionál, mi több, összehasonlításokra ad alapot és helytálló következtetések levonására is alkalmas a szerepe, ezért mondom azt, hogy rongyosra kell olvasni az összes sumér nyelvű agyagtáblát. Mindet. Azokat is, amelyeket az indoeurópaiak múzeumaik pincéiben tartanak, mert azok egy része is érdekes. Meg azért is, mert Sumert az Öböl-háborúban az amerikaiak úgy szétbombázták, hogy ember legyen a talpán, aki még ezután ott ép sumér ékiratos táblát kiás. A sumér alapnyelvi szerepét a keltákkal kapcsolatos fejezetben szemmel láthatóvá tettem nagyméretű nyelvhasználati táblázatokba szedve. Olyannyira alapnyelv tehát a sumér és magyar, hogy az ezt kétségbe vonó kutatók komolysága megkérdőjelezhető. Aki ezt nem látja be, az saját magát tudománytól különböző szempontok szerint kívánja szerepeltetni. Ugyanakkor, ha ismerjük a szabir nép közvetlen szétáramlását a Kr. e. 7-6. évezredek között kezdődően a Folyamközben, tudjuk azt is, hogy az Özönvíz után ismét Aratta adja a néputánpótlást, és a sumér királyok azonos nyelven leveleznek Aratta királyával, akkor gondolnunk kell a szabir és sumér nyelv esetleges azonosságára, de legalábbis meglehetősen magas fokú hasonlóságára.

A sumér nyelv alakító szerepét Kis-Ázsiában is erősen figyelembe vehetjük, amely a fentebbiekben ismertetett, és onnét a Kr. e. 1200 tájtól elszármazott ragozó nyelvekben kimutatható. Ugyanakkor ez a terület ma már önálló ragozó nyelvközpont szerepét mutatja, amelynek tagjai közül több is megjelent Itáliában. E népek műveltségének maradványai megtöltik az itáliai félszigetet is, csak a görög-latin szempontú kutatás ezekkel vagy nem tudott mit kezdeni, vagy nem akart. Igen megfontolandó megállapításokat tesz az etruszokkal kapcsolatban Makkay János, aki régészeti leletekre is alapozva tárgyalja az etruszk kérdést, nyilvánvalóvá téve, hogy álláspontja szerint az etruszok nem indoeurópai nép: "Ha az olvasó bizonyítható feltevésekre kíváncsi, akkor bele kell nyugodnia abba, hogy Itália indoeurópaizálásáról hipotéziseken kívül alig tudunk valamit, jöllehet ... biztosra vehető, hogy indoeurópai nyelvű népek eredetileg, tehát Kr. e. 2000 előtt nem laktak területén. ... Fontos körülmény, hogy komoly történeti források bizonyítják **egy nem indoeurópai nép, az etruszok** (*kiemelés tőlem*) jelenlétét már a Kr. e. 1. évezred elején. Eredetük problémáját mindmáig nem tudta a tudomány megoldani, de nyelvi hovatartozásukat sem. Az előbbi kérdést illetően talán nem vették kellőképpen figyelembe eddig annak a rézkori temetőnek a különös és minden korábbi leletanyagtól elütő voltát, amelyet Nápoly környékén Gaudónál találtak a II. világháború idején partraszálló angol csapatok lövészárokkor, és egy tiszt fel is tárt néhány sírt. (A dolog magyar vonatkozása, hogy a néhány sír embercsont-anyagát Lénárd Sándor határozta meg.) Nagyon úgy látszik, hogy a Kr. e. a 3. évezred második felében valahonnan a Földközi-tenger keleti medencéjéből érkező kolónusokról van szó. Mikor 1992. novemberében a nápolyi Nemzeti Múzeumban megnéztem a mindmáig jórészt közöletlen leleteket, az volt a véleményem, hogy az Égei-tenger északkeleti medencéjéből, Trója, Limnosz-Poliokhni és Trákia vidékéről származó, a korai bronzkor II. szakaszába tartozó leletek megszólasításig hasonló párhuzamairól van szó. Nem mellékes körülmény, hogy Limnosz szigetén találtak azt a kősztelét, amely egyedülálló bizonyítéka az etruszok keleti kapcsolatainak. A Gaudóval kapcsolatos feltevés tehát jól összhangba hozható lenne az etruszok keleti eredetére vonatkozó mitikus és történeti hagyománnyal. Csak az a baj vele, hogy a rendelkezésre álló egyéb adatokhoz képest a temető másfélezer évvel korábbi.⁴⁹" Ha ez így van, akkor az egyébként igen értékes adat talán mást igazolhat, nevezetesen azt, hogy erősíti a Kincsestárban érintőlegesen felvázolt, a Kr. e. 3000 tájtól szinte folyamatos európai, benne mediterránumi benépesülés keleti, kis-ázsiai eredetét általában is, de esetünkben pontosan rámutat a leletek elszármazási és a megérkezési helyére is. Ezt mindenképpen, viszont az etruszokról nem állítottuk sem itt, sem korábban, - sem én, sem más, - hogy a Kr. e. 3. évezredben költöztek volna itáliai hazájukba, hanem éppen az

⁴⁹ Makkay János: Az indoeurópai nyelvű népek őstörténete. Budapest, 1998. 140-141. o.

asszírok által megindított ókori népvándorlás idején, a Kr. e. XIII. századtól. Nem merült fel eddig olyan adat, amely ezt megengedné feltennünk. Azt viszont igen, hogy a 2/1. évezred fordulója táján az anatóliai-égei-tírrén nyelvegység e szakaszának kis-ázsiai elszármazású népe része lehetett a korai itáliai alapnépességet kialakító keleti áramlatok népeinek. Az etruszk nyelvvel kapcsolatban Makkay így folytatja: “Az etruszk kultúra és nyelv mellett bőséggel állnak rendelkezésre nem indoeurópai eredetű szubsztrátumokra vonatkozó adatok, így a ligurra, sicanra, raetorumánra, novilalaira. Bár legújabban (igaz, hogy régi ötleteket felelevenítve) F. Ardados az etruszk indoeurópai voltát igyekszik igazolni, például 1991-ben Rómában tartott előadásában. Szakértők által alaposan megvizsgált kis-ázsiai (mégiscsak hettita) bizonyítékai azonban nem bizonyultak megbízhatóaknak. I. Djakonov viszont erős hasonlóságokat talált a hurri és az etruszk nyelvek nyelvtani szerkezetei között. Hivatkozik két kollégájának, V. E. Orelnek és Sz. A. Sztarosztyinnak a nézetére, mely szerint mind a szókincsben, mind az alaktani jellemzőkben rokonság van az etruszk nyelv és a kelet-kaukázusi hurri-urartui nyelv között. Az etruszk tehát egy ősi kis-ázsiai nyelv lett volna, amelynek beszélői már jóval a tengeri népek 1200 körüli mozgása előtt elvándoroltak a Földközi-tenger középső medencéjébe. Tetszetős elgondolás, egybevágna Gaudo leleteivel, csak be kellene tudni bizonyítani.⁵⁰” Miután most nem akarjuk az 1200 előtti népmozgásokat etruszk név alatt bizonyítani, mert Gaudo mást bizonyít, és nem akarunk Makkay itt kissé oldalvágányra vivő fejtegetéseire sem ráhangolódni, térjünk vissza a nyelvi kérdéshez. Ardados nem tudott meggyőző bizonyítást adni a hettitán keresztül az etruszkra vonatkozóan. Törekvéseiről tudnunk kell, hogy ő mindkét nyelvet indoeurópainak tekinti még ma is, ettől azonban még sikerülhetett volna a dolog, csak nem úgy, ahogy elgondolta, hanem a ragozók nyelvi körén belül. Djakonov professzor adata figyelemreméltó, mert az etruszkok kis-ázsiai - kaukázusi kultúrkörből való elszármazását újabb oldalról erősíti, továbbá az is rögzíthető, hogy a nyelvészeti összehasonlításban szerepet ad a nyelvtani elemeknek is, amint annak fontosságára magam is rámutattam a kelta nyelvi fejezetben a K-R magyar teremtő gyök elemzésekor. Az orosz kutatóknak ezen felül még további előnyük, hogy nem szenvednek sumér-fóbiában, nem elvakultak, mint a hírheft nyugati és magyar indoeurópai nyelvészek, mert ebben a kérdéskörben nem érintettek, vagyis szavahihetőségük jónak mondható, ahogy régészeik is hatalmas munkát végeztek el sztyepei népeink temérdek leletének felszínre hozásával.

Előbbiekén túl van még bőven Kis-Ázsia irányába mutató érvünk. “Hrozný “Die älteste Geschichte Vorderasiens” (1940) c. könyvében kiemeli, hogy a hettita nyelv a legtöbb hasonlóságot a latinnal mutatja fel. J. Friedrich pedig, az urartui és hurri nyelv egyik legnevesebb szakértője. “Einführung ins Urartuische” című művében nyomatékosan rámutat az urartui-hurri és a latin között található számos feltűnő párhuzamra és ezeket egyenesen az etruszkok hurri-urartui származásával magyarázza.

Ezekkel a nyilvánvalóan elsőrendű fontosságú összefüggésekkel azonban az indogermanisztika sohasem foglalkozott, jelentőségüket fel sem ismerte. A latin nyelvtől az etruszkon keresztül a Kr. e. 2. évezred elő-ázsiai hurri nyelveihez vezető titokzatos szálak senkit sem érdekeltek és nem érdekelnek ma sem.⁵¹” Götz később újra visszatér a kérdéshez: “Közismert, ... hogy az etruszk nyelv ősi kapcsolatai egyértelműen Kis-Ázsiába vezetnek, elsősorban a hurri nyelvhez, amelynek a latinban található feltűnő párhuzamait J. Friedrich (“Einführung ins Urartuische”) egyenesen a latinra gyakorolt erős etruszk hatásokkal magyarázza.⁵²” Úgy gondolom, hogy a hurri-etruszk kérdést sikerült megvilágítani több forrásból is, azt is láthatjuk, hogy mindenki – az indogermán kutatás különösen - tudhatja miről van szó. Ők is tudják, hogy mi is tudjuk. Arról van szó, hogy **az indoeurópaiak inkább**

⁵⁰ Makkay János: Az indoeurópai nyelvű népek őstörténete. Budapest, 1998. 141-142. o.

⁵¹ Götz László: Keleten kél a nap. Püski, Budapest, 1994. 92. o.

⁵² Götz László: Keleten kél a nap. Püski, Budapest, 1994. 424. o.

festenek még ma is ködöket Etrúria egére, mintsem beismerjék az etruszk valósággal kapcsolatos ellenérdekeltségüket (amellett, hogy a nyelvvel sem tudnak igazán mit kezdeni). Véleményem szerint pontosan tudják a való helyzetet, ennek ellenére elszántan védelmezik a Róma névre hallgató jól betanult meséjüket. Róma és az indoeurópai elméletek közelébe érve az érvek azonban kicsorbultnak, a szent tehénként imádott birodalom szerintük jól megkomponált pedigréjét bármi áron meg kell védeni. A helyzet kísértetiesen ugyanaz, mint Magyarországon a finnugor légvárak védelmezésével: **fel kell ismerni végre, hogy itt is politikai alapokon folyik a történelem gyártása, ezért ezekre itt is politikai választ kell adni, nem pedig még további kerek érveket pazarolni a cáfolatra.** Az is nyilvánvaló már, hogy létezik valahol egy olyan érdek, egy szürke csoport, egy műhely, ahol érdek a hazugságokra épített történelem minden áron való fenntartása. Ennek az érdeknek igen erősnek kell lennie, hogy ilyen hosszú időn át fenn tudta tartani mesterséges mítoszait. Igen gazdagnak is kell lennie, hogy a mítoszt színesben és nagy példányszámban terjeszteni legyen képes, már hároméves kortól elkezdve annak adagolását. Ha ezek a szürkeségbe burkolózottak úgy látnák jónak, napok leforgása alatt az egész világ azt gondolná Rómáról és az etruszokról, amit ők szeretnének. Mivel ők nem azt szeretnék, amit mi, ezért marad a köd...

Éppen Götz László volt az, aki az ún. *ahistorikus*, vagyis a valós történelemmel semmilyen kapcsolatban sem álló belterjes indoeurópai nézeteket megcáfolta, felhasználva felvilágosult német és francia szerzők munkáit. Egy idézetet át is veszek a francia sumerológus, A. H. Sayce tollából: Az európai tudósok régtől fogva abban a kényelmes hitben ringatták magukat, hogy elsősorban a fehér faj, s másodsorban pedig az európaiak ténylegesen fölötte állnak az emberiség többi részének, s hogy a civilizáció fejlődése és eredete jogosan nekik tulajdonítható. Az indoeurópai nyelvek közös rokonságának a felfedezése csak erősítette ezt a hitet. Kialakult az a szemlélet, hogy a szanszkritban megtalálták, ha nem is az elsődleges nyelvet, de valami hozzá közelállót, és idilli képet festettek arról az árja közösségről, amely ázsiai otthonában már birtokában volt későbbi kultúrája elemeinek. Rajtuk kívül álltak a barbárok, a rövid homlokú, ferde szemű, sárga, barna és fekete fajok, akiknek intelligenciája nem sokkal haladta meg az állatokét. S ha egyáltalán volt valami kultúrájuk, akkor ezt a fehér fajtól kapták, s átvétel közben elrontották. Egyszerűen paradoxonnak tekintették azt az elképzelést, hogy a fehér fajon kívül is keletkezhetett kultúra.⁵³ E részletet csak azért hoztam elő újra, hogy, ha az ortodox magyar indoeuropaizmusról teszek említést, mindenki tudja, mit takar a fogalom, illetve követői hogyan vélekednek a történelemről. Vagyis már 90 évvel ezelőtt is nevetség tárgyai voltak, de ez egyáltalán nem vicces, hisz ma is ezzel szennyeznek egy országot. Ha ma magyar történelemkönyvekben lehet olvasni pl. a *Barbaricum*⁵⁴ nevű fogalmat, megjelölendő a művelt római birodalmon kívüli világot, akkor azt ilyenek találták ki és írták le, nem nyugatról vették át.

Amennyiben még az itt végigtárgyalt etruszk etnogenezis eredménye sem fedné le teljesen, nem lenne összhangba hozható a latin-magyar gyökazonosságok elképesztő tömegével – magyarul még az etruszk, lyd, hurri, kelta (vagy Kárpát-medencei kelta) anyag sem támasztaná alá teljes felületében a két nyelv közti párhuzamokat, - akkor őslatin magát is be kell vonni a vizsgálatba. Meg kellene tudjuk – amennyiben ez egyáltalán lehetséges, - hogy honnan jöttek Itáliába a latinok, miért nem volt ragozó nyelv az őslatin, vagy mikorra tehető a ragozó nyelvtan elvesztése, ha valamikor mégis ragozott. Végezetül kimutatható-e a korai latin népesség elszármazása antropológiai módszerekkel?

⁵³ Götz László: Keleten kél a nap. Püski, Budapest, 1994. 378. o.: Sayce: The Sumerians. 1908.

⁵⁴ Köpeczi Béla: Erdély története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 52. o.

Folytatva a nyelvi ügyeket, itt most több részletet veszek át az etruszk nyelvi kérdés magyar kutatóitól.

Taltas

116. kép. Gerhard: Etr. Spiegel II. 223. Az ún. “Chalchas” feliratú tükörhátlap, melyen egy férfi az áldozati állat belső részeit, valószínűleg a máját vizsgálja.⁵⁵

A magyarázók a jós etruszk nevét vélték felfedezni a feliratban. Nem is tévedtek, mert valóban az, csak az olvasása nem Chalchas, hanem Taltas, azaz a magyar táltos. ... Itt csak annyit jegyzek meg, hogy e feliratot mindenki bal-jobb irányban olvassa, holott ha a jobb-bal irányhoz tartanánk magunkat – ami az általánosan elfogadott mód – akkor olvasása Sachlach lenne.⁵⁶

Nagyon fontos körülmény az etruszk nyelv kutatásában, hogy megnyugtató megfejtése még nem létezik. Ebből következik, hogy emiatt egyetlen fejtési kísérletet sem minősíthetünk eleve reménytelennek, vagy netán okunk lenne határozottan tévesnek kijelenteni ezt vagy azt a próbálkozást. Hacsak nem bizonyítjuk az ellenkezőjét. Nem állíthatjuk tehát, hogy az etruszk megfejtése csakis magyarul valószínűsíthető meg, szellemességük ugyanakkor vitathatatlan.

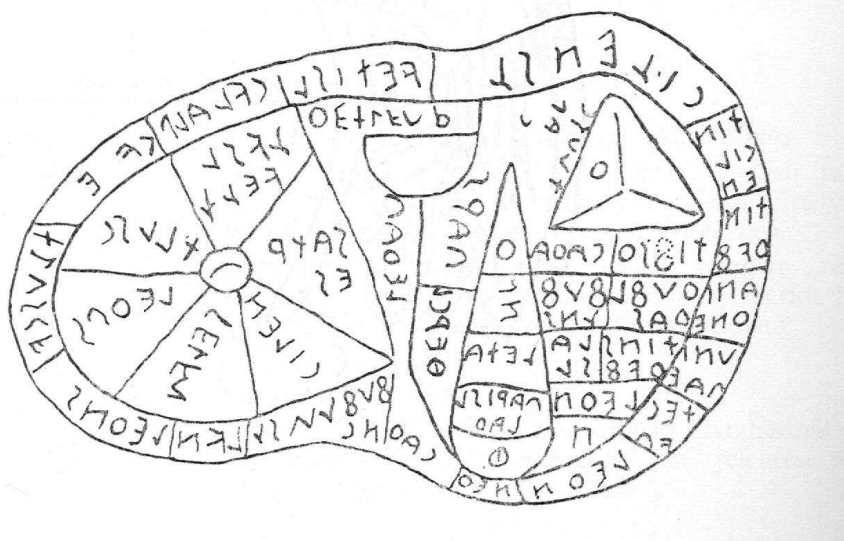
Nagyon érdekes és kultúrtörténeti szempontból talán a legérdekesebb etruszk írásos emlék a piacentzai bronzmáj, amit feliratának megértése után nemcsak az etruszk orvosnövendékek egyik taneszközének nevezhetünk, hanem - mint ilyent - ami a mai orvosi tudomány gyakorlati körébe is beleillik, az etruszk nyelv helyes megértésének eddig ismert egyetlen megbízható ellenőre gyanánt könyvelhetjük el.

A bronzmáj-tábla felirata utasítást ad az orvosnak, hogyan viselkedjék egy részeges beteg ember vizsgálása közben, leírva pontosan a vizsgálat menetét is. Ez utóbbiról meg kell állapítani, hogy a máj nagyon jó rajzába beleírottak: az elképzelt részeges beteg ember betegségének tünetei mind valószínűek, és helyes az orvosi vizsgálat menete is. ...

Mielőtt azonban ezt bemutatnánk, vegyük szófejtés alá az alábbi kép feliratát, amit Edward Bacon *Vanished Civilizations* (Eltűnt civilizációk) című művéből vettünk át.

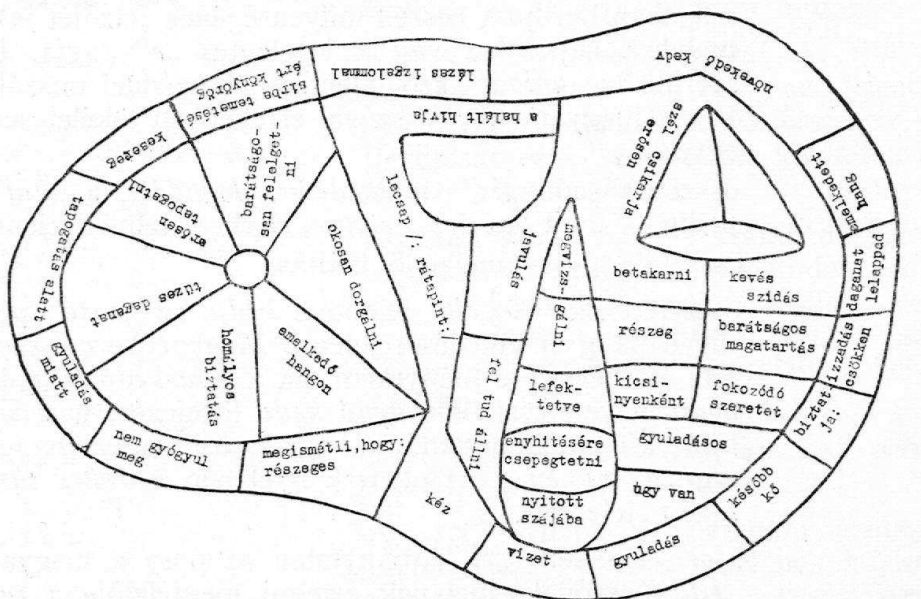
⁵⁵ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 20. o.

⁵⁶ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 20. o.

116a kép A piacenzai bronzmáj feliratai⁵⁷

Ezek után a bronzmáj rajzának szakaszaiba beírt etruszk szöveget magyar szavakkal így cserélhetjük fel:

116b kép Ugyanez Kúr Géza szerint magyarul⁵⁸

Eszerint pedig a szakaszokba beírt szöveget, összefüggő egészbe az alábbiak szerint foglalhatjuk félreérthetetlenül helyesen:

⁵⁷ Kúr Géza: Etruszk-magyar rokonság. Warren, Ohio, USA, 1966. 66. o.

⁵⁸ Kúr Géza: Etruszk-magyar rokonság. Warren, Ohio, USA, 1966. 70. o.

Az orvos a hozzá vitt betegről rátekintés után kimondja: **betakarni, részeges**. Aztán dorgálja, de **kevés szidás után barátságos lesz, majd kicsinyenként nagy szeretettel vizsgálni kezdi lefektetve**, miközben **enyhítésére a tátott szájába vizet csepegtet**. Ennek során megállapítja: **gyuladásos, úgy van, gyulladás!** és **kimondja később: köve van** a betegnek. Majd a kétségtelenül megijedt beteget **bíztatja: izzadás csökken, a daganat lappad**, s mert **emelkedett hangon** kijelenti: **szél erősen csikarja**, a beteg azt hiszi, hogy nem veszélyes a baja, tehát **növekedik a kedve, javulás mutatkozik, fel tud állni**.

A vizsgálat azonban tovább folyik. Az orvos **keze hirtelen rátapint** a fájdalmas pontra, amire a páciens **a halált hívja lázas izgalommal**. Az orvos a kétségbeesett beteget **okosan dorgálni** kezdi, s amikor ez a **sírbatételért könyörög**, az elhangzott szavakra **barátságosan felelget**.

Vizsgálat közben az orvos keze **tapogatva nyomkodja** a helyet, ahol a **tüzes daganatot** konstatálta, s most csak **bizonytalan hangon bíztatja a beteget**, aki **kesereg a tapogatás alatt**, mert azt hiszi, hogy a **gyulladás miatt nem gyógyul meg soha**. Erre az orvos **emelkedő hangon** megismétli az első pillanatban kimondott diagnózisát: **részegség miatt! Úgy van!**⁵⁹

Kúr Géza jelentős részben Jules Martha francia kutatóra támaszkodva adta meg a máj feliratainak fejtését. Martha etruszk anyagát korábban nem fogadta elismerés általában. Igaz persze, hogy indoeurópai alapon még kevesebbre jutottak, de finnugoros alapon mégiscsak túlzás lenne épkézláb megfejtéseket adni! Könnyen meglehet, hogy ha a Meszlényi-féle finnugornak nevezett őseurópai rénszarvasvadászok nyelve, - ami egyébként a magyar is lehet éppen emiatt – is szerepet játszhat az etruszk fejtésekben. A finnugor-magyar kapcsolatokról részletesebben a második kötetben emlékezem meg.

A másnapos képzelt beteg – hipochonder - “kezelése” és megfejtése nemcsak a korábban istenneveket tartalmazónak gondolt bronzmáj szerepét helyezheti új megvilágításba, de káprázatos, emberközeli humorral ecseteli tegnapi mulatós betegünk hánykódását élet és halál között. Ha ez igaz lehet, nyilván a májjósokról is módosul némelyest az eddig kialakult kép.

A labirintus őrzője (még egyszer, most a nyelv miatt)

117. kép. Studi Etr. III. 1929., Tab. XXVI. c.⁶⁰

Szimbolikus és egyben döntő jelentőséget tulajdonítok a labirintus képnek és a benne lévő néhány betűs feliratnak. Látszólag jelentéktelen szó, a hagyományos – jobbról balra irányuló – olvasás szerint: TRUIA.

⁵⁹ Kúr Géza: Etruszk-magyar rokonság. Warren, Ohio, USA, 1966. 66-71. o.

⁶⁰ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 21. o.

Az eddigi magyarázók szerint e szó etruszk nyelven amfiteátrumot jelent, s az alaprajz-szerű kép egy amfiteátrumot ábrázol felülnézetben. Egyik feltevés sem állja meg a helyét. Az elsőt nem hibáztatom, hiszen egy ismeretlen nyelvben lehetne ilyen szó is.

Hibás azonban a másik feltevés is, hogy egy amfiteátrum alaprajza lenne. Elfeledkeztek a gyermekkori labirintus-játékokról? Ha végigvezetjük ceruzánkat a rajzon, láthatjuk, hogy csak egy bizonyos úton lehet eljutni a központi helyhez. A képen magunk is meggyőződhetünk róla, hogy labirintust és nem amfiteátrumot ábrázol a kép. Nos, mondhatná valaki, mit változtat ez a dolgokon? Nagyon sokat. A labirintus bejáratánál ugyanis egy fegyveres lovas áll, mintegy őrizve azt.

Most pedig – már ismertetett elméletemhez híven – változtassuk meg az olvasás irányát. Balról jobbra haladva: AIURT szóképp alakul ki, azaz állj őrt! Így a kép és a felirat tökéletes összhangban van egymással, és igazolja egyben a balról-jobbra olvasás helyességét is, mert behatolva a labirintusba, először az A, majd az I és így tovább az URT betűket érintjük. E kis kép tehát igazolja, hogy: 1. A szöveg etruszk-magyar nyelvű, 2. Az írás bal-jobb irányú.⁶¹

Búcsúzás

A következő képen egy búcsúzási jelenetet látunk. Egy férfi átöleli kétoldalt álló barátait, vagy rokonait. Minthogy ölelkező férfiakról van szó, feltehetjük, hogy találkozás, vagy búcsúzás a jelenet tárgya. A szöveg jobbról balra olvasandó. Helyes értéke ICAS UTRU THA LUTHASU PUCUT UEKE. (Hagyományos lejegyzése: ICASUTRU XALUXASU PULUTUEKE.)

118. kép. Gerhard: Etr. Spiegel I.T.LVI.⁶²

A szöveg olvasása: **“igaz utro, ha utazo, bucsut vekhé”**. Mai magyarsággal: **igaz útra, ha elutazol, búcsút vegyél.**

Vibia átka

⁶¹ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 20-21. o.

⁶² Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 22. o.

A oszk (az etruszk egyik ellatinosodott formája) feliratok között nyilvántartott “Vibia átka”⁶³ néven ismert felirat igen sok etruszk-magyar kifejezést tartalmaz, Rendkívül érdekes mind tartalmi, mind nyelvi vonatkozásában.

Buck⁶⁴ lejegyzésében közlöm a 8. szakaszt, s az általa tolmácsolat latin fordítást.

Eredeti: 8.

VALAIMAS PUKLUI PUN FAR
KAHAD NIP PUTHAD EDUM
NIP MENVUM LIMU
PI

Latin fordítása: 8.

VALAEMAE FILIO; CUM FAR
CAPIAT NEC POSSIT EDERE
NEC MINUERE FAMEM
(QUOQUAM ... EURUM)

Véleményem szerint etruszk-magyarsággal e szakasz így hangozhatott:

Vala egy más puklu, abban, bár
kapjad, nip tudjad edüm
nip menvüm élejmü
bé

Mai magyarsággal:

Volt egy más pokol, abban, bár
kapjad, ne tudjad enni,
nem menvén (az) élelem
be (a szádon)

Ehhez hasonló latin szövegű átkokat gyakran találhatunk az ún. átoktáblákon. Érdekes, hogy Buck latin, s a saját magyar tolmácsolásom értelmileg egyezik.⁶⁵

Más magyar forrásunk is van, amely szintén a magyar nyelv használatát javasolja az etruszk fejtésekhez. Baráth Tibor kis magyar-etruszk szószeretét is közread, és így kezdi: ... Tudják, (mármint a tudósok), hogy az istent AISER, EISER néven nevezték, ami szerintünk azonos az egyiptomi Osir és a krétai Zeus istennévvél, és mindnyájan a magyar *Ősúr* származékai. További etruszk szavak értelme...:

TEZ, TEZI – tesz,

CARSI – korsó,

SUPLU – sípoló,

KUPA – kupa,

HUD – hat⁶⁶

NAPER – Nappal. Nap,

⁶³ Nápolyi Múzeum, Conway no 130, v. Pl. no 128.

⁶⁴ C. D. Buck: A Grammar of oscan and umbrian, Boston, 1904. p. 243-245.

⁶⁵ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 36. o.

⁶⁶ Pallottino, M.: The Etruscans. London, 1955. 161. 275. sk.

FALAS – falás, falni,
MENA – menni,
TANNA – tanít,
AME – év,⁶⁷
ALPA – alap,
ITUN – edény,
VACIL – beszél.⁶⁸

Majd ezt írja: ... Összegezve a nyelv szerkezete, hangtana és szókincse tekintetében tapasztalható sajátosságokat, és figyelembe véve azt a körülményt is, hogy az *etruszk* nép a magyar nyelvű Régi Keletről érkezett Európába, az etruszk nyelvet határozottan a magyar nyelvek nagy családjába kell helyoznunk s csak azt kell eldöntenünk, hogy a magyar nyelvnek milyen közeli vagy távolabbi változatát képezi, mielőtt még nem esett szét egymástól eltávolodott nyelvjárásokra. Erre nézve az etruskok hátrahagyott írásaiból nyerhetünk tájékozódást, ha azokat megkíséreljük magyarul elolvasni.

Az etruszk írás a mértani vagy rovás rendszerű grafika csoportjába tartozik, akárcsak a krétai, mükénéi s általában az Égei-tengeri, kisázsiai, fönicei írások, és természetesen a szkíta-hun-magyar írások is. Egyes etruszk írásjelek alakja és jelentése teljesen azonos a fönicei jelekkel, mint az I, L, M, N, O, V, Z, és a T hangoké. Az ő írásuk is fonetikus, vagyis szövegeik a nyelvjárásokat tükrözik. Bár az etruszk írásjelek hangértékét ismerik a tudósok, eddig még nem sikerült nekik egyetlen *szöveget* sem megérteniök, nyilván, mert nem magyarul próbálták azokat szóra bírni. Mi magyarul közeledünk a szövegekhez, és az alábbiakban mutatjuk be eredményünket.

Első rövid szövegünk egy előkelő etruszk ember sírkövén szerepel, amelyen az elhunyt személy alakját is látjuk, jelvényeivel együtt. Az illető kerek pajzsot és fokost tart kezében, lábai között a földre állítva a Nap jelképeként gyertyaláng ég. A szöveget a kép keretére vésték s annak alsó vízszintes sora elkerülte a nagyobb mérvű rongálódást, úgyhogy ott a betűk világosan kivehetők. Ezeket az írásjeleket az Okmánytárban megismételtük, helyreállítva a kopás előtti V/U jelet és kipótolva a harmadik szó végéről lepattant T jelet. Balról jobbra olvasva, e három szavas részleg azt mondja az elhunytól: aL-U-M-I-N I-M-M-A-U-A N-A-P-oT, *A lómén imádja a napot*. Mivel Lumin az etruszk társadalomban rangos embert, a város vagy hon élén álló kormányzót jelent, e cím azonos lehet az egyiptomi Ra-Mén, azaz Napkirály címmel, csak éppen lágyított hanggal szerepel.

⁶⁷ Huré, Jean: Histoire de la Sicilie. Paris, 1957.

⁶⁸ Somogyi Ede: Szumírok és magyarok. Budapest, 1903. 269. o.

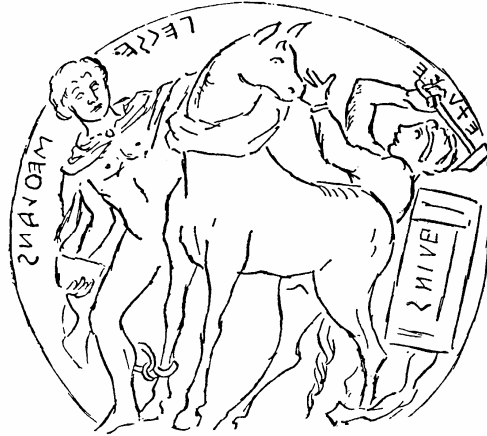
MANT	VT	E	KIRAL
B_A_Rá_T	Vó_T	E	Kí_R_Á_L
J>	Z	A	SIRJA
el_aK	aSZ	A	S_I_R.J_A
			Fi_A él
			A D 8 A
			Á _ R _ F _ A

Okmánytár 12. - Bulgáriában előkerült etruszk sírfelirat, magyar szövege ez: "Barát volt e király. E lak az ő sírja. Fia él; árva."

119. kép. Bulgáriai sírfelirat. A sírfelirat körül pelikánok láthatóak.⁶⁹

Második elolvasott etruszk szövegünk is balról jobbra halad, egy Bulgáriában talált sírfelirat, s három sora így hangzik: (1) *Barát volt e király.* (2) *E lak az ő sírja. Fia él.* (3) *Árva.* Megható felirat, melynek rövid mondatai érzékeltetik a bánatot.

⁶⁹ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. Okmánytár 12, Fáklya, USA, 1972, 1-3. sz.

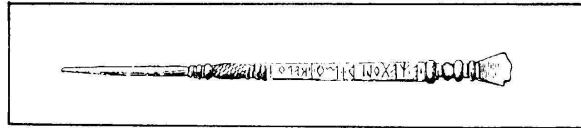
?	N	A	J	W	E	L	E	
aZ	úr	A	Ló	EL_É	Be	E	SZ	iK
								ÉPp
E	+	V	+	E				
E	Lo_Va_T	El	a_kar_ta	ló_p_ni	eSZ	aN_I_Ü	G.	É

Okmánytár 11. – Etruszk komik a lótolvajról magyar felirattal: "Az úr a ló elébe esik épp. A lovat el akarta lopni. Ez a nyűgje."

120. kép. A lótolvaj.⁷⁰

Elofvastunk egy további etruszk feliratot is, melynek szövegébe egy ló és egy emberalak van belekombinálva, vagyis képírás a vonalas írással elegyítve. Ezt is balról jobb felé haladva kell elolvasni, így: *Az úr a ló elé es(ik). Ez a képe. A lovat el akarta lopni. Ez a nyűgje.*

⁷⁰ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. Okmánytár 11. Kúr Géza: Amit az etruszkok beszélnek. Warren, 1964. után.

d) \rightarrow
 $\begin{array}{ccccccc} \cdot V \cdot X E & D O O O & i z_1 & X X X X X X X X & & & \\ eV_eZ_E & R_O_F_O & aSZ & (sok)eT_uT & & & \end{array}$

$\begin{array}{ccccccc} \psi & \psi & \psi & \psi & \psi & \psi & \psi \\ E i K_E_T_O_R_E & iR, & Ha & aM_O_R_O_K & E_L_O & & \end{array}$ $\leftarrow c)$

b) \rightarrow
 $\begin{array}{ccccccc} \psi & \psi & \psi & \psi & \psi & \psi & \psi \\ Na & J.O, & T_E & Ha & oR_E & H_oT & eJ_J_e & R.O_H_a_B_O & Ro_J.O & Pe \\ \psi & \psi & \psi & \psi & \psi & \psi & \psi \\ M_E_K_O_R_z_1 & O_N & A_SZ_T & J.O & S_A_H_a & & \end{array}$ $\leftarrow a)$

E vessző rovó, az sokat tud. Egy_kettőre ír, ha a murok élő. Na jó, de ha őre hét éjjel ruhába rakja (?) be, megőrzi Ön azt jó soká.

Okmánytár 13. - A fent ábrázolt etruszk íróvessző négy oldalán magyar szöveg olvasható

121. kép. Az íróvessző.⁷¹

Még hosszabb, de szintén jól olvasható az az etruszk szöveg, amely, amely egy bronz íróvessző négy oldalán szerepel, amelyet már a magyar tudósok is régebb idő óta ismernek Sebestyén Gyula rovásírásról szóló úttörő munkája révén. Sebestyén bemutatja könyvében az íróvesszőt, megismétli annak négy oldalán (a, b, c, d) szereplő betűket, átírja ábécésen az ökörszántás módján menő sorokat, de mégsem veszi észre, hogy magyar nyelvű szöveghez jutott. A betűket az ő átmásolása szerint mi megismételtük és szavakba tagoltuk, de a négy sort fordított sorrendben olvastuk. Átírásuk ez: *E vessző rovó, az sokat tud. Egy-kettőre ír, ha a murok élő. No jó, de ha az őre éjjel ruhába rakja (?) be, megőrzi Ön azt jó soká.*

⁷¹ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. Okmánytár 13. Sebestyén Gyula: A magyar rovásírás hiteles emlékei. Budapest, 1915. után.

A·ZV ZVM EN JINIQ 9AI
 A SZÍ_Ve aSZ_U_Me F_É_Ne aL_eJ_áN_I_Ka Ru_Á_Ja

.JANIA H A VZ JMOΔ
 eL_Á_Rú_J_A Ki A Vá_SZa áL_M_O_DÓ.Ja

I A9 QINIHN H MVZ VZA
 I Á_Ri K_I_R_áJ_Lá_N E_Fé aM_ŰV_ésZ iV_ásZ_A

Okmánytár 14. – Egy etruszk síremlék magyar felirata:
 "A szíve, a szeme fénye, a leányka ruhája elárulja, ki
 a váza álmodója." Felelet (az első sor visszafelé ol-
 vasva): "Egy arja királylány; övé a művészi váza."

122. kép. Az etruszk királyleány síremléke.⁷²

Végül bemutatunk egy etruszk síremléket, amelyen egy előkelően öltözött fiatal leányka alakja látható heverő helyzetben. Az alak bájos tekintettel szembe néz és jobb kezében valami szív alakú tárgyat tart. Az urna kétsoros felírása balról jobb felé haladva magyar nyelven így olvasható: (1) A szíve, a szeme fénye, a leányka ruhája (2) elárulja, ki a váza álmodója. Érdekes megfigyelni, az író ugyanazokat a mozzanatokot említi – a szívet, a bájos tekintetet és az előkelő ruházatot. – amelyeket a szobrászművész is hangsúlyoz ábrázolásával. Ez az eljárás gyakori a képpel kísért feljegyzéseknél s az egyezés bizonyíték arra, hogy a feliratot helyesen olvastuk el. De van a sikeres olvasásra egy másik bizonyíték is. A felirat szavai szerint ugyanis megtudjuk, ki a váza "álmodója". Elárulja ezt az első sor, csak

⁷² Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. Okmánytár 14.

éppen visszafelé kell olvasni a betűket. Így eljárva kiderül, hogy az ábrázolt hölgy: *Egy árva királylány, övé a művészi váza.*

A fentebb bemutatott bulgáriai síremléken észrevenni a pelikánokat. Ha alaposabban megnézzük, megláthatjuk még a kígyólábú Anahitát, a szkíták vízi istennőjét is. E síremlék így most már egészen különleges lelet: magyarul olvasott szöveget hordoz és közel-keleti - kaukázusi ősi jelképeket ábrázol egy olyan országban, amelynek területét a görögök és rómaiak vállvetve igyekeztek kisajátítani.

Az etruszk-magyar összehasonlítás részleteiben - alapszókincsében, szóbokraiban és nyelvtanában - még nem történt meg és ez a nagy munka várja a nyelvészeket. Úgy tűnik, azok az előzmények, amelyek lehetővé tették a latinok számára az ősnyelvi szókincs átvételét, nagyjából világosan láthatóak a ragozó nyelvűek itáliai betelepüléseivel. A Herodotosz által feljegyzett etruszk kisázsiai elszármazást elfogadva arra kell gondolnunk, hogy Kisázsia, de legalábbis az etruszkokat kibocsátó Lydia az ősnyelvet beszélte, mégpedig igen tiszta állapotában. Annyira tiszta és erős állapotában, hogy szavaik tömkelegét Itáliában átadva a rájuk települő latinoknak, akik nyelvében ez a nyelvi anyag az itáliai átvételt követően kétezer évvel nyilvánvalóan azonosítható legyen. Amennyiben bebizonyosodna a későbbiek során, - amikor képesek leszünk nyelvészeti összehasonlítások elvégzésére a fenti időszakra vonatkozóan, - hogy ha és amennyiben a Kr. e. évezredbeli kisázsiai nyelvállapotok nem indokolják teljesen a latin nyelvben fellelt ősnyelvi anyag meglétét, ettől kezdve már más egyidejű, további rokonnyelvű behatásokat is vizsgálnunk kellene. Így pl. Kárpát-medencei magyar nyelvű népkirámlással is számolnunk kell, - legyen az keleti (kelta) vagy azt megelőző - mert a latinban látható ősnyelvi anyag hatalmas mennyisége ezt megengedi feltételeznünk. Mindezt azért mondhatom el, mert a következmények, - mármint a latinban fellelhető ősnyelvi anyag jelenléte - az eredményt kétségtelenné teszik. Ami ebben a helyzetben - ismerjük a kezdetet és a befejezést, csak a köztes történet hiányzik, - kérdésként felmerülhet egyáltalán, az az, hogy a latin egyedül az etruszkból, vagy a későbbi Gallia Cisalpina keleti (kelta) népétől, netán a Kárpát-medencéből kiáramló népességtől tanult-e többet magyarul, vagy mindháromtól egyszerre, valamilyen később, nyelvészeti alapokon meghatározható arányban. B. Nogara makacs hite az északi "etruszk" bevándorlásban közelebb hozhatja a megoldáshoz a kutatókat, de meggyőződésem szerint a nyelvi rétegek feltárása lesz a következő nagy feladat. Érdekes lesz ezeken kívül másfelé is széjjelnéznünk, mert más adataink is vannak. Ha Tacitus azt írja,⁷³ hogy "Tiberius uralkodása alatt Szardínia lakói, - a szárdok, - kik nagyon óhajtották azt a tisztességet, hogy templomot emeljenek a császárnak, és anyja, Líviának tiszteletére, követséget küldtek Rómába, amely a Szenátus előtt bemutatta az etruszkok dekrétumát, ebben az etruszkok őket testvéreiknek nevezték, s emlékeztették közös származásukra⁷⁴" - akkor a szárd sziget is látókörünkbe kerül majd. Ha a fenti nyelvek előfordulásának színhelyein régészeti leletek kerülnek elő, az minket rettenetesen érdekel, mint ahogy a több ezer darab és több ezer éves szárd bronzszobrok napvilágra kerülése is tisztázásra vár. Szardínia most e könyvben nem jutott központi szerephez. Etruszkjainkhoz hasonló elszármazásuk, - amint arra a fentebb idézett egyiptomi forrás is utalt - nyilvánvalóvá válik, ha végigtekintünk hátrahagyott régészeti tárgyaikon. Hajszára ugyanazon jellegű darabokat ástak ki Szardínia szigetén is a bronzkor idejéről, mint Európában bárhol. Kerekes bronzedények, napszimbólumok, hasonló fazekasáru, végső soron hasonló szellemben megalkotott tárgyak sokasága jelzi, hogy ők is ugyanebbe a vonulatba tartozó nép.

Az eddigiek összegzéseként tehát komolyan kell vennünk A. Trombetti nyelvészeti kutatásait, aki az anatóliai - égei - tírreni nyelvegység jeles kutatója volt. Egyre több adat mutatja számunkra azt, hogy ez a nyelvegység nemcsak valóságos volt, de további feltárása a

⁷³ Annales, IV. 55.

⁷⁴ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 38. o.

felnövekvő magyar nyelvészgenerációk kiapadhatatlan kutatási területévé kell váljon. Maga az a tény, miszerint e területek keletről – Kisásziából és a Kaukázus felől – indulva a ragozó ősnyelv egyre nagyobb elterjedését bizonyítják nyugati irányban, megerősítik korábbi, a Kincsestárban közreadott közléseimet is. Kisázsia kitüntetett helyzetét a ragozó ősnyelv továbbfejlesztésében nemcsak a szabir-hettita-székely-szárd-mordvin-manysi stb. nyelvek és népek jelenléte mutatja, de megerősíti ezt a Kaukázushoz, - mint a ragozók egyik ősi nyelvközpontjához - való közelsége, - és nem utolsósorban a Folyamközhöz való közelsége is. E kettős hatás mindig is sajátos következményekkel járt a történelem folyamán. Egyrészt mutatja a Kaukázussal szomszédos hegyvidékeken kialakult magas műveltségű ősi központok nélkülözhetetlen szerepét, másrészt viszont az abból továbbfejlődött Folyamközi műveltségek voltak azok, amelyek igen hosszú időn át igen nagy létszámban voltak képesek népeiségeket kibocsátani magukból. Mindennek egyszerű okát abban látom, hogy a hegyvidéki művelődési központok földművelésbeli szerényebb eltartó képessége folytán évezredekken keresztül ráutalt volt a folyamközi nagylétszámú kiáramlások megerősítő jellegére. Anatólia és az egész Kisázsia ősnyelvi etnogenezisében e tények nem hagyhatóak figyelmen kívül. Ezek után nem csoda, hogy a területek a Folyamközhöz képest másodlagosnak tekinthető ragozó ősnyelvi góccokká és elkülöníthető műveltségekké fejlődtek. De csak ahhoz képest. A déli Kaukázus és Kisázsia önmagában véve eredeti művelődési központ, a szürke eminenciás szerepét vivő ősnyelvi központ. Végső soron Anatólia és Kisázsia ősnyelvű népeinek etnogenezisében igen hasonló vonásokat találhatunk a Kárpát-medence magyar etnogeneziséhez, hogy ugyanis a folytonosan megismétlődő folyamközi népességi kiáramlások rokonnyelvűek utánpótlását biztosította e hatalmas területen. Mindkét vidék sokszoros rokonnyelvű felülrétegzése igen alapos és jól kimutatható következményekkel járt az ott élő népesség összekovácsolódásában. Innét nézve Kisázsia az ott kialakult ősnyelvi leszármazású népeinek szereplésével az egész Mediterránium későbbi nyelveinek erős hatású formálója lett a későbbi, a Kr.e. 2/1. évezred fordulója táján bekövetkezett népmozgalmak okán. E folyamatok Kisásziában az asszír, dór és görög terjeszkedés hatására a Kr. e. első évezredre súlyos károkat szenvedtek és részbeni elköltözéssel szabadulhattak csak meg ragozó nyelvű rokonaink az újonnan támadó népektől. Nem így a különleges helyzetben lévő Kárpát-medencében, amely a Kisázsia ragozó nyelvű népeinek elvesztése utáni időkben vagy féltucatnyi turáni hullámot fogadhatott magába, és ez népének, nyelvének és műveltségének olyan fokú megerősödését eredményezte, amely azóta is kitart. Ha ezt így vesszük, az Etrúriában és a Földközi térségben megjelenő új népeiségek valóságos elszármazási körülményeit ismerhetjük fel. Tovább folytatva igen megfontolandónak tartom a rómaiak szerepnövekedésével az etruszk nyelv fokozatos háttérbe szorulásának körülményeit a tekintetben, hogy meglehetősen indogermanizálódáson ment ezután keresztül az etruszk. Igen valószínű, hogy a fokozatos nyelvvesztés műveltségi veszteséggel járt együtt, sőt szinte bizonyosan ebben a háttérbe szorulási folyamatban semmisül meg a ragozók nyelvtana is. A műveltségvesztés legjellemzőbb példáit a görög és római mitológia azon elemeiben kell keressük, amelyek az átvett, korábbi ősnépi anyag meg nem értése miatti torzulásokat mutatja. E meg nem értések tárházát Magyar Adorján jórészt feldolgozta, így azok nála elolvashatóak. Kiváló példákat sorol az ősi népmesekincs későbbi sorsáról. A jelképi szerkezetekkel az átvevők nem tudtak mit kezdeni, ezért az első félreértések itt kezdődtek el. Ezek azután az indoeurópai mitológiákban már megmagyarázhatatlan dolgokká romlottak. Alapvető jellegűnek számít mindenekelőtt az a körülmény is, hogy nemcsak együttélés, de fokozatosan erősödő népi elkeveredés alakította ki a végeredményt. Az ellatinosodásnak tehát olyannyira kellett intenzívnek lennie, hogy az etruszkot birtokló tömegeknek nem juthatott ideje sem a természetes módon védekeznie a latinok ellen, sem a számarányok nem tették lehetővé a latinok beolvasztását. Nyilvánvalóan mindkét folyamatot egyidejűleg kell elképzelnünk egészen családokig lebontva. Ahogy a nagy közösségek, úgy a társadalom sejtjei is nyilván állandóan küzdöttek a nyelvvesztés ellen.

Egy vagy két latin beházasodást egy etruszk család még kivédhetett néhány generáción keresztül az anyák szereplésével. A küzdelem akkor kellett eldőljön, amikor már mindegyik nemzedékbe latinok kerültek és az anyák nem érvényesíthették nyelvátadó szerepüket. E nyelvharc a latint szemlélve igen sokáig kellett tartson, akár száz éveket is átfogóan. Valójában arra gondolhatunk, hogy egy kis létszámú, igen erőszakos és céltudatos, de ugyanakkor igen kezdetleges műveltségi fokon álló nép furakodott be egy nálánál nagyobb nép hálósobáiba, miközben apránként szűkítette területét és nem tanulta meg a többség minden műveltségi vívmányát.

Minél beljebb haladunk e nagy etruszk etnikai drámába, annál inkább erősödik bennem az a megfogalmazás is, hogy a latinban felvett nyelvi helyzet éppenséggel másra is utalhat. Nevezetesen arra, hogy egy kis létszámú, de erőszakos, és tudatlan nép hatására maga a többségi etruszk vált mássá, erőszakossá. Az általános helyzetet éppenséggel ma is elképzelhetjük: egy határmenti helységbe túlon túl sok idegen jár, akik nem beszélnek nyelvünket, ezért az ottaniak váltanak át a vendégek számára megérthető egyszerű nyelvi formulákra. Ha ezt a piacon teszik, nem nagy baj, de ha a hálósobákban is ez menne, szinte Etrúriában képzelhetjük magunkat. Néhány gondolattal feljebb Kárpát-medencei párhuzamot vontam kisázsiai észleletekkel, most újra a Kárpát-medencére mutatok: a ma is épnek nevezhető magyar nyelvet tekintve arra gondolhatunk, - már ami a 4-5000 éves sumérral való összehasonlítást jelenti nyelvtanában is értve, - hogy a Kárpát-medencében sohasem következett be az etrúriaihoz hasonló jellegű indoeurópai megszállás és a honosok háttérbe szorulása vagy tudati átalakulása, mert akkor annak a nyelven látszania kellene. De nem látszik, sőt a magyar nyelvten is gyakorlatilag azonos maradt a ragozó ősnyelv másik leszármazottjával, a sumérral. E felette nyilvánvaló tény egyben a Kárpát-medencei indoeurópai őshaza-elméleteket is kizárja egyúttal – e megjegyzést csak a rend kedvéért vetettem közbe. Mindezt pedig ötezer év távlatában kell felvessem, éppen a Kincsestárban leírtak és azok még további megerősítése okán. E felvetéseket majd a pannoniai események tárgyalásakor se tévesszük majd szem elől, éppen azért, mert 400 évnyi római megszállás nyelvi nyomait sem találni sehol. Azt már talán hangsúlyoznom sem kell, hogy a nyelv megőrzésének dicsősége sohasem a hódítóké, hanem éppen a helyben lakóké. Így volt ez Magyarországon is az elmúlt évezredben, amikor hol a latin, hol a német volt az elnyomók nyelve századokon át, de ma beszélt magyar nyelvünket mégis a globalisták által lenézett őslakók őrizték meg. Nekünk meg sem fordul a fejünkben a földműves őslakók lenézése, sőt éppen nekik köszönhetjük népi azonosságtudatunk és műveltségünk – benne anyanyelvünk - máig történt hű megőrzését. Ez a különleges szerencse csakis azért érhetett bennünket, magyarokat, mert jobbágyságunkat nem előbb, mint 1848-ban szabadították fel alávetettségéből. Egészen addig tehát a műveltséget hordozó magyar nyelvű népességünk egységes egészként volt képes viselkedni. Paradoxon, de a jobbágyfelszabadítással egyúttal megszűnt ez állapot, és azóta folyamatosan számolódik fel a magyar ősműveltséget hordozó társadalmi réteg. A magyar műveltség fennmaradásának felelőssége azóta az egész társadalmat terheli, nem pedig rétegeket.

... Az etruszk nyelv ragozó típusú volt, s a kutatás megállapítása szerint nem rokonítható sem az indogermán, sem a szemita nyelvekkel. Így a múlt században és századunk elején az etruszkot több ragozó nyelvvel igyekeztek rokonsági kapcsolatba hozni (pl. a baszkkal, egyes kaukázusi nyelvekkel, a dravidával, a finnugorral stb.), pontosabban mondva az ismeretlen jelentésű etruszk szavakat e nyelvekből értelmezni, ezek a kísérletek azonban mind eredménytelenek maradtak. E nyelvhasználatok kudarcá következtében került előtérbe az ún. kombinatorikus módszer, amely más nyelvek segítségével hívása nélkül magukból a fennmaradt szövegekből indul ki az etruszk nyelv értelmezésénél.⁷⁵ Miután

⁷⁵ M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 190-191. o.

lehetővé vált, hogy az etruszkot meglehetősen pontossággal besorolják az ősi kis-ázsiai – mediterrán nyelvcsoporthoz, újra felvetődött az etimológiai összehasonlítások kérdése. Az etruszk nyelv hovatartozásának meghatározásánál az anatóliai - égei - tírreai nyelvcsoporthoz kerül, amely keretében főleg A. Trombetti ért el ragyogó eredményeket, de módszertani alapelveit kizárólag saját, szinte korlátlanul széles nyelvészeti ismereteire szabta, s azok túlságosan szorosan összefüggtek az ő felkészültségével és személyes képességeivel.

Az etruszk feliratok a Kr. e. 7. század elején jelentkeznek. A betűket pontosan tudjuk olvasni, mert az etruszkok a föníciai ábécé egyik 26 betűs változatát vették át, valószínűleg görög közvetítés útján – bár ez az utóbbi kérdés még ma is vitatott.⁷⁶ Igen fontos, hogy a korábbi korszakban (7-5. század) a magánhangzók használata sokkal fejlettebb, mint a késői feliratokban. Magánhangzó-illeszkedés van. A késői szövegekben pontosan megfigyelhető a zöngétlen hangok átalakulása hehezetesekké és a hehezeteseké spiránsokká, ami bizonyos szempontból megegyezik a germán nyelvek hangzóeltolódásával... A zöngés zárhangok (b, g, d) hiánya az etruszkban talán ugyanezzel a folyamattal magyarázható, vagyis az őskorban végbement átalakulásukkal zöngétlenekké. A szóhangsúly legjelentősebb és legszembeszökőbb jellegzetessége az első szótag erős hangsúlyozása és az ebből következő magánhangzó kiesés a hangsúlytalan szótagokban. Különösen jellemző ez a késői nyelvi szakaszra, amikor bonyolult mássalhangzócsoporthoz kialakulását figyelhetjük meg.⁷⁷

Ezek a jelenségek nyilvánvalóan az etruszk nyelv lassú, fokozatos indogermanizálódásának jelei, amely folyamat ezek szerint párhuzamosan haladt az etruszkok politikai, gazdasági és kulturális hanyatlásával ill. a dél-itáliai görögök, majd a rómaiak hatalmának növekedésével, s végül Kr. sz. táján az etruszk nyelv teljes eltűnéséhez vezetett. Ebben az összefüggésben igen figyelemreméltó az is, hogy míg az etruszkok a kutatás megállapítása szerint eredetileg egy 26 betűből álló abc-t vettek át, addig már a korai, 7-5. századi írásos emlékekben is csak 23 betűjel, a későbbiekben pedig már csupán 20.⁷⁸ Ez viszont igen nagy valószínűséggel arra vall, hogy egyrészt Pallottino helyes úton jár akkor, amikor a b, g, d mássalhangzók meglétét feltételezi az ősi etruszkban, másrészt pedig arra, hogy egy etruszk abc kialakulása a 7. század elején feltűnő írásos emlékeknél sokkal korábbi időkre nyúlik vissza, nevezetesen abba a korba, amikor még használták a zöngés zárhangokat. Ezzel viszont az etruszk abc görög közvetítésének feltételezése is rendkívül valószínűtlenné válik: a görögök maguk is csak a 8. században vették át a föníciai abc-t.

A szóképzésben különösen érdekes a ragok halmozódásának jelensége, így pl. az ún. kettős – sőt hármas – birtokos eset. (*Éppen ilyen esetet mutattam be a hurrita nyelvből fentebb Csőke Sándor gyűjteményéből* – megjegyzés tőlem). Az egymásra rakódott ragok különböző természetűek és értékűek lehetnek, mint pl. amikor helyhatározórag kapcsolódik a birtokos esethez.⁷⁹

Feltétlenül hangsúlyoznunk kell, hogy mindezen jellegzetességeket – az előbb említett mássalhangzó elhalkulásokkal és magánhangzó kivetésekkel együtt – a sumér nyelvben is azonos formában megtaláljuk, nevezetesen pl. a zöngés mássalhangzók zöngétlenné válása vagy egyes magánhangzók eltűnése az etruszkkal teljesen analóg módon ott is csak a késői szövegekben figyelhető meg, amikor a sumér már igen erőteljes szemita hatások alatt állt, s élő nyelvként való használata nemsokára háttérbe is szorult. E nyelvtani és hangtörténeti megegyezések azért különösen fontosak, mert az alább bemutatandó sumér-etruszk szópárhuzamok látszólagos hangtani eltéréseinek jobb megértéséhez lényegesen hozzájárulnak. ...

Minden kétséget kizárnak ... a következő ragbeli megegyezések:

⁷⁶ Id. M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 209. o.

⁷⁷ Id. M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 212-213. o.

⁷⁸ Id. M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 211. o.

⁷⁹ Id. M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 213-214. o.

etruszk -e?i = “-ban, -ben” és sumér -da, -de₃, -di₆ ...

etruszk -eri = “-nak, -ért” és sumér -ra, -ar, -ur₂, -ir, -er ...

Figyelemreméltóak a mellesleg jelentkező magyar párhuzamok is: az

etruszk -e?i (sumér -da, -de, -di) ragot vö. az ősi magyar -d, -da, -de lokatívuszraggal (pl. *oda, ide, Várad, Várda*), az

etruszk -eri (sumér -ra, -er, stb.) ragot pedig -ra, -re, és -ért ragjainkkal. ...

Sumér – etruszk szópárhuzamok (kivonat)

sumér	etruszk
1. AG (tenni, csinálni)	AC-as (tenni, felajánlani)
2. AŠ, IŠ (egyetlen, egyedüli)	AIS, EIS (istenség)
3. AL-GI (adni)	AL, ALCE, ALQU (adni, ajándékozni)
4. ME (lenni)	AM, AMA, AME (lenni)
5. AB, ABBA (apa, nagyapa)	APA (apa?, ősök) ...
15. ZUR (imádkozni, könyörögni)	ZER-i (szent cselekmény, szertartás?)
16. ZAL, ZALAG (fényleni, kitűnni)	ZIL, ZILAC, ZILATH (államhivatalnok, méltóság)
49. TU, TE (tenni, csinálni)	TE-s, TE-z (gondozni?, tenni, csinálni)
50. TIN, DIN (élni, élet) DINGIR (istenség)	TIN(“nap” és TIN etruszk főisten neve)
51. TEMEN	TMIA (szent hely vagy épület: templom?)

(földhányás, földfeltöltés)

A felsorolt szómegfelelésekből megállapítható, hogy az etruszkban is igen erős sumér nyelvi hatások jelentkeznek: ez az (itt csak részleteiben idézett) 57 párhuzam az alapul vett 141 ismert etruszk közszó több, mint 40 %-át jelenti. Nagyon fontos az is, hogy a fenti szójegyzék tanúsága szerint gyakorlatilag mindazon esetekben, **amikor az egyes etruszk szavak jelentése valóban biztosan ismert, a sumér jelentésbeli megegyezések is teljesen kifogástalanok, s a vitatható párhuzamok szinte mindig a bizonytalan jelentésű etruszk szavakra korlátozódnak.**⁸⁰

	Sumér L.: Labat értékek	Magyar	Kelta(ír)	Latin
1	<u>kar</u> (L.376)	kar	<u>crobh</u> , <u>crág</u>	iac <u>ertus</u> , <u>corpus</u> , ordo
2	<u>kar-am</u> , <u>kar</u> (L. 333)	karám	<u>cró</u>	<u>crates</u>
3	šu- <u>gur</u>	karika	<u>caor</u>	<u>circulus</u>
4	<u>kar</u> (L. 376)	karima	cuimhais, <u>cuar</u>	margo
5	—	kéreg	<u>carr</u>	<u>cortex</u> , <u>crusta</u>
6	<u>kir</u> (L. 483)	kerek	<u>corr</u>	rotundus, orbiculatus
7	—	kerék	<u>car</u>	rota, de: alci <u>crura</u>

⁸⁰ Götz László: Keleten kél a nap. Püski, Budapest, 1994. 869-875. o. részletekben

				frangit
8	<u>bar?</u>	keres	<u>cuar</u> dach	<u>quaero</u>
9	<u>kir, kér,</u> <u>gur</u> ₄ (L.483)	keret	<u>clí</u> ath	forma, margo
10	—	kerget	<u>gren</u> nat	ago, pello, perse <u>quor</u>
11	<u>gur, qur,</u> <u>kur</u> (L.111)	kering	<u>cuir</u>	in orben agor, <u>circum</u> agor, <u>circum</u> feror
12	<u>ker</u>	kerít	<u>clá</u> í	saepio, <u>circum</u> do, <u>circum</u> venio
13	<u>gar, kar,</u> <u>GIS</u> <u>giri</u>	kert	<u>gort, garth</u>	<u>(g)hort</u> us
14	<u>kir,</u> lah ₄	kerül	<u>corr</u>	(de)fugio, (e)vito,
15	—	kerülőt tesz	<u>corrigh</u>	<u>circu</u> itu utitur
16	<u>kar, kure,</u> <u>kurtum, ger,</u> <u>gur</u> ₄	kerület		ambitus, <u>circu</u> itus
17	—	kerülő	<u>cor</u>	fugiens, evitans, (ÚT) <u>circu</u> itu utitur
18	—	korona	<u>cor</u> óin	<u>cor</u> ona
19	<u>gur</u> un (L.69)	korong	<u>ceir</u> nín	orbis, discus, rota figuralis
20	<u>gar, kar,</u> <u>gur</u> ₄	kör	<u>cur</u>	orbis, <u>circu</u> lus
21	—	körít	<u>cóirigh</u> <u>cóiriú</u> -körítés	<u>circu</u> ndo
22	<u>kur</u>	környék	<u>críoch</u>	loca vicina, quae alci loco <u>circu</u> miacent
23	—	környez	ag <u>guair</u> deall	<u>circu</u> ndo
24	—	köröz	<u>guair</u> deall, <u>guaire</u>	in orbem (<u>circu</u> m)agor, <u>circu</u> mferor
25	<u>gur</u> (L.111)	körül	<u>crui</u> nach	<u>circu</u> m, <u>circ</u> a
26	<u>har</u>	körzet	<u>críoch</u>	regio
27	<u>kur</u> u, <u>kar</u> u, <u>ku</u> ₅	kurta	<u>gearr, gairid,</u> <u>ciorraigh,</u> <u>giorraigh</u>	brevis, praecisus
28	<u>kar</u> -nu, <u>kír,</u> <u>kir</u> ₆	kürt	<u>corn</u>	<u>corn</u> u, bucina
29	<u>gar, gur</u> ₂	görbe	<u>cuar</u>	(in) <u>cur</u> vus
30	<u>giri</u> in, <u>gur</u> un, <u>giri</u> n	göröngy	<u>grean</u>	gleba

31	<u>gur</u>	gurul	<u>car</u>	provolvor
	21 100%		31 100 %	22 70 %

Megismétlem a K-R gyök szavait a sumér, kelta, magyar és latin nyelveken még egyszer. Már tudjuk, hogy a sumér, a kelta (ír) és a magyar 100 %-ban azonos gyökökből építkeznek (a K-R teremtő gyökben), ennek 70 %-a jelen van a latinban is. Az etruszkra vonatkozóan adatunk alig van, csupán Pallottino kis gyűjteménye, amely kérdőjelektől hemzseg. **Akármennyi is van ma, bízvást mondhatjuk, hogy lennie kell az etruszkban is nem kevés találatnak e 31 szó közül, mégpedig jelentős arányban. Matematikailag 70 és 100 % közé kellene tenni a várható eredményt,** már ha valóban az etruszkon nőtt volna fel a latin nyelv, ha ugyanis a ragozó alapnyelveink – mint átadójelöltek - azonosak, a latin, mint végeredmény 70 %-os, akkor a köztes, és voltaképpen közvetlen átadásra számba jöhető etruszkban is legalább 70 %-os adatot kellene tudnunk kimutatni. Erre már csak ezért is gondolni kell, mert másik adat szerint a latin alapszókinccs egyhatoda, 100 szó összevetése a sumérral az alábbi eredményt hozta. “Az ... egyezések 90 %-ban egyértelműen az alapszókinccs körébe tartoznak: a mindennapi életben neolitikus - korai fémkori fokozat nélkülözhetetlen legegyszerűbb cselekvéseket és tárgyakat nevezik meg. Ez pedig kétségtelenül arra vall, hogy a latin nyelv legmélyebb alaprétégekben szervesen beletartozik az indogermánok előtti újkőkori - korai fémkori kisázsiai-mediterrán nyelvszövetségbe, s ezen keresztül az elő-ázsiai – sumér nyelvi koinéval is igen szoros kapcsolatban áll.⁸¹” A kérdés tehát úgy hangzana: kerülhetett-e a latinba az etruszk közvetítésén kívül is valamikor máskor is ragozó ősnyelvi anyag? Amit Götz sumér eredetűként ismer fel benne, az hurri közvetítésű lenne-e, és emiatt indokolja a magyar gyökök jelenlétét is, vagy valóban más korban kerülhetett oda a sumér alaprétég. E más kor csakis korábban képzelhető el, és olyan népcsoportot kell feltételezni hozzá, amely szintén testközlelől, úgyszintén hosszú időn keresztül vehette át a sumér nyelvet. Ilyen hely elsődlegesen Mezopotámiában volt I. Sargon uralkodása és AsszírIA létrejötte közé tehetően. Götz Lászlót ismerjük közismerten óvatos stílusáról, a már megtörtént eseményeket is óvatosságból bizonyos valószínűséggel adja elő időnként. Itt most nem kell becsomagolni a szerfelett különös leletet: ha egy nyelv alapszókinccse bizonyos hatodrészének 90 százalékát a sumérből veszi, fel kell tegyük azt a kérdést is, hogy mire voltak szavai az ún. átvételt megelőzően? Voltaképpen most értünk el az igazi kérdéshez: kik is voltak e történelem mélyéről előtűnő latinok, akik a művelt etruszkok szellemi, nyelvi, műveltségbeli legyűrés után szinte teljesen átvették és kisajátították azok tudását. Egy biztos, egyedül nem mentek volna semmire sem, - akármit is vettek volna át bárhonnán, - ezért kellett saját magukhoz idomítani a fölényben lévő etruszkokat. Igen különös, hogy egy kezdetleges lét határán tengődő népcsoport miképpen kerülhet hatalmas történelmi karrierhez. Mégsem elképzelhetetlen e dolog, ha ismerjük az etruszk saeculumszámítást, évszázadolást, amely magyarázattal szolgál az etruszk nép sajátos közös önfeladására. Ezt tudva nem kerülhető ki a nagyon is kényszerítő következtetés, hogy a későbbi latin sikerek egy szinte fatalista, végzetű néppel által ölükbe hullajtott ingyen ajándékkal kezdődtek. “Az etruszk időszámítás alapja a “saeculum” (század)-számítás volt, egy saeculum azonban nem mindig esetben jelentett száz évet.

Tartalmát egy adott időszakban az elsőként érkezett gyermek születése napjától az adott időszakban született, utolsóként távozó öreg halálának napjáig számították. Nyilvántartottak száz éves *saeculumot*, de több 119 és egy 123 éves is szerepel a feljegyzésekben. Kiszámításához a Volsiniiben levő Nortia istennő szentélye nyújtott

⁸¹ Götz László: Keleten kél a nap. Püski, Budapest, 1994. 876. o.

segítségét, ahol az évente megrendezett népünnepély alkalmával egy-egy szöget vertek a falba. Ezek jelentették az évek futását.

Az időszámításnak ez a módja szervezettséget és az írás ismeretét tételezi fel, e nélkül ugyanis nem képzelhető el nyilvántartás. Kr. e. 88-tól visszafelé számolva, Kr. e. 968-ig vezeti vissza a régészet a saeculumok sorát. Ez az időpont körülbelül megfelel az etruszkok végleges megtelepedése idejének. ... Az etruszkok hite szerint, amint az egyén élete születésétől kezdve felfelé ível, majd elérve ereje teljét, hanyatlásnak indul, úgy a népek is születnek, fejlődnek, majd a csúcstól hanyatlanak a megsemmisülés felé. Az etruszkok, mint nép 8-10 saeculumot reméltek a maguk számára. A saeculumszámítás Kr. e. 88-ban szűnt meg, amikor Etrúria római polgárjogot kapott. Ezzel elvesztette önálló államiságát, tehát megszűnt az egyéni időszámítás szükségessége is. Az évi tanácskozás és népünnepély Volsinii területén, a kétnemű Voltumna istenség ligetében zajlott. ... A *Disciplina Etrusca* törvényei a római korszakban is tovább éltek. A 12 város szövetsége fennállott még a korai kereszténység korában is, feltehetően vallási közösségek formájában. Időszámításunk IV. századában Constantinus római császár (306-337), aki maga is halálos ágyán keresztelkedett meg, engedélyezte Volsiniiben, Voltumna ligetében megtartott évi etruszk szövetségi ünnepek megrendezését. A fennmaradt rendelet szerint azonban megtiltotta, hogy az etruszkokkal évszázadokon át együtt élő, dolgozó emberek az ünnepségen részt vegyenek. Hogy a *Disciplina Etrusca* még a korai kereszténység időszakában is mennyire eleven volt, annak bizonyítéka, hogy 408-ban, mikor a nyugati gótok Rómát ostromolták, római feljegyzések szerint etruszk villámjósok ajánlották fel segítségüket.⁸² **Eszerint az etruszkok saját maguk szabta végzetük beteljesedése ellen semmit sem tettek. Belenyugodtak abba, hogy más nép részévé válva új életet kezdhetnek. Ezért az etruszkok nem haltak ki, de hozzáidomulva a latinokhoz, immár lélekben latinná alakulva újra kézbe vették a város sorsának irányítását, miközben velük, helyettük, mint agyamosott, átprogramozott nép, megindultak a latin világbirodalom létrehozásának rögös útján.** Teljes műveltségük – általuk - tovább élt immáron a latinok neve alatt, akik enélkül semmire sem mentek volna. A latinok hálából úgy elfelejtették okosabbik felüket, hogy kétezer évvel később újra fel kell fedezni őket. A történet ismerős már korábbról is, szinte ugyanez történt Asszíriában is. Az előbbi történet viszont megdöbbentő, mert a világtörténelemben most hallhatunk először egy nép saját maga számára kijelölt életkoráról, saját maga szabta népi életének beletörődéssel tudomásul vett befejeződéséről, sőt mi több, önkéntes eltűnéséről. Most újra Pap Gábor Pilis-szindrómában írt, önfeláldozásról szóló sötét gondolatai vetődnek elém. Hát mégis lehetséges lenne, hogy egy lélekben emelkedett, kiművelt nép a közös tudat szintjén, magyarul népként megfogalmazva közös életét, mint egy ember életének megállóit felvetítse valamiféle égi megállókhöz népe sorsát? Képes legyen arra, hogy a maga által kijelölt népi kor elérése után önként eltűnjön az árnyékvilágból? Népi élete alkonyán, a III-II. században valóban komorak már a színek, sok, túl sok a halál. Talán nekik csak átköltözést jelentett a másik domboldal kevésbé faragott, durvábbra vett kövei közé, ahol a holtak birodalma állt. Hitük szerint egy másik világban éltek tovább földi életüket ugyanolyan kényelemben, mint korábban a fényesben. Ezért talán nem is volt számukra olyan nagy szörnyűség új név alatt újra megjelenni, szinte újjászületésként is felfogható. Jónéhány lappal fentebb éppen erről szólt egy gondolat, ott akkor úgy látszott, mintha számomra az etruszkok nem is tűntek volna el, csak ruhát cseréltek volna. Ha utólag megállunk egy pillanatra, azt láthatjuk, hogy etruszkként valóban eltűntek, műveltségüket a durvalelkűek ölébe borították, azok azonban nem javultak meg ettől. Egy Krisztusi gondolat, netán előkép az ókorból. Feláldozásuk - profán elképzelés nyomán - a jelek szerint nem a megfelelő alanyt érte, hiába való volt, mert emezek megokosodva úgy kifosztották és feldúlták a Világot, hogy még ma is azt nyögjük. Éppen

⁸² Kenediné Szántó Livia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 53-56. o.

kedves etruszk rokonaink ügyeit is szeretnénk rendbe tenni, mert a feláldozás után már senki sem akar egykori valójukra ráismerni. Ez az elénk vetülő kép etruszkjainkról valószínűleg még igen sokáig nem hagy békén bennünket, megemésztéséhez, feldolgozásához a felismerés e rövid ideje biztosan nem elég.

122/01 kép Bronzlemezből készült osszárium Vulciból. VIII. szd. eleje.⁸³

Végeredményben elmondhatjuk ez etruszk nyelvben való kutakodásunk után, hogy az ún. Pallottino által többször is említett kombinatorikus módszer helyett most már valóban valami mást kellene keresni a megfejtéshez. Az itt elmondottakból adódik egyrészt szöbokorelemzés alkalmazásának lehetősége, ami lehetővé tenné az aktív keresést. Aktív keresés alatt azt értem, hogy pl. a K-R gyök fellelésekor valamilyen körmozgással kapcsolatos jelentésmozzanatot feltételezzünk az adott etruszk szóban. Másrészt viszont célszerű lenne az etruszkot a teljes ural-altáji nyelvtani rendszerben feltérképezni, hiszen a képzők és ragok jó része már most is ismert, funkciójuk viszont meglehetősen homályos. Homályos is marad, amíg az ural-altáji – benne a kaukázusi – nyelvek ragrendszereit nem kutatjuk fel. Mindeközben figyelemmel kellene lenni az indoeurópai nyelvi sajátságokra is már csak azért is, mert így megfoghatóakká válhatnak azok az egymástól elkülöníthető fokozatok, amely az etruszk indoeurópaizálódásának állomásait jelentik. Most sajnálhatjuk igazán az ural-altáji nyelvsziszterek kutatásának eddigi elhanyagolását. Nálunk Magyarországon a finnugor kizárólagosságba nem fért bele a komplex ural-altáji vizsgálat lehetősége, az indoeurópaiakat pedig nem érdekelte igazán, hisz nem tekintették kutatandónak az általuk lenézett népek nyelveit. Megelégedtek a szóegyeztetésekből levont hamis következtetésekkel, - amelyeknek már kiindulási alapja is sok esetben kapitális tévedéseken alapult, ld. pl kelta, szkíta, hettita, urartui, hurri és etruszk nyelvek hovatarozósága, - és ezután értetlenül álltak légüres térben mozgó eredményeik előtt. A szóegyeztetések módszereivel azután történelmi események megtörténtére következtettek, amelyet valósnak tekintettek. Miután azonban az ural-altáji nyelveket, beleértve a sumért és a magyart nem kutatták, nem ismerhették fel a temérdek, ragozóktól átvett szókinccset, ezért azokat ősi-indoeurópai szókészletnek vették. Ebből még további bonyodalmak és félreértéseken alapuló következtetések származtak. Ekkor parancsolt álljt F. Schachermeyr a további tobzódásnak keserű kijelentésével, amelyet korábban már idéztem: az indoeurópai nyelvészeti módszereivel úgyszólván mindent bizonyítani lehet, sőt annak ellenkezőjét is. Sokan sajnos még ekkor és így sem értették meg, - Magyarországon sem, - hogy ez volt a vég, ahonnet nincs tovább, és

⁸³ Ugo di Martino: Gli Etruschi. Mursia S.p.A., Milano, 1982-86. 138. o.

valóban új módszerek után kell nézni. Úgy gondolom, magam nem estem abba a hibába, amelyet itt elemeztem. A kutatók túlnyomó többsége elismeri, hogy az etruszk nem indoeurópai és nem szemita nyelv, itt Európában további nyelvcsaládokat bajos találni a ragozókon kívül. A szkíta nyelvről gyakorlatilag semmit sem tudunk, itt a szellemi környezet leírása mutatja nyelvük hovatarozását. A többi, a kelta, hettita, urartui és hurri kellőképpen bizonyíthatóan ragozó nyelv, ezekre nyelvtani példák segítségével kitértem.

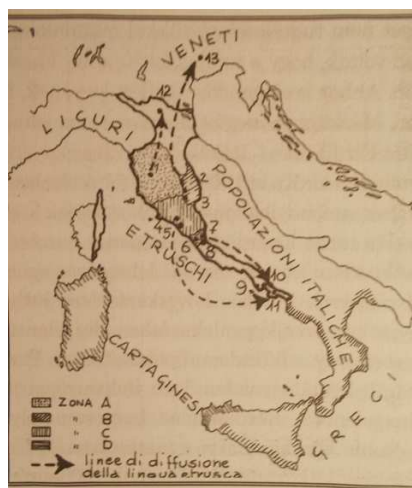
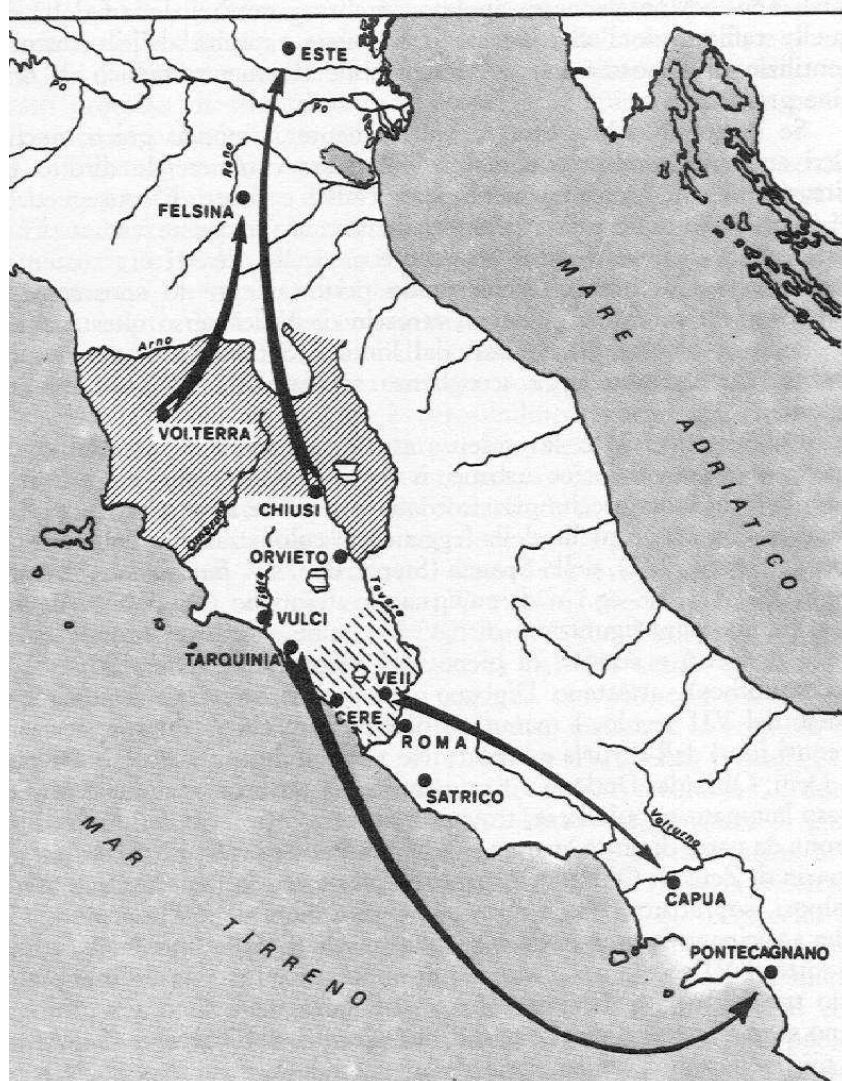
Az elmondottak alapján felvázolom az etruszk nyelv lehetséges megfejtésének elvét, amely így már nem is olyan ködös, mint gondolhatnánk. El kell végezni az uralaltáji ragozó nyelvek teljes feltárását szókincsükben, szóbokraikban, nyelvtanukban és összefüggéseikben. Ugyanezt el kell végezni a magyar nyelvvel is, folytatva Magyar Adorján műveltségi közegben tett felfedezéseit, mert ez legalább olyan fontos. Sokat segíthet, ha a rovásírásban is jártas szakembereket is megnyernek a munkához. Mint láthattuk dr. Szabó Károly fejtéseinél, a köztes nyelv beiktatása helyenként alaposan bonyolultabbá tette a munkát – e megjegyzést azonban nem kritikának szántam, annál is inkább sem, mert az oszk és umber, mint már erősen ellatinosodott etruszk, ott úgy volt jobban megközelíthető. Ezután az etruszk már könnyen feltérképezhető, mert addigra elvben ismerjük a keresett szavakat, nyelvtani jellemzőket. Az ezen ismeretekkel lefolytatott nyelvészeti munka gyökeresen különbözni fog az indoeurópaiak találgatós módszerétől, hatékonysága pedig igen jó lesz. Ez a hatékonyság jelentősen tovább növelhető, ha alkalmazzák itt is a műveltségi anyagban előrehaladó módszert, valamint a rovásfejtés eredményeit. Mindeközben ne felejtsük el, hogy itt szintén két oldalról történt megközelítéssel állunk szemben, már ami a magyar ill. az erdélyi típusú rovásokon való közelítést jelent. Ennyi jó tanács és kecsesítő lehetőség mellett mire várunk még, amikor bőséggel állnak rendelkezésre műveltségi adatok is az etruszkok ragozó múltjából, mutassanak akár a Kaukázus irányába vagy éppen a Kárpát-medence felé? Előtte vessünk egy pillantást a lehetségesnek tűnő etruszk összeolvadás (etnogenezis) valóságos indítékára.

Miután Kréta Kr. e. 1150-ig okkal feltehetően ragozó nyelvű volt, - írását nem tudták megfejteni, szemben a görög alapú későbbi írásokkal, - az onnan Mükénébe vándorlók egy része a Kárpát-medencébe érkezett, ahol a jelek szerint egyenes vonalon tovább fejlesztették műveltségüket az új közegben, majd megerősödve tovább áramoltak Európa más tájaira. Természetesen nem hagyhatjuk figyelmen kívül most már az etrúriai-mükénéi kapcsolatokat sem. Nemcsak emiatt, de a gömböcskés (granulációs) aranyművesség mükéné - dunántúli kelta - etrúriai párhuzamai miatt sem. Hogy Krétáról vagy Mükénéből történt-e közvetlen etrúriai bevándorlás, azt is joggal feltételezhetjük éppen a krétai típusú falfestmények nagy elterjedtsége miatt, mükénéi cserepek felszínre hozatala miatt már elvileg a XIV-XII. századtól, de az említett aranytechnika megléte miatt is.

A Kréta – Mükéné - Ó-Magyarország - Etrúria közötti kapcsolatokra több adatunk is van. Nemcsak a korai századokban hátrahagyott cserepek, a gömböcskés granulációs) aranyfeldolgozás etrúriai folytatása, azonos halotti maszkok használata, azonos építészeti megoldások, számos egyéb műveltségi elem továbbélése, hanem a Kr. e. 1000 táján már folyó nagyméretű vassfeldolgozás Populonia környékén arra mutathat, hogy komolyan számolnunk kell krétai és keletebbi kisázsiai eredetű lakosság korábbi megjelenésével is. Kréta fémkultúrája korán magas szintre jutott, - gondoljunk csak arra, hogy ők bronzból készítették azon edényeiket, amelyeket Európában máshol kerámiából - nyersanyagigénye indokul szolgálhatott a populoniai kohászgyarmat megalapításához. A fentebb közölt etruszk időrend adatai között Kr. e. 1043-ban Pecz Vilmos jelzi a *rasenna* nép megjelenését. Ezek éppen a rétiak, vagyis az északról érkező magyar törökös nyelvű nép lennének Magyar Adorján szerint, és úgy tűnik, hogy az államalapításból korai megjelenésükkel kivették részüket. Ennél többet nem tehetünk fel addig, amíg nem lesz a kezünkben jóval több érv a valódi bizonyításhoz. Mindenesetre a fémsfeldolgozás nagyszabású változásokkal járhatott, – ahogy

ma is, ha kohót építenek – és lendítő motorja lehetett Etrúria kialakulásának. A közeli és távoli vidékekről özönlöttek a különböző népek a fellendülést hallván. Ember kellett az érc, a fa, a kőzetek kitermeléséhez. Hatalmas szívóerőt jelent egy ilyen ércművelés kiszolgálása. Kiki a maga ősei műveltségével érkezett. Az újonnan összeötvöződő etruszkok így őrizhették meg saját, de immár közös etruszk néven nevezett tudásukat, amit ott ki is teljesítettek. A vasipari nagyhatalom létrejötte lenne az egyik etruszk titok nyitja. Hogy az összeötvöződő etruszk műveltségben sok olyan vonást találunk, amelyek rokoníthatóak saját hagyományainkkal, annak az lehet a magyarázata, hogy Európa ősnyelvű népe valóban oly elterjedt volt, hogy bárhol is érkeztek az új telepések, egy eszmekörben fogant azonos műveltség különböző darabjait hozták magukkal. Az eddig felhozottak alapján úgy tűnik, hogy végső soron az etruszk név alatti összeolvadás (etnogenezis) motorjának beindulása gazdasági okkal lenne magyarázható, amennyiben a közeli és távoli területek népességének összevándorlását rögzíthetjük. Ezen elgondolás valóban szokatlannak nevezhető az eddigiekhez képest, hiszen a hagyományos elgondolások szerint eddig úgy merült fel a kérdés: honnan jöttek az etruszkok? Nos egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a feltett kérdésre eleve nem kaphatunk helyes feleletet, ha korábbi, népvándorlásos alapokon nyugvó választ várunk. Az etruszkok eszerint sokfelől jöttek, de nem így éltek meg. Nem egy balsorsú nép kerekedett fel hosszú vándorútra, hogy végre hazát leljen, hanem egészen más történhetett helyette. Elgondolásommal nem kerülök szembe Herodotossal sem, aki a trójai háborútól beszél a kisázsiai elvándorlásokról. Nyilván továbbra sem zárhatjuk ki a keletibbi elszármazások menekülő jellegét, ugyanakkor olyan erőteljes műveltség összpontosulása, amely végül is Etrúriát létrehozta, csak emiatt nem magyarázható meg értelmesen.

Igen ám, csak hogy megint van egy kis hiba a számításban. Az etruszk kialakulással kapcsolatos nehézségeinket nem csökkenti, hogy a kohászközpont Populonia nem tagja az etruszk tizenkettes szövetségnek. Tarquinia, a másik vasas város viszont igen. A források viszont Populonia elsőségére utalnak. Ha ők alapították Tarquiniát, az alapítót miért nem vették be a szövetségbe az etruszkok később? Ha fordítva történt volna, érthetőbb, de legalábbis e szempontból magyarázhatóbb lenne a dolog. A tizenkét város – érthetjük kelta viszonylatban oppidum, vagyis törzsi központ néven – mindenképpen összetartozó törzsek szerveződésekként értendő. A kérdés eszerint úgy vetődik fel, honnét érkezhetett e 12 valamiképpen összetartozó törzs? Kik ők, északiak, lyd-hurrik, vagy mükéné-krétaiak, vagy ezek keveréke? Kisáziában a hettiták hagyományaként hetes (Hétország) szövetség adatolható. Elképzelhető, hogy szerveződésük során egészült volna ki a törzsi szövetség. Ha megtekintjük a következő térképet az etruszk nyelv terjedéséről, okkal gondolhatjuk következtetésünk helyességét.

122/02 kép. Az etruszk tájnyelvek elhatárolása és azok továbbterjedése M. Christofanti után.⁸⁴

A térkép szerint a Volterra központú terület (A) lakói a Pó völgye irányában kerestek új letelepedési helyeket maguknak, ez Felsina nevével adatható. A Chiusi-Orvieto jelű (B) terület a Pón túli Este felé terjeszkedett. A Vulci-Tarquinia által jellemzett terület (C) délre

⁸⁴ Ugo di Martino: Gli Etruschi. Mursia S.p.A., Milano, 1982-86. 104. o.

nézett, a Nápoly környéki tengerpartot népesítették be. A Caere-Veii központú (D) terület a Nápoly feletti szárazföldi részeknek juttat etruszk népséget. Ugo di Martino etruszk tájnyelveiről készített térképe területi elkülönülésben ábrázolja az etruszk etnogenezis lehetséges alkotórészeit. Csak feltételezhetjük, hogy mindegyikük saját valamikori hazája felé húzva alapítja meg új falvait, városait.

Most térhetünk vissza az etruszk nyelvben megfogható indogermanizáltságot mutató jellemzőkhöz. Az összeolvadás (etnogenezis) során nyilvánvalónak tűnően indoeurópai eredetű elemek is kerültek a gazdasági fellendülést követő népek gyülekezőhelyére. Hogy ezek éppen Latium korábbi lakói lettek volna, vagy esetleg máshonnét kerültek be az etruszk összeolvadási folyamatba, most nem tudjuk kideríteni. Akárhogy is van, ezeket kell megneveznünk a már kezdetben eltűnő labiális – b, d, g, - hangok okaiként, a nyelv ellágyulásáért. Számukat nem becsülhetjük túl nagynak, ha a ragozó etruszk nyelvi jelleget nem tudták jelenlétükkel felszámolni. Ahhoz azonban valószínűen elegendő volt, hogy a romlás folyamatos lehessen a nyelvtanban és hangkészlet szűkülésében. Ahhoz is elegendően kellett legyenek, hogy beolvastásuk ne sikerülhessen. Másképpen megfogalmazva ez azt jelenti, hogy indoeurópai elemek jelenlétét Etrúriában – Itáliában - a ragozó nyelv romlásának arányában és lendületében feltételezhetünk csak Kr. e. 1000 tájától, vagyis ott, akkor éppen jelen voltak, amennyiben nyelvromlást voltak képesek előidézni jelenlétükkel.

Ha tehát Etrúria népségének összetételére vonatkozóan akarunk következtetni a jelek szerinti lehetséges spontán népségggyülekezés megvalósulásával, különös következtetésre juthatunk. E természetes körülmények közt lezajló gyülekezésben alig jelentős, hatásukban csak hosszabb távon érvényesülő indoeurópaiakat látni. Ezzel magam igazolom Kr. e. 1000 körül Itáliában valamilyen indoeurópai jellegű népség szerény arányú megjelenését. Kérdésem az, hogy van-e olyan kutató, aki ugyanezt megtette volna korábbi időkre vonatkozóan is? Szemben a még ma is katedrai kinyilatkoztatásoktól terhelt indoeurópai történetírók hasonló, egzaktnak is nevezhető módszerekkel valóban bizonyították-e indoeurópaiak jelenlétét Európában ennél korábbi időkben? Ha ilyen nem lenne, Kr. e. 1000 tájától korábban Itáliában nem beszélhetnénk indoeurópai jelenlétről.

E fejezet végén az Olvasót sem hagyhatom kétségek közt. Az eddigiek világosan utalnak az etruszk megfejtésének általam elgondolt mikéntjére. Történetileg, műveltségileg, régészetileg is körüljártam. Talán sok “mélytengeri” lerakódástól is sikerült eközben megtisztítani e jobbára ködbe rejtett világot. Ha sikerült az etruszkot takaró fátylak mögé néznünk rövid időre, már megérte. Behatárolhattuk nyelvének korlátait műveltségének elemeiben. Ha e fejezet azért jött létre, mert új szempontokkal sikerülhetett együvé rendezni a szórványokat, már megérte. Az etruszk összeolvadás (etnogenezis) fentebbi felvetése és elemzése arra mutat, hogy máshol is ez lehet az új megértés felé vezető járható út, ahogy saját Kárpát-medencénkben ez már a Kincsestárban nyilvánvalóvá vált.

Az etruszk vallás és mitológia

Túl vagyunk néhány fejezeten az etruszk műveltség tárgykörében. Láttuk gyökereiket, kifejezőmódjuk jó részét, szokásaikról, hitükről is került szó nem egyszer, nyelvük lényegét is megfogalmaztuk. Állták az összehasonlítást a keletiekkel (keltákkal) is derekasan. A vallásukat vezérlő eszmék és személyek feltalálása különös módon mégsem olyan könnyű, mint amilyen szerencsénk a keltákkal volt. Az indoeurópaiak szerint itt elképzelhetetlen mennyiségű istennel kellene megküzdenünk, hogy valamiképpen tisztán lehessen látni a rengetegben. Ebbe az utcába most sem megyek bele, mert nyilvánvalóan rengeteg félreértést

és tévedést is fel kellene vállalni a rendvágás műveletében. Az igazi indokom azonban más. Ha nem hagyjuk magunkat olyan küzdőtérre vezetni, ahol nem a saját szabályaink szerint vívhatunk, félig győztünk. A temérdek istenség képzele nem a mi találmányunk, ezért nem tudunk velük igazán mit kezdeni.

Ezért most sem istenkarok végeláthatatlan felsorolását vállalom fel, hanem kapaszkodókat keresek az etruszk vallás ősi gyökereinek felleléséhez. Amikor a teremtő istent, az ősanát és a fiút, vagyis a világot igazgató istent, ősi istenhármasunk személyeit kutatjuk, sokkal kényelmetlenebb helyzetben találjuk magunkat, mint a hasonló kelta ügyeknél. Ott a korai kelta kereszténységtől kezdve, - ha némiképp kiforgatva ugyan, - hatalmas mennyiségű irodalom gyűlt fel és maradt fenn az utókorra. E tudásanyagot MacCana kedvére csoportosíthatta különféle szempontok szerint, a bőség egyszerűen lenyűgöző. Annak ellenére, hogy a kelta és etruszk tárgyi műveltség anyagát sikerült alapjaiban egyeztetni, és igen sok közös pontot rögzíteni, csak remélhetjük, hogy jó úton járunk. Miután az etruszk nyelv olvasása ma még nem megoldott, a keltához hasonló tömegű irodalom felbukkanására rövid időn belül nem számíthatunk, más utat kell válasszak, ha mégis közelebb szeretnék kerülni a megoldáshoz.

A bünbeesés történetét a Perugiai Kő is tartalmazza, az a kőtábla, amelyet "Velthina" sírkövének tartanak. ... A szöveg azt igazolja, hogy a bünbeesés etruszk története nagyon hasonlít a Mózes I. könyve III. részben leírt eseményekhez. Hasonló, de nem azonos. Ugyanezt tapasztaljuk a Halotti Beszédnél is. A Pray Kódex tartalmazza a Halotti Beszéd latin forrását, de míg a magyar szöveg részletesen közli a tiltott gyümölcs szakításának leírását, a latin forrás csak utal rá. Még különösebb, hogy a Halotti Beszéd nem a Mózes könyvéből meríti a történetet. Utalok itt a gyümölcs keserű ízére vonatkozó részletre, amelyet jól értünk ma is és így szól:

"és az gyümölcsnek ul keserüvvölá vize, huggy turkukat migészokosztya volá"⁸⁵

E két – etruszk és régi magyar – teremtéstörténeti szemelvény igen szép ívet alkot. Egyikük sincs már egyedül tudósításával, és közös tulajdonságuk, hogy nem egyeznek a Bibliával. Egészen pontosan az ő egyezésük az a kemény tény, amellyel nem egyezik a Biblia. A megfogalmazás különbsége nem szójáték, hanem lényeges valóság. A Régi Keletről elszármazó népeink azonosan ismerik a teremtés történetét, márpedig ez magukkal hozott ősi tulajdonuk. Térben és időben korán elkülönültek egymástól és szintén egymástól függetlenül tudták és hitték saját hagyományuk szerint, és legfőképpen nem változtatták meg egyszer sem menet közben a magukkal hozott hagyományt. Ők biztosan nem. Mindez arra mutat, ha a Biblia nem egyezik immár két egybehangzó forrással a teremtés kapcsán, akkor nem a két egybehangzóval van valami nehézség. A magyar eredetű források késői átírásairól nincsen tudomásunk, ezzel szemben a Bibliát igen sokan, sokszor átdolgozták. Az a nép, amelyet fentebb régi magyarként neveztem meg más néven is ismert, a szabirok szomszédai voltak sokáig, ma is különös vonzalmuk van a magyar őszövetségi korhoz, ők a székelyek. Vagyis a Halotti beszéd és az etruszkok teremtéstörténeti hagyományai egy olyan korból kell származzanak, amikor még nem írták át a Bibliát mások, és lehetőleg arról a környékről, ahol azt először megfogalmazták. Van ilyen kor és hely, ez Kánaán földje, a Paradicsom egy darabja, másképpen az ősi magyar Izrael, Bál isten termékenység kultuszának szülőhelye, ahogy azt Bíró Lajos nemrég közreadta.⁸⁶ Ha pedig van ilyen hely, - mint látjuk - akkor a valaha onnét elszármazó népek teremtésről vallott nézetei eredetiek. A székelyek és szabirok Izrael közvetlen szomszédai voltak a Kr. e. 1000 táján. Mindkettő eljutott a Kárpát-medencébe, a székely még Itáliába is. Itt találhatunk magyarázatot dr. Szabó Károly kérdésére

⁸⁵ Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, Budapest, 1997. 18-19. o.

⁸⁶ Bíró Lajos: A magyar Jézus és Izrael elveszett törzsei. Magyar Ház, Budapest, 1998. 35. o.

is, aki nem értette, miért jelenik meg Etrúriában a teremtéstörténet éppen úgy, ahogy. Úgy tűnik, ha előbbre akarunk jutni az etruszkok hitét vezető fontos tényezők között, olyan népi összetevőt is fel kell ismerjünk bennük, akik éppen erről a vidékről származtak el. Ezen az úton most tovább színesíthettük az etruszk etnogenezis palettáját, mégpedig közvetlen kánaáni, Izrael-környéki magyar vonatkozásokkal.

Korábban szót ejtettünk a 12 etruszk város szövetségéről. Etrúria korai történetéhez kapcsolódik e szövetség létrejötte, azt is mondhatnánk, az alapítók egyik első nagyszabású elhatározását láthatjuk. “Általános közhit volt az ősidőkben, hogy a számok jelképek, jelképi jelentést hordoznak, és természetfölötti erők kifejeződései. ... A tizenkettő jelképi értelemben a számok, valóságok kiteljesedése, valamint a Napisten teljes évi Föld körüli körforgása (a régi hit szerint), mivelhogy a Hold körforgásának alapján tizenkét hónapra oszlik az esztendő.

A tizenkettes számnak, mint jelképnek óriási szerepe van a régi magyarok hagyományvilágában. Ezzel a bűvös, mágikus számmal eleink történelmünk során számos alkalommal jelképi formában azt juttatták kifejezésre, hogy cselekvésük a Napisten – a Magyarok Istene - akaratából és jóváhagyásával történik. A Kárpát-medence Árpádi birtokba vételekor *tizenkét nagy áldomástétel* által történt.⁸⁷”

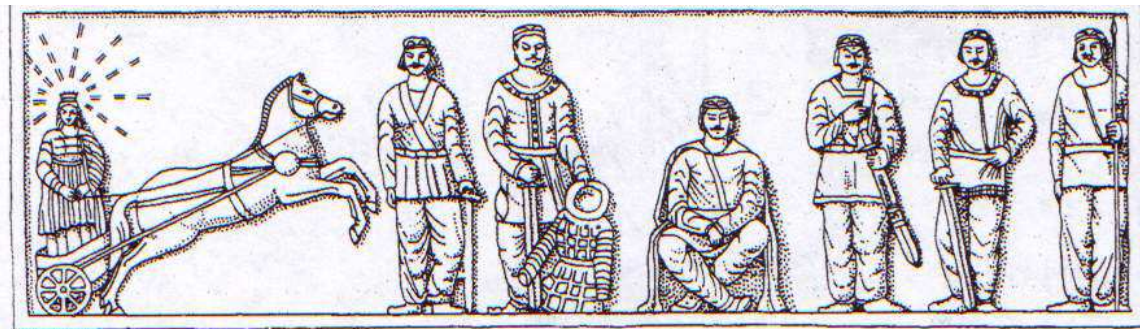
122/a kép. Mater Matuta⁸⁸

A fenti kép tanúsága szerint az anyaság az etruszkoknál is megbecsült volt. A szobor ábrázolása és kompozíciója szokatlan európai szem számára. Egyrészt a gyermek helyzete tér el a madonnai ábrázolásokétól, - okkal gondolhatunk szoptatási jelenetre is, - másrészt a jelenetet őrző szárnyas szfinxek mutatják, hogy az anya nem hétköznapi személy, de legalábbis kifejeződik benne a nő, az anyaság iránti elemi etruszk tisztelet. Ebben mi semmi kivetnivalót nem találunk, és ezt korábbi elődeink sem tették. A kusán Nagyboldogasszony, a mezopotámiai eredetű Babba Mária, a Napbaöltözött Boldogasszony, a Magyarok Nagyasszonya, a kisázsiai Kybele, a pantokrátor isten anyja, mind Inana, Anahita, vagyis a ragozók elképzelése szerinti Szent Anya megtestesítői különböző korokban. A fényhítt ragozó nyelvűek Anyaistenei e Nagyasszonyok mindannyian. “E magyar Istenanya jelent meg

⁸⁷ Kolozsvári Grandpierre Endre: Anonymus titkai nyomában. Magyar Ház, Budapest, 1998. 107. o.

⁸⁸ Kenediné Szántó Livia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 54. kép.

a Jelenések Napbaöltözött Asszonyában is (12,1): *Az égen nagy jel tűnt fel: egy asszony, öltözete a nap, lába alatt a hold, fején tizenkét csillagból álló korona.* Nagyboldogasszonyunk ünnepe augusztus 15-én, az oroszlán jegyében van, és az Oroszlán a Nap *otthona*. A Napbaöltözött asszony a fényhozó égi királynő, aki a Holdon, a sötétség planétáján tapos, tehát ő a Hajnal, aki megszüli a Fényt és legyőzi a sötétséget.⁸⁹ Mégsem azt látjuk itt, amit szeretnénk, vagyis a fenti Istenanya szakrális beállítású ábrázolását. Legalább olyat, mint a halcsajáni Napba öltözött Boldogasszony.⁹⁰ Ha mégsem ő lenne a valódi etrúriai Anyaistenünk, akit keresünk, van egy másik jelölt, aki talán megfelel elvárásainknak. Ez a pártás istennő Veii-ből gyerekekkel a karján, álló alak. Ő, a keletről ismert hun pártában, - Magyar Adorján által gyöngyös harmatcseppekkel díszített pártában - gyermekét tartva szemben áll a nézővel, méltóságteljesen, mégis póztalanul. Elődje is van Keleten, Közép-Ázsiában.

122ab kép A halcsajáni Napba öltözött Boldogasszony⁹¹

Fentebb Magyar Adorjánra hivatkozva éppen az etruszk Anyaisten, Turán nevének magyar származására mutattam rá, de szóba kerül rövidesen Hercle-Herkules, a Fehérlófia anyjával, Hérával, Fehérlóval. Hogy ez a személy itt most éppen Uni, Juno vagy éppen Héra, esetleg Turan, Venus vagy Aphrodité is lehet, vagy esetleg valaki más, az most mindegy. Azért mindegy, mert nem olyan vadászaton vagyunk, ahol a görög és római isteneket akarjuk előkeríteni a föld alól is, hanem az etruszk lélek mélyére hatolva keressük azokat a vezérlő gondolatokat, amelyek közelebb segítenek az etruszk isteni hármasság megragadásához. A felsorolt istennők azonban indoeurópai tulajdonságokat is mutatnak. Eliade szerint Junót az indoeurópai ideológia három funkciójához: a szent királysághoz, a harci erőhöz és a termékenységhez társították. Doumézil ezt a többértékűséget a védikus India és Irán egy közös eszméjéhez hasonlítja, nevezetesen arról az istennőről van szó, aki mindhárom funkciót betölti és ezeket kibékíti egymással, létrehozva eképpen egyfajta női mintaképet a társadalomban.⁹² Látható, hogy az indoeurópai istennő alakjába bőven szüremlettek indoeurópai elemek. Ezek miatt már nem a mi Istenanyánk, átalakulása az újonnan kialakuló népi tudat következménye, vagyis az isteneket az emberek "készítik". Az indiai hatásokról már korábban szoltam, az puszta erőltetés. A vallásra ráakódott indoeurópai rétegek lehántásának nehézségeivel már a keletiek (kelták) hasonló ügyeinek tárgyalásakor találkoztunk. Itt sem ígérhetek gyors sikert. Egyelőre megelégszem azzal is, hogy rámutatok néhány kézenfekvő mezopotámiai, kisázsiai és magyar párhuzamra. Erre annál is inkább szükség van, mert a széles körben elismert *nem indoeurópai etruszk nép* vallási életét ennek

⁸⁹ Bíró Lajos: A magyar Jézus és Izrael elveszett törzsei. Magyar Ház, Budapest, 1999. 116-117. o.

⁹⁰ Bakay Kornél: Östörténetünk régészeti forrásai. Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc, 1997. 228.o.

⁹¹ Uo.

⁹² Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története. Osiris, Budapest, 1997. 101-102. o.

ellenére úton-útfélen indoeurópai gyökerűnek igyekeznek beállítani, abból magyarázni. Voltaképp itt is tetten érhető a grekofil szemlélet, amely mindenáron a görög műveltségen keresztül, annak úgynevezett közvetítésével magyarázza a római műveltség kialakulását. A következő képen egyelőre még csak remélhetjük, hogy magát Turán Nagyboldogasszonyt láthatjuk, amint felmutatja az újszülött Pantokrátort, illetve a gondolat továbbélését láthatjuk. Mario Torelli szerint Laterna lenne a nőalak neve, és a kis Apollót tartja kezében.⁹³

122/b. kép. Istennő gyermekkel. Életnagyságú színes terrakotta Veiiből. Kr. e. VI. század.⁹⁴
Ugyanaz a stílus, amivel az itt szintén közölt Aplu szobra is készült.

Az egyenrangú társként élő nővel az indoeurópaiak nem tudnak megbarátkozni, nem értik mire jó, de ezen túlmenően indulatokat is vált ki. Az emberszámba vett nő ott máig botránykő, hisz az leginkább csak a szerintük elképzelt “rendeltetésszerű használatra” lehet alkalmas, másra aligha. Ezzel együtt nem állíthatjuk, hogy az indoeurópaiak gyűlölnék a gyereket. Nem erről van szó. Ők mindenkit le akarnak győzni: nőt, természetet, ellenséget.

⁹³ Mario Torelli: Storia degli Etruschi. Laterza & Figli, Roma-Bari, 1997. 165. o.

⁹⁴ Kenediné Szántó Lívía: Az etruszok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 3. kép.

Győzelmeik azonban a sivárságba és pusztulásba vezetnek, mert ténykedéseik mögül hiányzik a teremtő gondolat.

... Az asszonyok a férfiak oldalán vettek részt a lakomákon. A görög szerzők meglepetten jegyzik meg, hogy az etruszk feleségek olyan szabadságot élveznek, ami görög földön csak a hetéráknak van megengedve. Csakugyan, fátyol nélkül mutatkoznak a férfiak előtt, és a halotti freskók áttetsző ruhákban ábrázolják őket, amint kiáltozásukkal és taglejtésekkel biztatják a meztelen atléták küzdelmét.⁹⁵ Különös, ahogy e kérdést ma tárgyalják, sőt matriarchátusért kiáltanak, hisz ez a vég, maga a nőuralom. Pedig a képlet igazán könnyen érthető lenne. A kölcsönös tiszteleten alapuló emberi közösség megvalósulása. A kisiklott, elferdült női szerepértékelés gyökerei valószínűen az akkádokig nyúlnak vissza, ahonnan több szemita és indoeurópai nép merített vallási elképzeléseket. Ekkor kezdődött meg a nő lealacsonyítása, az istennők kurtizánná alakítása, később már tör is akadt a kézbe, megszokottá vált egy kis ármány, számítás, gyilkosság is. Ha ezen túlestek, egyenjogúvá váltak a már régebb óta öldöklő férfiakkal. Mindezzel teljessé vált az emberiség lealacsonyítása is. Mindenesetre elkészült az ideológia az erőszakkal élő népek számára, amely egyúttal a felmentést is megadta számukra fölös számban elkövetett bűneikért. A dolog amúgy onnét nézve érthető, galamblelkűekkel nem lehet világbirodalmakat összehozni. Innét nézve nem érthető, leginkább az nem, hogy mindehhez mi szükség van a ragozók isteneit kiforgatni, leminősíteni, de leginkább ennek ellenére személyeiket átvenni, majd átalakítani. Van magyarázat erre is, mert az indoeurópaiak a szellem világában semmit sem találtak fel, mindig csak átvettek. Így érthető meg a ragozók valamikori területein manapság előkerülő fejbábrázolások tömkelegének léte. Ezek szinte címerként jelképezik a szellemi ragozó népek létezésének bizonyítékait. Hogy mindezen fentebbi indoeurópai eszmék megjelentek Európában, ez nyilván úgy lehetséges, hogy az indoeurópaiak, az akkádok, vagy valamilyen leszármazóik valamiképpen eljutottak Európába is, éppen Görögországba, netán Itáliába is. Ha a műveltség terjedésének vizsgálatakor következetesen akarunk maradni, nyilván rájuk is érvényes kell legyen a kultúraátadásról alkotott törvényszerűség, vagyis képviselőiknek el kellett jutniuk Európába is. Különös módon éppen Pallottino maga árul el vallási, műveltségi ügyekben olyan szélsőséges, szinte elkezeredetten grekofil nézeteket, amivel igazán nem is lehet mit kezdeni. E különösség azon igyekezetében rejlik, hogy egyszerre nyilvánítja primitívnek az etruszk vallási elképzeléseket, és törekszik ugyanakkor mindenáron a görögből származtatni.⁹⁶ Ezzel beleesik ugyanabba a hibába, mint Julius Caesar, aki Galliában talált a saját isteneihez hasonlót, és emiatt elkönyvelte a latin istenek galliai jelenlétét, holott korábban éppen a ragozóktól vették át mindet. Az indoeurópaiak egyirányú utcáját mutatja most igen jól, hogy szerintük, akinek nincsenek meg ugyanazon istenei, mint a görögnek és rómainak, az csak primitív lehet. Arra nem is gondol, hogy ezzel melleleg a görög vallási elképzelések primitív voltát is sikerül igazolnia. Márpedig, ha az primitív, akkor a római is az. Azt már egyikük sem tudja, hogy – amint e könyv elején utaltam rá – mindkettő a mediterrán tájak koraókorai magyari ősnépeitől vette isteneit Egyiptomból, Krétáról és Mükénéből, mint nyersanyagot, ahogy azt Magyar Adorján többszörösen is kimutatta. Miután azonban a lényegi tulajdonságaikat nem értették meg, kedvükre faraghattak isteneinkből maguknak újakat százszámra. A kör itt bezárul, az átvevő pedig friss tudománya birtokában minősíti a korábbi tulajdonost, majd folytatja: “ ... a görög irodalom és művészet már korán – legalább a Kr. e. VI. század eleje óta – elfogadtatta Etrúriában a nagy isteneknek azt az ábrázolását, amely emberi vonásaival és jellemző ismertető jegyeivel a görög világ városaiban nyert végleges formát. Ebből a folyamatból *számos olyan etruszk istenalak jött létre, amely lényegében megfelelője a görögnek, ha nem is azonos vele: Tin vagy Tinia (Jupiter), az etruszk Zeusz; Uni (Juno), az etruszk Héra; Menerva (Minerva), az etruszk Athéné; Sethlans*

⁹⁵ Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története. Osiris, Budapest, 1997. 103. o.

⁹⁶ M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 135. o.

(Vulcanus), az etruszk Héphaistos; Turms (Mercurius), az etruszk Hermés; Turan (Venus), az etruszk Aphrodité; Maris (Mars), az etruszk Arés, stb. Vannak olyan istenek is, akiket egyenesen a görögöktől hoztak be Etrúriába, mint Heraklés, az etruszk Hercle és római Hercules, Apollón, akiből Etrúriában Apulu vagy Aplu lesz; Artemis, aki Aritimivé vagy Artumesszé alakul.⁹⁷ Pallottinival egyet is érthetünk abban, hogy pl. Heraklést behozták a földre is. Abban már távolról sem, hogy ez a görögök révén történt volna. Nézzük most Hercle-Heraklész történetét Magyar Adorjántól:

Heraklesz, akit a legrégebb görögök és a föníciaiak még széltére Makar és Magar néven is neveztek, és aki a mi Magyar Napistenünkkel volt azonos, az erőt megszemélyesítő istenség volt; - *vagyis hímségi elvű Isten*, - azt pedig tudjuk, hogy a földműves munka, a kapálás, aratás a testi erőt nemcsak megköveteli, de igen fejleszti is, és hogy ennél fogva a földműves ember valóban nemcsak egészséges, de rendesen igen izmos és erős szokott lenni. Említettem, hogy az ősmagyarok⁹⁸ a legrégebb időkben tisztán csak növényi anyagokkal és tejjel táplálkoztak, ismeretes pedig ez, hogy az így táplálkozó emberek többnyire szintén nem csupán egészségesek, hanem rendkívül erősek is, mint a híres *vegetáriánus* magyar Bicsérdi is. Valamint a görög hitrege szerint is Heraklesz Hera tejétől lett oly csodás erejűvé, ugyanúgy a magyar népmese szerint a Heraklesszel azonosítható Fehérlófia is azért lett oly emberfölötti erejűvé, mert anyja, a Fehérló, háromszor hét esztendeig szoptatta, ami bár természetesen csak mesebeliség, de összevág azzal, hogy az egészséges, fiatal férfi valóban e korában (3 x 7=21) és még nem sok évvel ezután szokott a legerősebb lenni. E népmesénkbeli Fehérlófia nem más, mint a Napisten, a Fehérló pedig a Tejút egyik költői megszemélyesítése. A görög rege szerint a Tejút Hera istennő kicsurrant tejéből keletkezett, de a görögök ugyane regéjéből az is kitűnik, hogy ők azt már nem tudták, hogy hiszen Hera is a Tejút egyik megszemélyesítése. De mi, íme tudjuk, hogy Hera is csak a mi ősvallásunk égi nagy Anyag-Istennője, vagyis a Nagyboldogasszonyunk, volt: az Istenszülő Nagy Asszony. Valamint a görögöknél, zavaros mitológiájukban, elhomályosult már az is, hogy Heraklesz tulajdonképpen a Napnak, mint erő(ny)forrásnak költői megszemélyesítése. De ugyanígy azt sem tudták már a görögök, hogy a Nap a Tejút egyik Csillaga, hogy így tehát jelképesen a Tejút fiának mondható. Nem tudták már azt sem, hogy a náluk Alkmenenek nevezett királyné sem más, mint a nagy Fehér Szarvastehén (a Fehérló), vagyis: Héra maga a Tejút; csak arra emlékeztek mégis, hogy Heraklesz apja a nagy Égisten: Zeusz, vagyis az őserő:⁹⁹ a Csodaszarvas. (A "Fekete Mén", a "Menny".) A görögök ugyanis átvették az általuk elfoglalt Fél-sziget leigázott őslakói regéit, de anélkül, hogy e regéket igazán meg is értették volna.

Miként pedig a Tejút azonos a mi Nagy Boldogasszonyunkkal, úgy Heraklesz is azonos a mi "Boldog Isten"-ünkkel, aki emléként napjainkig is fönntartotta a régi, még előírimes mondás, hogy "Szegény ember szándékát Boldog Isten bírja", amely mondás azonban láthatólag keresztény fölfogás szerint, ezen Boldog Istent már nem a Napistennel (Fiú-isten: Jézus), hanem a Nagy Istennel azonosítja, de tévesen, mivel a mi Boldog Istenünkkel inkább a Napistenünk, azaz Magor vagy Magyar azonos, vagyis Heraklesz. Ez kitűnik abból is, hogy Heraklesz a Makar, Magar nevet is viselte, holott a görögben *makarosz*, a sumérben és asszírban pedig *makaru* = boldog. És valóban: a békés földművelő nép harcot és betegségeket nem ismerve, - miként a görög regék szerint a hyperboreusok – áldott, termékeny munkában és békében, boldogságban él, természetesen csak addig, amíg a Jégkorszak alatt elvadult, húsevő, állattenyésztő, harcias és rabló népek által le nem igázva, kihasznált rabszolgaságba nem kerül.¹⁰⁰ Azok számára, akik a teljes görög mitológiáról

⁹⁷ M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 135-136. o.

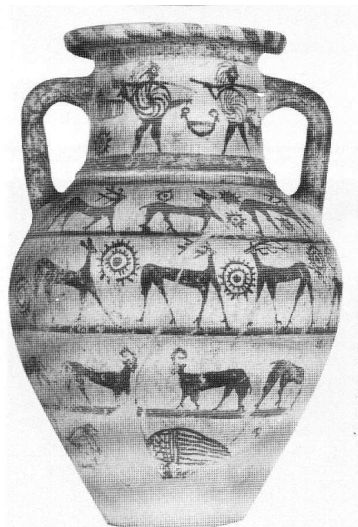
⁹⁸ Magyar Adorján helyben kialakult népnek tekinti a magyarságot, ezért az ősmagyar nála pontosan meg nem határozott korai időben éltek leszármazottaira vonatkozik.

⁹⁹ Hímségi jelképi értelemben

¹⁰⁰ Magyar Adorján: Az ősműveltség. Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1995. 39-40. o.

szeretnék megtudni magyar eredetijét, és azt is tudni szeretnék, hogy átvevői mit felejtettek el belőle, mit nem értettek meg belőle a görögök, azoknak ezúton is ajánlom Magyar Adorján: Az ősműveltség c. művének alapos tanulmányozását.

A Jupiternek megfelelő isten Atyaisten-szerepét a keltáknál nem sikerült kimutatnom, hisz Daghdha-Donn szilárdan áll helyén. Itt az etruszk horizonton kissé más a helyzet, mert Tin neve kapcsolatot mutathat az ISTEN vagy ŐSTEN valóban ősi megjelenésével, Jupitersége azonban már csak belemagyarítás, félreértés, a lefokozás szándéka. Mindezt erősítheti, hogy AISER vagy EISER neve, - mint korábban láttuk a nyelvi fejezetben, - megfelel az ŐSÚR, vagyis a (a)Z(Ő)EUSZ – AzŐs - névnek. Azt gondolhatjuk most, hogy az etruszk Atyaisten, vagyis a teremtő Isten közelébe férköztünk egy pillanatra. A Teremtő Isten azonban nem dobálózik villámokkal, így ő sem lehet az eredeti. A herakleszi félreértés itt is kézenfekvőnek látszik, hasonlatosan a görög esethez. Pedig etruszkjaink jól vizsgáznak e késői belemagyarítás ellenére is. Elgondolásunk mindenesetre megfelel a mezopotámiai és földközi-tengeri magyari hagyományoknak. A magyar hagyománynak viszont nem, mert nevének kimondása, leírása, említése nem megengedett. Ezek után joggal kereshetjük tárgyiasult jelképekben elrejtve, mint pl. napkorongot idéző arcok mögött, az Egy jelképét mutató ábrázolásokban. Itt már finom rezdülések mutathatják a feléje vezető utat. Találtak Etrúriában kerámiát szarvasábrázolással. A szarvas eredeti napszimbólum, áttételesen maga az Egy. Hogy ez mennyire így van arra újra Pallottino hívja fel a figyelmet Senecára hivatkozva: “Az antik írók gyakran zavarosan adva vissza a bennszülött (értsd: etruszk) hagyományok egy-egy mozzanatát, beszélnek Felsőbb és Beburkolt (vagyis titokzatosság homályába burkolt) Istenekről, akik Jupiter tanácsadói voltak, mikor legszörnyűbb villámával lesújtott ...”¹⁰¹ Vagyis a megnevezett isteneken kívül van még valahol Valaki, aki felügyel. Az Atya, ezúttal az igazi, és biztosak lehetünk származásában is.

122bb kép Szarvasos váza a VI. szd. elejéről.¹⁰² A váza felső részén lévő két alak forgórózsát formál, ez igen ősi műveltségek sajátja. Rokonai a svasztika és a spirál.¹⁰³ Esetünkben napjelképként tekinthetjük, ahogy a szarvasokat is.

¹⁰¹ M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 136. o.

¹⁰² Ugo di Martino: Gli Etruschi. Mursia S.p.A., Milano, 1982-86. 140. o.

¹⁰³ Id. bővebben: Molnár V. József: Vázlat a természetes modellezéshez. Örökség Könyvműhely, Budapest, 1999. 25-28. o., Molnár V. József: Világ-virág. Örökség Könyvműhely, Budapest, 1996.

Mindezzel úgy gondolom, sikerül valamelyest közelebb jutnunk az etruszk életet irányító felsőbb hármassághoz. Indításuk, származásuk, hagyományaik ismerete erre kötelez, hiszen részei a mezopotámiai sumér – urartui – hettita – hurri, végső soron magyar leszármazásoknak. Kis híja van még kutakodásunknak, mert a Fiút, vagyis egy Pantokrátort, egy Fiúisten-alakot eddig nem sikerült még felismerünk. Ha abból indulunk ki, amit már korábban is hangsúlyoztam, hogy a mi isteneink nem erőszakos, büntető, kényszerítő istenek, talán sikerül a helyes irányba elindulni. A galliai Carnutumban évente összegyűlő keletiek (kelták) találkozásaira gondolok, amely úgyszintén megtörtént Etrúriában is Volsiniiben. Méltán illik a Pilis, Glastonbury, Carnutum sorba, az ókori magyar Európa szellemét vezető szent helyek sorába. A szabad tér jelöletlen, természetadta katedrálisai állnak a felsorolt helyeken. Az ember lába megremeg, ha már csak néhány morzsa is felszínre vetül e helyeken vagy sikerül felismerni valamit betemetett történelméből. Pap Gábor pilisi felismerései, Glastonbury e kötetben olvasható adalékai, Ceasar carnutumi tudósítása után Volsiniiben is találni vélek valamit. Ebben Szántó Livia lesz segítségemre, aki egymaga többet tett az etruszkológiaért Magyarországon, mint az előtte járók együtt sem. Különleges antennákkal, “finom rezdüléseket is vevő fogékony érzékelőkkel” felszerelve járta végig egész Etrúriát, és többet tudott meg e tájról, mint előtte bárki Magyarországról. Bámulatos érzéssel nyúlt nem egyszer vissza a korábbi műveltségekhez meglátván a gyökereket, egy-egy gondolat útjelző karóit. Hozzá képest számos felkent magyar tudós csak a nyugatiak tudatlanságot hirdető eszméit szajkózza. Hogy könyve kiadásakor 1977-ben ez mégsem tűnt fel, az csak azt bizonyítja, hogy akkor senki sem keresett rokont az etruszkokban, ő maga sem. Ettől hiteles etrúriai tudósítása, amelyből most az alábbiakat idézem éppen Volsinii kapcsán. “... Néhány lépéssel odébb egyszerű szürke kő előtt áll meg. Követem. Durván faragott kő, sarkai alig egy kevésbé befelé íveltek, tetején mélyedés. Ha az úton látom, talán meg sem állok. Szemem a régész ujját követi... *El tudja olvasni?*” kérdezi.

Az etruszk rovásírás jobbról balfelé halad: TINIA: TINSCVILS: ACIL: SACNI. A Tinja nevet minden nehézség nélkül bárki elolvashatná. Betűi azonosak az általunk is használt betűkkel, csak az N fordul meg.

Pallottino professzor azt írja: “... az etruszk írás nagy része különösebb nehézség nélkül olvasható és érthető.” (Etruscologia, Hoepli, 1963.) Utal arra is, hogy a nevek idegenek, “bábeliek”. Sajnos folyamatosan értelmezhető szöveget a mai napig még nem találtak. A rövid, rendszerint a halotti kultuszt szolgáló, olvasható írások nem elegendőek ahhoz, hogy a filológusok bármilyen nyelvvvel rokonítani tudják. A nevek, dátumok, imák, melyeket nagyon sok tárgyon találtak, nem alkalmasak arra, hogy ezekből eseményekre lehessen következtetni.

Tiniának, az etruszkok viharistenének, Jupiter és Zeusz elődjének a bolsenai múzeum udvarán álló, közel háromezer évvel ezelőtt kőbe vésett neve olyan megilletődést váltott ki belőlünk, hogy mindketten némán álltunk, mintha áldozni készülnénk. Áldozni egy rég letűnt nép hite, keze nyoma előtt. “Itt találták Bolsenában?” “Igen.” Gondolatokba mélyedve, egyetlen szó nélkül baktattunk fel a palota tornyába. A régész az ablakra mutatott. Napsütésben ragyog a Bolsena-tó. Hullámzó dombok, gyönyörű erdőség – a megejtő látvány hihetővé teszi, hogy az etruszkok ide helyezték legősibb istenségük – Fanum Voltumnae – lakóhelyét. Lehet, hogy a francia Blochnak és az orvietói Bizarri professzornak is igaza van? Lehet, hogy Bolsenától Orvietóig az egész táj megszentelt liget volt? A Tinja-oltár csak valószínűsít, nem bizonyít¹⁰⁴ – mondja Szántó Livia. Meglehet, de hogy most a közelben jártunk, az biztos. Volsinii elemi erejű szakrális hely, méltó egy Pantokrátor jelenlétéhez. (Tinja ugyanakkor a hettita Tesup, a Tell Halaf-i Tesup, az urartui Teseba¹⁰⁵ azonos.) Nem tartom kizártnak, hogy Veii, amely kísértetiesen hasonlít a Pilisre, korábban nem vitt-e

¹⁰⁴ Kenediné Szántó Livia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 109-110. o.

¹⁰⁵ Kenediné Szántó Livia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 159. o.

hasonló szerepet, a rómaiak évtizedekig tartó makacs ostroma erre mutathat. Glastonbury után ide, Volsiniibe is el kell menjünk, hogy alaposabban és közelebbről láthassuk meg azt, amit ott látni kell. Ezt éppen késői adatok erősítik meg, hisz a Kr. u. IV. században Constantinus, a római császár újra engedélyezi Volsinii évenkénti etruszk összejöveleit. Mondja meg nekem végre valaki, - hadd ébredjek fel - hogyan lehetséges az, hogy egy kipusztítottként, beolvadtként, eltüntettként nyilvántartott nép, hogyan képes négyszáz évvel állítólagos eltemetése után szakrális központjának visszaállítása érdekében olyan nyomást gyakorolni a római világbirodalom császárára, hogy az engedjen a követelésnek. Sőt, 408-ban, nem sokkal a gótok római fosztogatása előtt papjaik, táltosaik májjóslási szolgálatukat ajánlják fel.

A hosszú csend, ami ezután következett majd ezer évre rá még egyszer újra megszakadt. A fiatal ezerháromszázados új csodát hoznak Európába. A reneszánsz kezdetét Giorgio Vasari (1511-1574), *A legkiválóbb festők, szobrászok és építészek* című munka híres 16. századi szerzője, az itáliai művészet nagy megújulásának kezdetét a 13. század végétől keltezi és Cimabue (1240/50-1302 után), illetve Giotto (1267-1337) firenzei festők munkásságához köti.¹⁰⁶ Az országot ezúttal Toszkánának hívják, új mecénások is kerülnek, majd Petrarca, Dante, Boccaccio, és a kibomló reneszánsz lelkületében újra viszontláthatjuk külsőre megváltozott rokonainkat változatlan szellem kíséretében. Firenze, az újetruszk világváros és a körülötte lüktető táj évszázados szárnyalása a szellem műve volt. Elemi erejű kinyílása újra emberivé változtatta a halott földrészt. A fényre, tisztaságra, megújulásra vágyók, az inkvizíciók égett hústól büzlő korától megundorodottak végre friss levegőhöz jutottak, szellemük erejével felszámolták az intézményesített keresztény terrort. Ráértett erre Hunyadi Mátyás király Magyarországa is, gyorsan elterjesztette a magyar lélekhez is közelálló időtlen, de ott akkor mégis újra friss eszméket és gondolatokat.

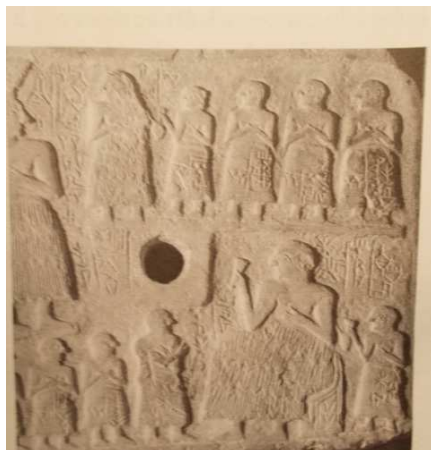
Éppen Toszkána, ez etruszk örökség soha ki nem halt tulajdonosa hirdette meg szellemi szabadságharcát a már majd ezer éve sötétséget tanítókkal szemben.

Igen, - hát persze, - éppen Toszkána, Etrúria szellemi és vér szerinti örököse, amely végül Olaszországot is egyesülésre vitte derűs szellemével.

Az etruszk szellem és anyagi kultúra

Az etruszk anyagi kultúrával foglalkozók mind egyetértenek abban, hogy az keleti elemeket tartalmaz. A kelta és etruszk régészeti anyag összevetésénél mindezt alaposan meg is szemlélhettük. E tény elismerése azonban most szempontunkból nézve önmagában semmit sem jelent, hiszen igen nagy különbségek vannak a dolog mibenlétével kapcsolatos véleményekben. Az indoeurópai terminológia, szóhasználat szerint e keleti kapcsolatok ténye a görögből való merítéssel jellemezhető, igen gyakran a hellénisztikus, Nagy Sándor által elterjeszteni vélt műveltség átvételének tényét rögzítik le szinte közhelyszerűen felemlítve. Korábban láttuk, hogy B. Nogara szerint nem bizonyít keleti származást a keleti jelleg. Itt arra kellene gondolnunk, hogy valakiktől átvettek bizonyos keleti elemeket valamikor, de nem igazolható az átvétel közvetlenül. Az indoeurópaiak szerint kézenfekvő jelölt is van a műveltség forrásadójaként, ezek a görögök. Pallottino, bár a lyd elszármazással egyetért, mégis unos-untalan a görög hatásokkal hozakodik elő. Úgy gondolom, hogy ezt a felette berögződött és alapjaiban téves görög kultúraátadó-továbbító elképzelést alábbi szemléltetéseink után nyugodtan hátrahagyhatjuk, ugyanis semmilyen alapja sincs. Most a valódi gyökereket, magát a forrást igyekszünk megtalálni az etruszkok művészi kifejező eszközeinek áttekintésével. Elsőként tekintsük át a szemek festésének sok évezredes történetét.

¹⁰⁶ Rolf Toman (szerk.): *Az itáliai reneszánsz*. Kulturtrade Kiadó, Budapest, 1998. 5. o.

123. kép. Úr-Nina lagasi király családja körében Kr. e. 2875-ből.¹⁰⁷

124. kép. A mezopotámiai Eufrátesz mentén lévő Mari palotájának egyik falfestménye.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Alpha Histoire de l'art. Paris, 118/1975. 166. o.

¹⁰⁸ Alpha Histoire de l'art. Paris, 118/1975. 185. o.

Mezopotámia ősi városai.⁵⁴¹

Egyiptomi zenélő hármas Kr. e. 1420-ból a tébai nekropolisz 52. sz. sírjából.⁵⁴²

A tébai Menes sírjában talált freskó, ezúttal szemből ábrázolja a hölgyeket. (67. sz. sír)⁵⁴³

Nefertiti⁵⁴⁴

- 541 Alpha Histoire de l'art. Paris, 118/1975. 158. o.
 542 Alpha Histoire de l'art. Paris, 116/1975. 119. o.
 543 Alpha Histoire de l'art. Paris, 117/1975. 123. o.
 544 Alpha Histoire de l'art. Paris, 117/1975. 137. o.

125. kép. Mezopotámia ősi városai.¹⁰⁹

126. kép. Egyiptomi zenélő hármas Kr. e. 1420-ból a tébai nekropolisz 52. sz. sírjából.¹¹⁰

127. kép. A tébai Menes sírjában talált freskó, ezúttal szemből ábrázolja a hölgyeket. (67. sz. sír)¹¹¹

¹⁰⁹ Alpha Histoire de l'art. Paris, 118/1975. 158. o.

¹¹⁰ Alpha Histoire de l'art. Paris, 116/1975. 119. o.

¹¹¹ Alpha Histoire de l'art. Paris, 117/1975. 123. o.

128. kép. Nefertiti¹¹²

129. kép. Elegáns [mükénéi hölgy](#) faragott elefántcsont ládikát tart kezében. Kr. e. 1450 körül.¹¹³

¹¹² Alpha Histoire de l'art. Paris, 117/1975. 137. o.

¹¹³ Margaret Oliphant: Ósi világok atlasza. Inkvizítor Kiadó, Budapest, 1998. 91. o.

130. kép. A Korinthosz feletti pitzsai barlangszentélyben a nümpháknak felajánlott festett fogadalmi fatábla. Az áldozatokat és áldozati eszközöket hordozó menet az oltárhoz közeledik. Kr. e. VI. század közepe.¹¹⁴

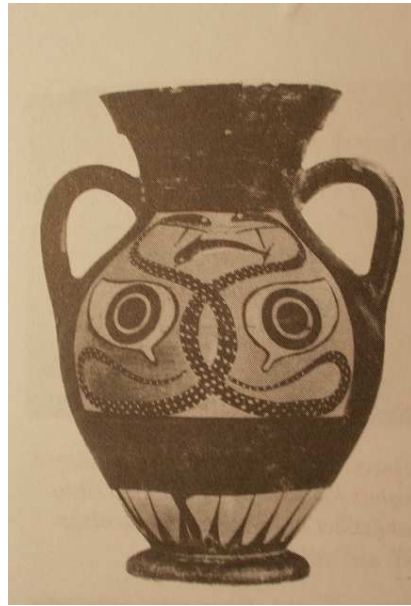

131. kép. Archaikus etruszk falfestészet, festett terrakotta lap fríz részletével. Valószínűleg mitológiai jelenetet ábrázol (Kr. e. VI. sz.) Párizs, Louvre, Cerveteriből.¹¹⁵

Ugyanott (Id. mű, XLV. tábla) ún. ión-etruszk vázafestészet példjaként mutat be egy vázát Kr. e. 540-530 közé datálva. Lehetetlen nem meglátni rajta az ősrégi szem-idol egy újabb feldolgozását és Ur-Nammu két, tudást hozó kígyóját.

¹¹⁴ Az Archaikus Görögország. A múlt születése. Helikon, Budapest. 111. o.

¹¹⁵ M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. XLVI. tábla. Részlet.

132. kép. Szemidosos váza.¹¹⁶

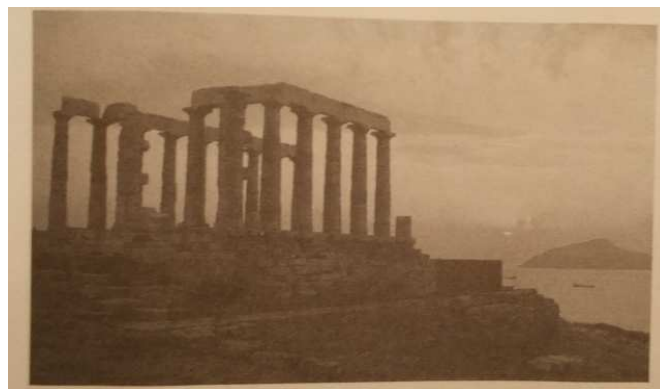
A művészetek terén nem áll fenn az a súlyos lelethiány, amit a régészetben felvettem, sőt igen jó anyagunk van a származás megítélésére is. Eddigi elemzőink abból indultak ki, hogy ha egy etruszk és görög vázát egymás mellé állítunk, hasonlóságuk szembeszökő, ezért - és nem másért - azt a görögöktől vették át. Meg sem fordul bennük, eszükbe sem jut, hogy a hasonlóság oka más is lehetne. Az "átvétel" formulája olyan mély bennük, hogy csőlátókká válnak. Magabiztosságuk megkérdőjelezhetetlen, szerintem azonban erősen tévednek. Miután a falfestészet nemcsak Etrúriában és Görögországban volt divat, hanem ott is, ahol e népek korábban éltek, célszerűnek látom ott megkeresni a gyökereket. A görög festészet előképeit a ragozó nyelvű Mükénéből, előtte Krétáról és Kisázsziából ismerjük, annak elődjét pedig Egyiptomból. Az etruszk előképek szintén Kisázsziából, még tovább a Régi Keletről származnak, végső fokon mindkettő közös és oszthatatlan gyökere a Folyamközben van, vagyis szabir-sumér, azaz ősturáni a javából. A közreadott ábrákon kérem, hogy ne csak magát a tárgyat, de a **szemeket** is figyeljék, mert a bemutatott képsor bizonyító erejű. Háromezer éven keresztül nem lehet véletlenül egyformán festeni ekkora kiterjedésű területen. Ugyanaz a műveltség, ugyanaz a kifejezési mód - a profilból való ábrázolás, a szinte idolszerű szemek kísérteties azonossága, az arcélek és orrok metszése, a színvilág, - ugyanaz a szellem üzen a képekről. Etrúriában is csak annyi a változás, hogy a férfialakok őrzik az ősi sötétnarancs színt, a nők viszont fehérre váltanak. Ez feltehetően összefügg a "fehérszemély" magyar elnevezésével, máshol ugyanis sehol sem látni. Most hozzátehetjük, hogy a faliképekkel ugyanaz az ősnép fejezi ki magát évezredek át. Az újkori Európában szinte 20-50 évenként gyökeresen új stílusok uralták a művészi ízlést, pedig ugyanazok a népek művelték azt, csak egymás után. Kérdésem tehát az, ha egy stílus az ókorban háromezer évnél tovább él és hat, miképpen cserélhette volna le menetközben az azt művelő népet? Átvette volna valaki más? Erre az a válasz, hogy sehogy, mert átvenni olyan tud, aki műveltségében közelben van az átadóhoz, annyira közel, hogy együtt kell élnen vele. Ez is kevés azonban, ki is kell irtsa, vagy magába kell olvassza az átadót, ha nem akar lebukni később. Kézenfekvő lehet, hogy mindenki olyat fest, ami az énje. Mindezek arra mutatnak, hogy az ún. átvételi formula nem olyan könnyen használható adu, mint ahogy azt sokan képzelik. Hiszen, ha népkeveredés történik, megváltozik a kifejezésmód is, ezt éppen az

¹¹⁶ M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. XLV. tábla

Árpádi tarsolylemezeknél is láthattuk! Sőt. Éppen az átvételi formulák sűrű alkalmazása talán éppen ilyen népeltüntetési akciókat takar és éppen ezáltal azonosíthatóak a nagy "kultúraátvevők"? Az indoeurópai történetírás szerint az elmúlt négyezer évben nem is történt más, csak a kultúraátvételek tömkelege. Hát most álljunk meg az átvétellel, mert ez a sok átvétel annyira hihetetlen, hogy nem is lehet igaz. Egyszerűen csak a legyőzöttek kulturális kifosztásának meséje szolgálja a nagy átvételeket. Aki ismeri a műveltség terjedésének szabályait, - legelsősorban azt, hogy ember is kell hozzá, azazhogy azt bíró nép, - az nem is hiheti el e temérdek megokosodást mások rovására. Ahogy az indoeurópai népeket, mint tettetst azonosíthattuk - a kelta szóanyag kisajátításával jelzik, maguk bizonyítják keltairtó történelmüket, - az összes nagy átvevő ugyanígy árulja el magát. Így vonulnak be a nagy kultúraátvevők a nyelv- és nyelvtankönyvek oldalaira saját bűneiket bizonyítva. Ezek után nem csodálkozhatunk azon, hogy az indoeurópai nyelvészet olyan hatalmas energiákkal kutat - teljesen mást, nehogy ez kiderüljön.

133. kép. III. Amenophis luxori temploma északi nézete.¹¹⁷

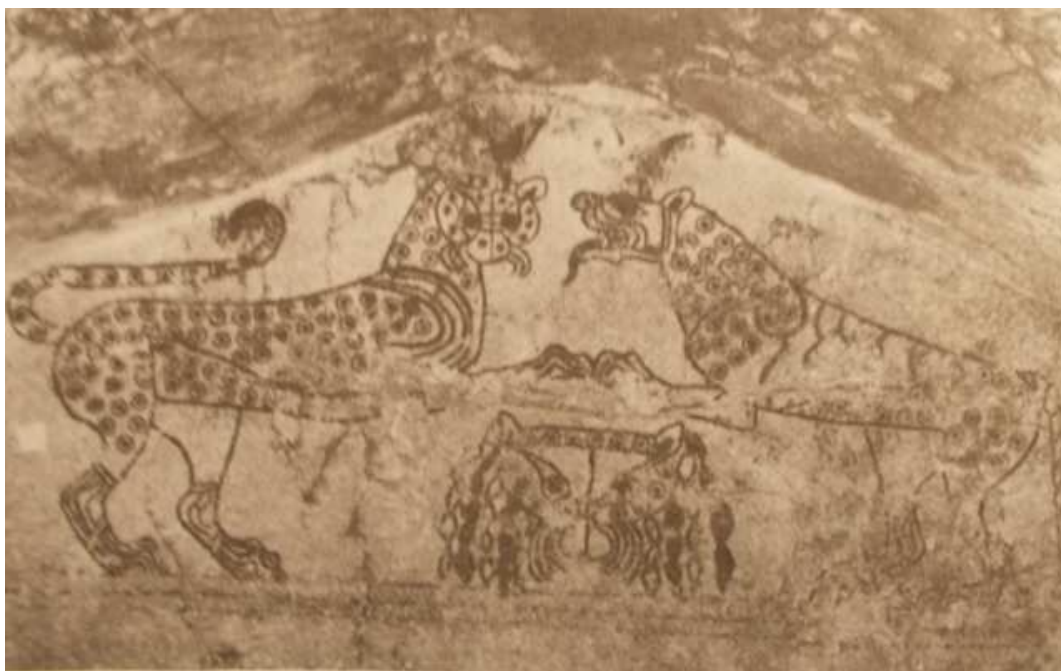
134. kép. Poszeidón temploma a Szúnum-fokon. Kr. e. V. század vége.¹¹⁸

¹¹⁷ Alpha Histoire de l'art. Paris, 115/1975. 86. o.

¹¹⁸ Margaret Oliphant: Ősi világok atlasza. Inkvizítor Kiadó, Budapest, 1998. 91. o.

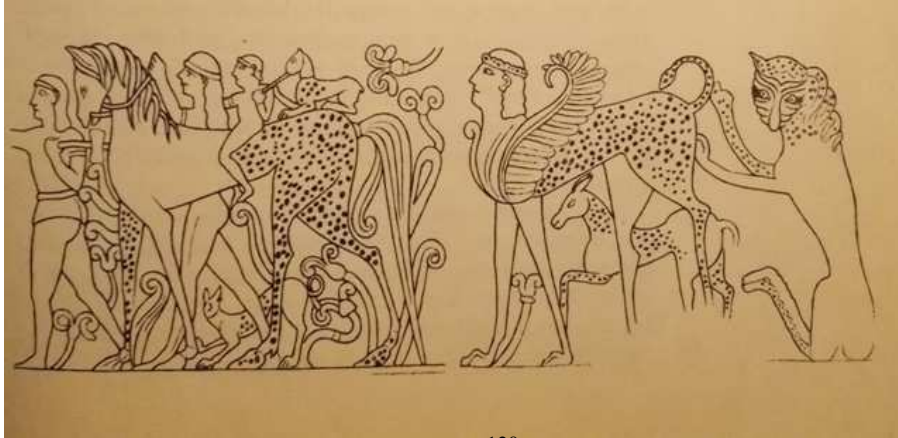
Ugyanez a helyzet az egyiptomi Luxor, Karnak, a föníciai Baalbek, a kisázsiai lyd Krózus király által építtetett Efezosz, a római Capitolium etruszk csarnoktemplomaival is. Ez utóbbi két templom képét már korábban láthattuk e könyvben. Csak a vak nem látja, hogy a felülpárkányolt oszlopcsarnokok építése ugyanazzal a technológiával készült ugyanarra a célra. Ki találta fel tehát az etruszk templomot? A válasz kézenfekvő: ők a saját elődeikkel együtt. Azok, akik azt saját tulajdonuként Etrúriába is elvitték. Kezdetei Sumerből ismertek a legalsó régészeti rétegekből, a TEMplom – a TÖMedékelt, TEMetett, döngölt fölhányásra alapozott szentély, a későbbi etruszk TEMplum - először 3x3 méter, majd egyre növekszik, mígnem évezredekkel később hatalmassá nő. Egy műveltségben jelentősen kevésbé fejlett társadalom fiai napestig bámulhatták volna oszlopcsarnokaikat, ha technológiájuk nem lett volna megépítésükhöz, nem beszélve arról az eszméről, amely ilyen építmények létrehozására sarkallta őket. Folytathatnám a sort Közép-Ázsia oszlopcsarnokaival, Toprak-kala, Hatra, Halcsaján templomaival és szentélyeivel. Ha alaposabban szemügyre vesszük e templomokat, arra is rájövünk, hogy a timpanonos, ún. klasszicizáló homlokzatok divatja is sok ezer éves találmány, azt nem Rómában és nem is Görögországban találták fel, és helytelen abban az értelemben antiknak nevezni, ahogyan azt ma teszik. Az antik ma egyet jelent a göröggel és rómaival, pedig ez nem igaz. Sokkal régebbi időben élnek gyökerei, mintsem azokat eltüntethetnék az útból előbbieik érdekében. A Régi Kelet fényei mutatják az utat most is visszafelé a műveltségnek e területein.

De menjünk tovább a gyökerek keresésében. A tarquiniai Párducok sírja hátsó falán két párduc látható egy bikafejnek tekintett kép fölött az ún. **orientalizáló** falfestészet példajaként.

135. kép. A tarquiniai párducok.¹¹⁹ Kr. e. VII. sz. vége - VI. szd. eleje

¹¹⁹ M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. XLIV. tábla, 1. kép.

136. kép. Sírfestés Veiből, Kr. e. VII. század.¹²⁰ Itt a “párducság”, mint új minőség és szentséget kifejező elem jelenik meg más állatokon is.

Párducok Egyiptomban éltek korábban és a hunok szent állata volt. A baloldali állat kidolgozása megdöbbentően hasonlít az esztergomi oroszlán kivitelezési technikájához, csak az Sumerből érkezett oda. Van még párducunk máshonnan is, az egyik archaikusként számon tartott templomból, Korfu szigetéről. Az archaikus dór templomok Kr. e. 600 és 400 között épültek, - vagyis nem előzték meg a fenti etruszk párducokat, - ezért sokkal inkább a párducok ábrázolása a közös pelazg-etruszk hagyományokban keresendő. Pallottino most nem figyelt, hisz orientalizálónak nevezte a fenti párducábrázolást, pedig ha ismerte volna következő képünket, ilyen hibába nem eshetett volna, azt hellenizálónak kellett volna kijelentse.

137. kép. A korfui archaikus Artemisz-templom töredékekből rekonstruált tünpanonja.¹²¹

Bemutatok most más irányú azonosságot is, ezúttal szkíta tárgyon találjuk meg az etruszk párját. Az “állatküzdelti jelenetekről” van szó, foglalkozott velük László Gyula is a hun, avar és magyar fémművesség hátrahagyott darabjait elemezve. Huszka József is tucatjával hozta ezeket nevezetes művében.¹²² Az állatküzdelti ábrázolások szimbolikus megjelenítések, de ma nem állíthatjuk, hogy pontosan értenénk ezeket. Általában elmondhatjuk, hogy a Jó és a Rossz küzdelméről is szólhatnak. Ez lehet a Nap és a Hold küzdelme, a Napisten győzelme a Sötétség felett. Utolsó ábrázolásunk itt éppen a nagyszentmiklósi kincs egyik darabjáról való. Maga az “állatküzdelti jelenet” hivatalosított elnevezés ma mégis inkább álca mindazok számára, akik látják ugyan az ábrázolást, de igazából nem merik szimbolikus értelmében is nevéni az ott látható eseményt. Magyarul saját tudatlanságukat rejtik az általános cím mögé.

¹²⁰ Kenediné Szántó Livia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 79. o.

¹²¹ Az Archaikus Görögország. A múlt születése. Helikon, Budapest. 100. o.

¹²² Huszka József: A magyar turáni ornamentika története. Nyers Csaba, Budapest, 1996.

Más vélekedések szerint – pl. dr Farkasinszky Tibor véleménye - a sumér Imdugud-ábrázolással induló bőséges “állatküzdelmi” leletgyűjtemény más jelképi rendszerben voltaképpen alkotóinak világnézeti összegzései lennének. E minőségükben az alkotók szellemi címereként is tekinthetnénk ezen ábrázolásokat. Eredeti, hibátlan ábrázolásai a ragozókhoz köthetők, rontott, pontosabban nem megértett másolatait tömegével gyártották később az indoeurópaiak is.

138. kép. Szarkofág két oldala Vulciból, Kr. e. VIII. század. Bikát támadó oroszlánokat és lovat támadó sárkányokat ábrázol.¹²³

138a kép Tarquiniai szarkofágon oroszlánok és szarvas látható. Tarquinia, Museo Nazionale¹²⁴

¹²³ Kenediné Szántó Livia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 111. o.

139. kép. Tizenhat égős bronzlámpa. Cortona, Kr. e. V. század. A démonfej körül ugyancsak szárnyas és szárnyatlan oroszlánok támadnak.¹²⁵

¹²⁴ Mario Torelli: Storia degli Etruschi. Laterza & Figli, Roma-Bari, 1991. 242. o.

¹²⁵ Kenediné Szántó Lívía: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 139. o.

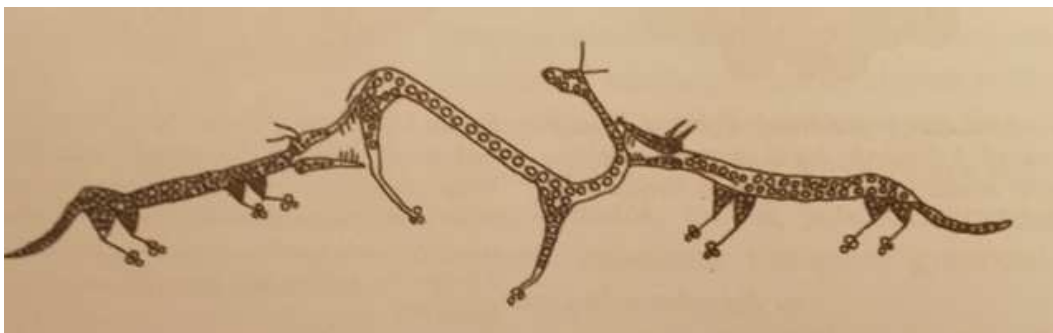
140. kép. Szkíta háromszintes tukarc. Az első szinten hétköznapi jelenetek, a középsőn, mintha a kelta spirálok egyik előképe jelenne meg, az alsón pedig ugyanazon állatküzdelmi jelenetek láthatóak, mint az etruszk anyagban. Ukrán Történelmi Múzeum Kincstára, Kijev.¹²⁶

141. kép. [Ugyanez közelebbről még egyszer.](#)¹²⁷

¹²⁶ National Geographic Magazine, 1996. szeptember, 65. o.

¹²⁷ Margaret Oliphant: Ósi világok atlasza. Inkvizítor Kiadó, Budapest, 1998. 1. o.

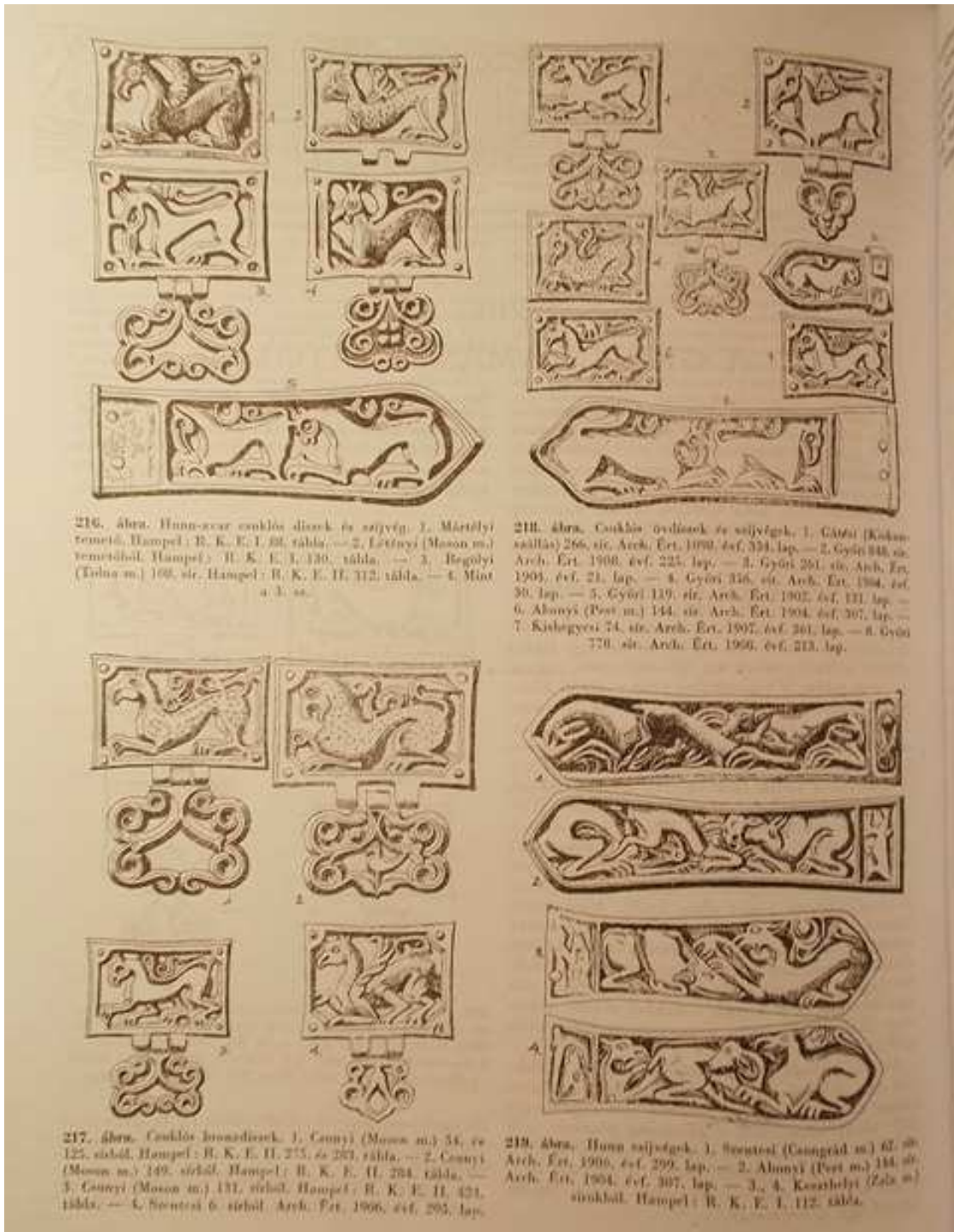
141/0. kép. A lábatlani kelta urna állatküzdelmi jelenete.¹²⁸

“A “szkíta” (sigynna) kultúra hatása jól lemérhető az alföldi kelta temetők leletei között megjelenő új edényformák népszerűségén. A kapcsolatok azonban ennél sokkal gyümölcsözőbbek voltak. A lábatlani kelta urna oldalán egyedülálló ábrázolást látunk: két, a kelta arányoknak megfelelően krokodilszerűvé stilizált nyúlánk ragadozó lerogyó, visszafelé tekintő szarvasalakot tép szét. A kimmer-szkíta állatstílus jellegzetes állatküzdelm-jelenetének kelta feldolgozásával állunk szemben, mely típusában archaikus előképekre utal. (Az V-IV. századi zöldhalompusztai aranyszarvas hasonló képtípusból van kiragadva.) A kimmer-szkíta állatstílus a jelek szerint elevenen hatott, és a – jászberény-cserőhalmi ivókürt kapcsán már említett – kelta “orientalizáló” hullámot eredményezte.”¹²⁹ A kimmer-szkíta állatstílus kétségtelen jelenlétével az ókori Magyarországon nagyon egyet is értünk Szabó Miklóssal. Hogy ez valamilyen kapcsolat kisugárzásaként élt itt volna, már egyáltalán nem, éppen a műveltség terjedésének fentebb rögzített törvényszerűségei folytán. A kimmer-szkíták nem kívülről “hatottak” valamilyen véletlen átvételek útján, hanem egészen belülről, az ország régi lakóiként, sajátjukként művelt kultúrájukkal. Hogy ez a kis kitérő nemcsak kimmer-szkíta és Kárpát-medencei belügy, láthatjuk a saját szemünkkel, ha visszalapozunk néhány oldalt a párducos képekhez. Az etruszk és korai, archaikus görögországi párducábrázolásokra, sőt a párducság ábrázolására tekintünk, azonnal világossá válik, hogy a korszakos lábatlani jelenet nem krokodilszerű állatokat ábrázol, hanem két valódi pettyes hun párduc egy párducsgot mutató, azt lelkiileg felvállaló lovat, és nem szarvast támad. Ez a párducság mutatkozik Etrúriában is a bemutatott képen. A tarquiniai párducokban ráadásul felismertem a folyamközi oroszlánábrázolás rokonságát is. Itt most megint körbe értünk egyszer folyamközi - archaikus görög (pelazg) – etruszk – kimmer – szkíta -magyarországi kelta párduckövető utazásunkon.

A lelet kerekébb már nem is lehetne, egyszerre mutatja kétfelől is a Kárpát-medence és a Folyamköz közt azonos eszmék, és velük emberek, népek évezredek mozgását. Tovább megyek, a párducok felfedezett íve egyben keresztezi az állatküzdelmek másik, hasonló utat bejáró ívét itt egy közös ponton, ettől még fontosabbá, még általánosabbá válik. A közös találkozási pont pedig két megrajzolt ívünkben – a párducok és az ún. állatküzdelmi jelenetek íveiben - a Kárpát-medencében található éppen lábatlani kelta ábrázolásunkban, mert abban párducok és állatküzdelem is jelen van. Emiatt kétszeresen is kiemelkedő jelentőségű a lábatlani lelet. Jelentőségét tovább fokozza, hogy az ezen ábrázoláshoz nagyon hasonlót itt Magyarországon a kelták amerikai és a Brit-szigeteken fellelt földábráihoz hasonlóan szintén megtalálták. Eközben Szabó Miklós adósunk marad a lábatlani szarvas szarvának azonosításával és bemutatásával, ha mi ott csak egy párduclelkű ló fülét véljük felismerni. Annál is inkább, mert méretre azonos a párducok füleivel.

¹²⁸ Szabó Miklós: A kelták nyomában Magyarországon. Corvina, Budapest, 1971. 55. o.

¹²⁹ Szabó Miklós: A kelták nyomában Magyarországon. Corvina, Budapest, 1971. 55. o.

141/a. kép. Hun szíjvégek. 1. Szentesi (Csongrád m.) 62. sír. Arch. Ért. 1906. évf. 299. lap. - 2. Abonyi (Pest m.) 144. sír. Arch. Ért. 1904. évf. 307. lap. - 3-4. Keszthelyi (Zala m.) sírből. Hampel: R. K. E. I. 112. tábla.¹³⁰

¹³⁰ Huszka József: A magyar turáni ornamentika története. Nyers Csaba, Budapest, 1996. 116. o.

141/b. Griff küzdelme a nagyszentmiklósi kincs 2. sz. korszójának széles oldalán.¹³¹

Végigtekintve e néhány művészeti elemen megállapíthatjuk, hogy az ún. antik kultúra az ősnép szellemi alkotása volt, amelyet Itáliában Etrúria felszámolásáig maguk az etruszk név alatt egyesültek műveltek jogos tulajdonukként. Görögországban az ősnépi keretek felszámolása sokkal korábban történt meg, de ugyanúgy igen hosszú, évszázados átmeneti időszakokkal, mint Itáliában, ezért mindkét helyen bőven volt idő a műveltségi elemek teljes átvételére és továbbvitelére. Mindez így képzelhető csak el, hogy az átvevők igen hosszú ideig éltek együtt az átadókkal, rájuk települve, másképp sehogy. Talán még az átvétel szó sem fejezi ki igazán a lezajlott folyamatot, mert sokkal inkább belenövésről kell beszéljünk a görögök és rómaiak esetében is, hisz a kifejezésmód lényege nem változott meg. Mindezt Mükéné és Kisázsia anyaga igazolja, mely mindkettővel sok hasonlóságot mutat. Még arra is gondolhatunk a hosszas elemzés után, hogy a görög és római beolvadás tökéletes volt a helyben találtakba, melynek jószerével csak a ragozó nyelvtan esett áldozatul. Innét nézve akár saját rokonainkat is üdvözölhetnénk a görögökben és rómaiakban, ha nem tudnánk róluk mégis túl sok tisztázatlan dolgot. Az a tény, hogy az etruszk sírszobrok és általában a szobrászat anyagai már a Kr. e. V. században teljesen kiforrott formában és technikával készültek, arra mutat, hogy nem tanult, hanem magával hozott műveltséggel állunk szemben, mégha ma hellenizálónak is tekintik, vagy legalábbis annak próbálják eladni. Közvetlen előzményeit Kisázsiában, Krétán találjuk meg, még korábbi indítását pedig a már ismert, eredetet kutató régi útvonalunk mentén lelhetjük meg. Ha pedig valaki az etruszk és görög művészet hasonlóságát állapítja meg, azt csak azért teheti, mert a görögök is a ragozó nyelvű pelazgokkal összeolvadva tettek szert a kelet műveltségére, mint ahogy az etruszkokat idővel a latinok olvasztották magukba. Áttekintve a műveltség e kézzelfogható darabjait, egy további téveszmét kell hátrahagyjunk, nevezetesen az indoeurópaiak úton útfélen hangoztatott “kultúraátvételeit”. Ha ismerjük - legutóbb a Kincsestárból - azt a népi folyamatosságot, amely a Régi Kelet területéről szétáradva szakadatlanul fennállt a Mediterránumban (is) az

¹³¹ Huszka József: A magyar turáni ornamentika története. Nyers Csaba, Budapest, 1996. 117. o.

itáliai és görög területek ősnépeinek felszámolásáig, akkor értelmetlen csúsztatás átvételekről beszélni és szétosztani néhány később jövő között évezredek művelődésének kincseit csak azért, hogy a frissen elszerzett tudás birtokában legyen mire fel lenézni az alkotókat. Az indoeurópai történetírásnak ezért igen nagy adóssága van az igazsággal szemben, e téren is alapos önvizsgálatra van szüksége. Sok idejük nincsen már az önvizsgálat megkezdésére, mert könnyen a fentebbi nyelvészeti cáfolatok sorsára juthatnak a művészetek terén is. Magyarul az indoeurópaiak igen rövid időn belül újra kell gondolják a tárgyi műveltség darabjairól alkotott általános véleményüket, ha nem akarnak e téren is olyan megsemmisítő cáfolatokat olvasni, mint e néhány fenti kiragadott, de meggyőző példa. Nem véletlenül a tárgyi műveltségben zajlik a legnagyobb kultúrharc, mi több, kultúr-világháború. Darabjaival múzeumokat lehet megtölteni, hivatkozni lehet rájuk és felette alkalmasak a vizuális meggyőzésre, ha kellő irányultságú és mennyiségű magyarázatot is fűznek hozzájuk. Mi, akik az ősnépet képviseljük itt, csak erőltetett próbálkozásnak tekinthetjük e ferdítési kísérleteket ősi műveltségünk eltulajdonítása közben. Ha azonban ismerjük a mai műveltségi propaganda fontosabb érveit, már nem ülhetünk fel a silány, de hangosan hirdetett érveknek. Ha hiszünk a szemünknek, biztosan nem. Éppen ez a céloom, kedves Olvasó. Ahogy Árpádi korunk gyermekei számára is felkínálták az ellenőrzés lehetőségét tanításuk során, most magam is ezt teszem. Nem azt kell eldöntenie, hogy nekem hisz-e vagy valaki másnak, hanem éppen azt, hogy hisz-e a saját szemének vagy nem. Mindezt csak azért tehetem, mert az eddig felhozottak szemünk igazát támasztják alá. E helyzet éppen a következő kép miatt különösen érdekes lesz. Tojást nem, de gyöngyöt inkább vélek felfedezni az etruszk freskórészleten. Ha viszont gyöngy, akkor Tamás apostol (a Magyar Szent Korona pantokrátora mögött lévő apostol képe) okkal kerül a történetbe. A magyar mesevilág kiemelkedő személye a Fehérlófia. Ő a mesebeli királyfi, aki a leghetetlenebb feladatokat is teljesíti küldetése során. Ezúttal Egyiptomba küldi apja a sárkány őrizte gyöngy megszerzéséért és eközben felnőtségének igazolására.

142. kép. [A tarquiniai Leopárdok Sírja](#). A halhatatlanság jelképe, a tojás.¹³²

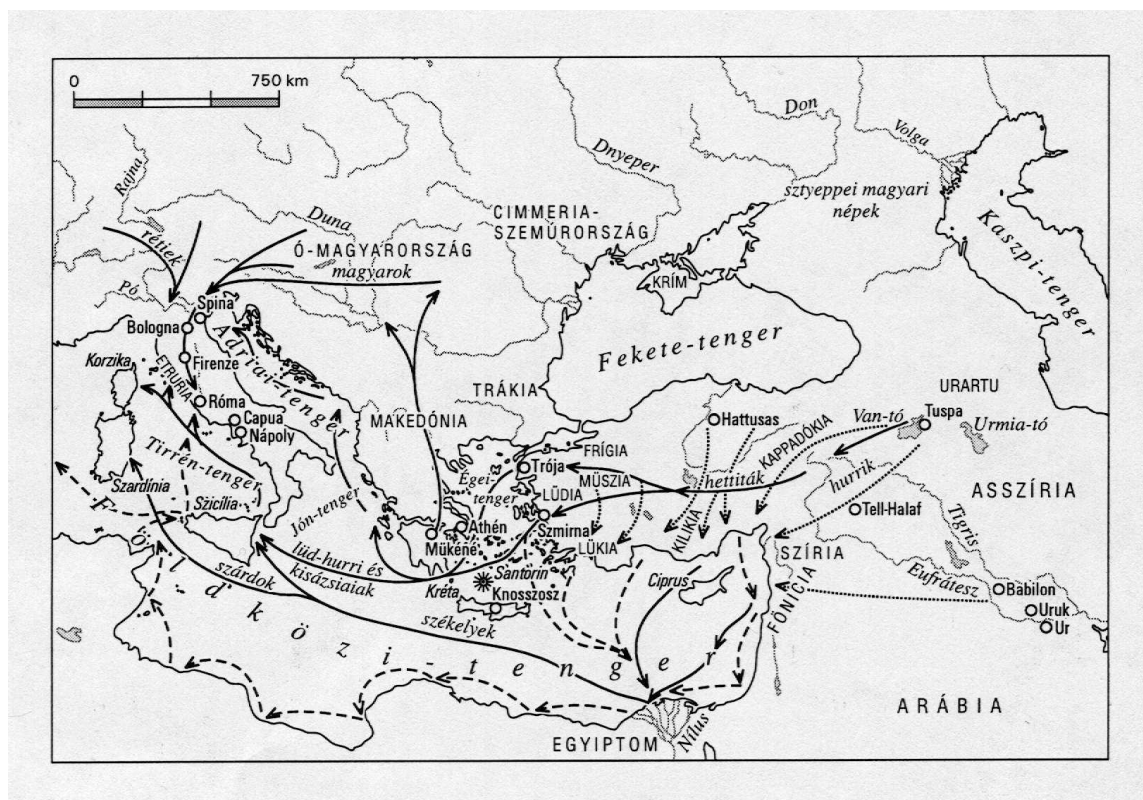
Végigtekintve és összefoglalva most a teljes etruszkokról szóló könyvrészben (újra) leköszölt képek anyagát, áttekintve az igen régről, a Folyamközből, a Kaukázusból szemmel látható folyamatos állandóságot a megjelenítésekben, tartozom egy megállapítással. Ki kell

¹³² National Geographic Magazine, 1988. június, 722. o.

mondani, mert nyilvánvalónak látszik, hogy ezek mind törés nélküli egyazonos műveltség, azonos elvek, gondolatok, hit, elragadtatás mentén, egyazonos nép által született darabok. Ugyanazon ősnép határozott, mással össze nem téveszthető kifejezőmódján történt ábrázolásokat láthatunk csak. Nincs Etrúriában olyan kiásott tárgy, amelynek ne lenne valahol Keleten előképe, párhuzama, valamilyen fokú fellelt azonos. Nincs olyan sem, amelyet ne használtak volna tovább római köntösben. És olyan sincs, amelynek eredetét nem igyekeztek volna a nem-ragozók saját találmányukként bemutatni valamikor, vagy akár ma is. Ezek a dolgok nem a szelek szárnyán utaztak idáig, hanem igazi hús-vér emberek saját belső valóságuk elidegeníthetetlen tulajdonaként. Ezért a művelt, ma már indoeurópai nyugatnak a világon semmi köze sincs Etrúriához, és szerteágazó gyökereihez sem, csak a körülötte keltett mesterséges ködképzésben voltak igen serények. Róma fondorlatos történelmének megsemmisítését már csak e köddel vigyázta régen, mással semmivel. A latin Rómának semmije sem maradt, csak a hazugságok és az erőszak szelleme. Ott, Etrúriában a ragozó nyelvűek sokadik korszakos honfoglalását láthatjuk, ahol a lakhatatlant lakhatóvá építették igen nagyszabású tervek és munkálatok segítségével. Lakhatóvá tették a mocsarakat országnyi méretű építkezéseikkel, művelhető földet alkottak a maláriás fertőből erős akaratukkal, akadályt nem ismerő szellemükkel. Megművelték Etrúria, Itália rettenetesen agyagos földjét is, amelyet ma is csak egyekés, lánctalpas traktorokkal szántanak! Hátrányukból előnyt kovácsoltak, az agyag terrakottává nemesedett kezük között. Etrúria korának legfejlettebb technológiájú állama volt akár az államszervezés, építészet, akár a művészetek területét nézzük. Azt is megtudtuk, hogy tudásukat – hitük szerinti idejük lejártával – maguk adták át egy arra érdemtelen, műveletlen népnek. Szellemi alkotó erejét készen, közvetlenül hozta magával Urartuból, Kis-Ázsiából, a Régi Keletről, a Kárpát-medencei Ó-Magyarországról a sajátjaként, mert ilyen erő csak egy helyen termett a ma ismert világtörténelem ideje alatt, mégpedig a ragozó sajátjaként Keleten, a Kaukázusban és a Kárpát-medencében. Egyetlen nem-ragozó (indoeurópai) néptől sem láttunk ehhez hasonlót az ókorban, mert azok csak gyilkolni, használni és “átvenni” jöttek Európába. Ha mégis építettek valamit, azt a rabszolgaság fenntartása érdekében tették. Hogy a népülő Róma sajátjaként mégis elterjesztette szinte teljes műveltségüket a saját neve alatt, nem kis elégtétel a ragozó számára, a mag-népek számára. **Mindezzel újabb, - korábban már jelzett, - e könyvben a negyedik nagy nem-ragozó (hol indoeurópai, hol közvetlenebbül: ismeretlen eredetűnek nevezett eredetű etruszk) légvár semmivé foszlását rögzíthetjük az etruszk történet újrakanyarításával.** Ha korábban az európai és világtörténet átírását vettem fel szükséges lépésként, az éppen ez volt. Első lépésként magának a hamis indoeurópai legendának a szertefosztatására vállalkoztam. Mert ez a legnagyobb lépés. Nem ígértem ugyanakkor minden kérdésre kiterjedő örök megoldást sem az etruszkok szereplését illetően. Azt azonban mindenképpen gondolom, hogy – ha másként nem, de – új felvetésekkel talán sikerül előbbre lendíteni magunkat a valódi megoldás felé.

Összefoglalva most a Nagy Ókori Világháború előzményeit, meglepetéssel állapíthatjuk meg, hogy szereplői nem azonosak a ma oktatott történelemben élénk kerülőkkel. Jelentősen megfogyatkozott támadókat látunk, és ők sem ugyanazok már, akiknek korábban hittük őket. Egész Európa ragozó nyelvű elveken alakult ki. Folyamatos, több ezer éves helyben lakásuk nehezen cáfolható ma már. E nagyon ősi, és jól bizonyítható népi folyamatosság meghatározója a földrész életének. A négy nagy nép, amelynek visszavételét most ünnepelhetjük meg a ragozó nyelvű ősnép leszármazottainak nevében, eldönti a romantikában fogant téveszmék sorsát. Keltáink és etruszkjaink igazát most teljes műveltségük keresztmetszetének felvázolásával sikerült bizonyítani. Nyelv, hit, vallás, szellem. E négy alapvető érv csodálatosan összecseng egyenként is, összességében is.

Az etruszk összeolvadás (etnogenezis) elemei

115. kép. Az etruszk etnogenezis alkotó népei.¹³³ A folyamatos vezetű nyilak valóságosnak tekinthető népmozgásokat mutatnak, a szaggatott és pontozott nyilak korábbi korokban lezajló mozgásokra, és ezek műveltségi hatásaira utalnak.¹³⁴

Összefoglalva az etruszk fejezetekben felhozottakat, megrajzolhatjuk az etruszk nép összeolvadásának eredőit, népességének elszármazási helyeit. A végeredmény szembeszökő és drámai, nem látni közöttük indoeurópai elszármazókat. Emellett az összeolvadást előidéző okok felkutatása hozta meg a korábbiaktól eltérő feltételezés megfogalmazását.

Miután a korábban alkalmazott módszerek nem vezettek eredményre a lehetséges etruszk összeforrás leírásában, ezeknél hatékonyabbnak tűnő megoldás leírására vállalkoztam. Szakítottam az indoeurópai ízlés szerint kutatók által alkalmazott ún. vonulós elgondolással, és olyan okot kerestem, amelynek léte elegendő magyarázatot adhat az etruszk gyülekezés megindulásához. Találni vélek ilyet. A Kr. e. 1000 táján már folyó nagyméretű vassfeldolgozás Populonia környékén arra mutat, hogy komolyan számolnunk kell kréti és keletebbi kisázsiai eredetű lakosság korábbi megjelenésével is. Az etruszk nagyüzemi vasipar a korábbi Kárpát-medencei rézkori és még nagyobb bronzkori fellendülések példájához hasonlóan óriási szívóerőt mutatott. Kréta fémkultúrája korán magas szintre jutott, - gondoljunk csak arra, hogy ők bronzból készítették azon edényeiket, amelyeket Európában Magyarországot és

¹³³ Kenediné Szántó Lívia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. belső fedlaptérképe felhasználásával készített összefoglaló etruszk etnogenezis elvi vázlatá.

¹³⁴ A térképet Nemerkenyi Zsombor (ELTE Térképtudományi Tanszék) szerkesztette a szerző kiegészítő adatai alapján.

Etrúriát kivéve máshol kerámiából állítottak elő, - nyersanyagigénye indokul szolgálhatott a populoniai kohászgyarmat megalapításához. Itt persze vasról volt szó, mégpedig igen nagy mennyiségben. Tisztán gazdasági okkal látom magyarázhatónak az etruszk (rasenna, turrén, stb.) név alatti nagy és spontán népességgyülekezést. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy szinte a teljes mediterrán vidéken és a hozzá közel eső tájakon ragozó nyelvű magyar népességet láthatunk túlnyomórészt. Ugyanakkor az etrúriai útépitések a szárazföldi kelták jelentős beépülését mutatják. A nagy fellendülés okozta szívóhatás hatalmas területekről vonzotta a vállalkozó szelleműeket. A thérai katasztrófa, majd a mediterrán vidék keleti medencéjében lezajló, Asszíria terjeszkedése miatti népességvándorlások, a dór bevándorlás kellő indokkal szolgált a nyugtalanná váló területek népessége számára új haza kereséséhez. A végeredmény pedig, amelyet az etruszk nyelv mutat, egy túlnyomóan ragozó nyelvű földrészt láttat velünk. A bizonyítékot itt éppen az összevándorlás spontaneitása szolgáltatja. Szinte mindegy volt, honnét jöttek, alapjaiban mindenki azonos, ragozó nyelvű műveltséget hozott magával. Etrúriában az akkori Európa és Közel-Kelet ragozó nyelvű népeinek összefonódása zajlott le, nyelvük is az eredőknek megfelelő ragozó keveréknnyelv lett, emiatt pontos azonosait sehol sem találjuk meg, csak összetevőit. Etrúriában az akkori világ legfejlettebb technológiát birtokló társadalma jött létre. Vegyük sorra, honnét érkeztek a vállalkozó szellemű alapítók. A felsorolásból kiderül, hogy a vitatott származású umbereken kívül, akiket indoeurópainak tartanak, kizárólag ragozó nyelvűek egyesüléséről van szó.

Az etruszk összeolvadás (etnogenezis) lehetséges elvi időrendje

	Ragozó nyelvű nép	Bevándorlás lehetséges ideje
Óslakosok	- ligurok?	Kr. e. 3300-3000
Kréta	- krétaiak	Kr. e. 14. szd-tól
Mükéné	- mükénéiek	Kr. e. 12. szd-tól
Kánaán	- székelyek	Kr. e. 13-12. szd-tól
Tirol, Svájc	- rétiak	Kr. e. (15?) 12.? szd-tól
Ó-Magyarországról az urnamezős kelta-magyar népesség		
(Dunántúl és Erdély)	- magyarok	Kr. e. 9-7. szd-tól
Kisázsia,		
Ciprus	- ciprusiak	Kr. e. 9. szd-tól
Urartu, Kaukázus	- lydek, hurrik, hettiták, trójaiak	Kr. e. 12. szd-tól
Kisázsia	- szárdok	Kr. e. 12-11. szd-tól
Ismeretlen helyről	- umberek*	Kr. e. 10. szd-tól

* = származásuk ismeretlen, talán indoeurópaiak

A világháború közvetlen előzményei

A római birodalommal való összeütközés létrejött a több ezer kilométeres magyar határvonal mentén csak idő kérdése volt. Az ellenfelek adottak voltak: egy ragozó Európa és a Pártos Kelet az egyik oldalon, és a támadó Róma a másik oldalon.

Az ókori világháború előjátéka a Mediterránium önállóságának felszámolásával kezdődik, beleértve az Ibériai-félsziget keltáinak legyőzését is. A Mediterránium alávetése lényegében az egyiptomi összeomlással Actiumnál bekövetkezik Kr. e. 31-ben, de ez már csak kései utójáték Cleopátra számára is. Ezzel Róma olyan helyzetbe kerül, hogy

megindulhat észak és kelet felé. Amikor Róma Galliára és Nyugat-Európára támad Kr. e. 58-53-ban, a beözönlő germán törzsek már jelentős károkat okoztak a nyugati kelták népi azonosságában, védekezési képességük meggyengült. A nyugati kelták (keletiek) lesznek e háború legnagyobb vesztesei, mert két ellenséggel kell megküzdenek, a mindent taroló rómaiakkal és a rájuk telepedő germánokkal. Róma nagy százada ez e Jézus előtti száz év. A meggazdagodás és a fegyverkezés évszázada, a köztársaság csödjé és a császárság kialakulása. Az egyiptomi végső összeomlást jó húsz évvel megelőzve megnyitják a gall-kelta, a pártos és azzal egyidőben a pannon-dák frontot. Ettől kezdve kerülnek népeink szembe a támadóval.

A Mediterránium önállóságának felszámolása hosszadalmas háborúskodásban valósult meg. Kifosztásával lényegében megteremtették a későbbi hadviselés anyagi alapjait, elképzeltetlen mennyiségű rabszolga özönlött a birodalomba és felállították azt a katonai háttért, amellyel megalapozni szándékoztak a további hódításokat. Róma a tengerkörnyéki zsákmányt befektetni szándékozta eképpen. A hangulat szinte euforikus, a köztársaság soha nem látott mértékben gazdagodott meg. A rohamosan növekvő hódítási kedv mindenkit elér. Az első triumvirátus tagjai számára az újabb és újabb háborúk és győzelmek vezetnek fel a hatalom csúcsaihoz. Győzni és zsákmányt hozni - számukra ez élet és halál kérdése, mert a plebs előtt mindig el kell számolni. Akit a plebs nem érdemesít ünneplésre, annak megszületnie is kár volt, hatalmat Rómában biztosan nem nyer. Ezen a ponton kell keressük az igazi indítékot Róma részéről a sokfrontos világháború megindításához. A kérdés az, hogy mi történt a köztársasággal, hogy triumvirátusát esztelen hódításokra ösztönözte? Kik voltak ezek a triumvirek, akik jellemük okán úgy viselkedtek, ahogy? Volt-e valami a jellemükben, ami eldöntötte sorsukat? Sejtettek-e valamit jövőjükéről, vagy csak a vakszerencse vezette őket lépéseikben? Ha e kérdéseket sikerül tisztességesen megválaszolni, talán közelebb kerülünk Róma saját későbbi tragédiájának megértéséhez is, mert ha 500 év haladékot kapott is a birodalom, de romlása itt kezdődött el.

Az első triumvirek drámája viszonylag gyors volt és kegyetlen. Az öregedő és mohó Crassust lépre csalták a pártosok és oda is veszett, Pompeius, a szorgalmas iparos kitartó Caesar-ellenes szervezkedései jutalmaként üldözötté vált, végzete a Pharsalusnál elszenvedett nagy vereség után Egyiptomban érte utol. Caesar, a nagy játékos és gátlástalan hazardőr egyedül maradt. Caesar és Pompeius görögországi találkozása nem is volt igazi küzdelem, inkább csak üldözés, a Galliában megedződött Caesar egy kézzel megszabadult vetélytársától. Úgy látszik, ez a dráma a magánzók drámája. Szinte nem is kell találkozának, a feszültség száz, ezer kilométerekről süt köztük és űzi őket egyre észbontóbb kalandokba. Ez volt itt az igazi párbaj, tétje ördögi, szinte irracionális. Ki él túl még észveszejtőbb kihívásokat és kalandokat - ez volt az igazi tét. És ahogy lenni szokott, a győztes mindent besöpört, hatalmat, sikert, diadalt. Hogy ez akkor mégis kevés volt, azt éppen Caesar meggyilkolása adja tudtunkra. Korai volt a vetélkedés, Róma nem tűrte még azt az ígát, amelyet harminc évvel később önként felvett Augustus képében. Ekkor került Róma egy olyan saját énjéből fakadó kényszerpályára, amely fölzabálta később. Nem láthatták előre e drámát, ezért ne vessük meg őket. A cézári példa akkor nem visszafogta, de űzte a hódítás szellemét. Még rajta is túl akartak tenni az utódok, miközben a hátszág egyre kevesebbet tudott tenni. Kudarok keleten, állóháború és súlyos veszteségek a Kárpát-medencében, szinte folyamatos támadások a limesen túlról nemcsak az elakadást jelzik, de a bukás előképe is bennük van. Mégis, mindenki, minden császár a halott Caesart és szellemét akarja legyőzni, vele akar megmérkőzni, rajta túltenni, az élő ellenséget szinte nem is látják tőle. Nem is csoda, ha Nero, Claudius, vagy a többi erőtlen császár máshol kárpótolja magát, mint ahol kellene, nem a csatamezőkön. Megelégszenek isteni mivoltukkal, kormányzás és csaták helyett a népet irtják, ha más nem történik, gyilkoltnak a maguk gyönyörűségére. Igazi dekadens társaság, a rombolás avatott művészei. Majd később, amikor a katonacsászárok kora is eljön, biztosak

lehetünk a romlás további gyorsulásában. **Julius Caius Caesar, az istenített fosztogató és gátlástalan gyilkos méltán középpontja ennek a birodalomnak. Saját lényegét testesíti meg. Méltán tárgy ezernyi történelmi okfejtésnek, példalózásnak és drámai helyzetnek. Olyan személyiség, aki süt, hat, éget élében és holtában is. Róma első évszázadait arra áldozta, hogy egy Caesar szülessen végre, a maradék ötszázat arra, hogy utánozhassa vagy utolérje.** Igazi világhódító figura ő, okos, rideg, kegyetlen és gyűlöletes. Caesar szakmája a háború, a fosztogatás és a gyilkolás. A mi eszményeink nem cézár-szabásúak, ezért március idusán sem tudunk vele igazán együtt érezni, legfeljebb csak az emberrel. Asszíros halála - saját fia kezétől is - méltó élthez, nem emberi halál. A személyében megtestesülő egyeduralkodásra törés nemcsak a köztársasági eszme gyengeségét bizonyítja, hanem a szakrális hatalom hiányára is rámutat. Róma feltörekvő vezérei mindent elkövettek azért, hogy hétköznapi származásukat isteni magasságokba emeljék, pótolandó a megszentelt uralkodókat. Ha innét nézzük Róma történetét, nem leszünk sokkal okosabbak: zsákutcának bizonyult a köztársaság egyszerű emberi gyarlóság miatt, de az annak csődjére épített hétköznapiak vitte császárság-eszménye is, ha a hatalom kérdése felől közelítünk. Mindegyik elbukott, ki így, ki úgy. Bukásuk miatt csak magukat okolhatják. Az idő múlásának felgyorsítása végül nem azt az eredményt hozta, amire okozói számítottak, csak a pusztulás maradt mögöttük.

Caesar személye azonban egyáltalán nem központi kérdés számunkra, csak ha belemerülünk a római mocsárba. Róla ennyi itt most elég. Nála számunkra csak fontosabb kérdések léteznek, ahogy Idanthürszosz szkíta király is fontosabbnak tartotta egy nyúl üldözését Dáriusznál. Főként e tanulmány vége felé közelítve kellene valamiképp elhelyezni a Róma-szindróma kérdését, és megvilágítani az eddig elhangzottak fényében. Korábban szóba került már a Pilis szindróma néven ismert gondolkör is. Ésszerűnek látszik, hogy – ha és amennyiben – a kettő között valami összefüggés létezik, akkor azt még a kifejtés előtt tudatnom kellene az Olvasóval.

Van összefüggés, nagyon is. Először is: mindkettő a héj népek történelmi tudatának betegsége. Másodszor is: ma már nemcsak saját létünket veszélyezteti, de az újnak szánt Európa már csírájában véghezvitt tönkretételéhez is elegendő fegyvert jelent. Tőlünk nézve mindenképpen annak látszik. Pap Gábor Pilis szindrómája a műveltségben előlövők – utánjövők, mag- és héjszerepű népek mélytudatában rejlő, a köztük meglévő különbségek elvi alapozását végezte el az eredeti és másolt műveltségek, és népek közti lényeges különbözőségekre leírására. Akinek volt rá antennája, felfogta az adást. A Róma szindróma a hazugságokra épített történelmet szembesíti a máig ható tudati, és a hétköznapiakban is állandóan megjelenő hatásaival. Az általánosságból kézzelfogható történelmi szintre hozott elgondolás közelképe drámai, - a (magyar) nemzetet közvetlen közlő érintő - lehetőségeket vesz számításba. Az egyik az, hogy az indoeurópai alapokon megírt európai történelem elfogult és hamis. A másik az, hogy a mai Európa eszmeiségének jelentős részét Rómából meríti. Eszménye a mindent taroló, hódító, világot leigázni szándékozó indoeurópai típusú, másokat saját civilizációjával könyörtelenül megajándékozni szándékozó ember. A harmadik az, ha – amint ezt a könyvet végigolvastva magunk is láthattuk – széttörjük az utánjövő indoeurópai héj-népek téves történelmi tudatát, rávilágítunk alapjaiban hamis eszméik tarthatatlanságaira, olyan szemmel látható bizonyítékokat adunk elő, amelyek minden ésszerűen gondolkodó embert meg kellene győzzenek, akkor lehet reményünk arra, hogy emberi léptékű európai közösségbe kerülünk majd. Ellenkező esetben magunkat a rólunk célzatosan kialakított hamis és rosszindulatú általánosságok szerint barbárnak, műveletlennek nevezve kellene tengődnünk a saját Európánkban, amelyet elődeink, a ragozó nyelvűek találtak fel. Ha ez így lenne, ebben a szerveződő új indoeurópai Európában nekünk semmi keresnivalónk nincsen, ha az nem a mi eszményeink szerint készül. Ott így mi csak töltelék lehetünk, semmi más.

A vállalt feladat nem akármilyen nagyságú, hisz szinte saját lealacsonyításukra, meghasonlásukra kellene a megtévesztett nyugati embereket egyenként rávenni. Egész életükben azt tanulták, hogy ők a legnagyobbak, a legrégebbek, a legokosabbak, mindent ők találtak ki és fel, hogy is jönne bárki ahhoz, hogy elmagyarázhassa nekik valóságos történelmüket. Pedig most éppen erről van szó. Miután sajátjukként tisztelt történelmük az erő történelme, vélhetően ezen a nyelven értenek. Az egyének fejében végbement változás számít csak eredménynek, mert a hivatalosok jól fogalmazott cáfolatokat adnak majd ki. Ennek ellenére meg kell értessük velük, az indoeurópai hitű országok polgáraival, hogy manipulált emberek és népek ők mindannyian, mégha ma oktatott történelmüknek temérdek dicsőségesként előadott fejezete is van. Ha tehát szétszedjük, megcáfoljuk a fejükben élő erőszakos jellegű mesterséges történelmet, ugyanakkor felépítjük a valós másik történelmet, akkor van esélyünk arra, hogy megértsenek bennünket.

Az indoeurópai történelmet készítőik számára viszont a Róma szindróma megértetéséhez nem a halk meggyőzés kell, - mert azzal eddig nem mentünk semmire, - hanem az érvek ágyúí. Elő hát a nehéztüzérséggel.

**